

**รายงานการประชุม
บทบาทนักวิจัยในโครงการ
โรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้**

ระหว่างวันที่ 19 - 20 มีนาคม 2544

สถาบันแห่งชาติเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ 1
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรี

370.01 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
ส 691 ร รายงานการประชุม บทบาทนักวิจัยในโครงการโรงเรียนปฏิรูป
การเรียนรู้ / กรุงเทพฯ : สกศ., 2544.
120 หน้า
ISBN 974-241-304-5
1. การปฏิรูปการเรียนรู้ 2. โรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้
3. บทบาทนักวิจัย 4. ชื่อเรื่อง

รายงานการประชุม บทบาทนักวิจัยในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้

สิ่งพิมพ์ สกศ. ลำดับที่ 135/2544

พิมพ์ครั้งที่ 1 สิงหาคม 2544

จำนวน 2,000 เล่ม

ผู้จัดพิมพ์เผยแพร่ สถาบันแห่งชาติเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ 1

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ถนนสุขุโขทัย เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300

โทร. 0-2668-7123 ต่อ 1410 หรือ 0-2243-0090

โทรสาร. 0-2243-4174

Web site : <http://www.onec.go.th>

พิมพ์ที่ บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด

208/5 ซอยสาเก ถนนตะนาว เขตพระนคร

กรุงเทพฯ 10200 โทร. 0-2226-2062-3

...เพื่อเป็นการใช้ทรัพยากรของชาติให้คุ้มค่า หากท่านไม่ใช่หนังสือเล่มนี้แล้ว
โปรดมอบให้ผู้อื่นนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป...

คำนำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ในลักษณะเป็นงานวิจัยและพัฒนา เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 253 โรงเรียน ดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เนื่องจากเห็นว่าการปฏิรูปการเรียนรู้ตามหมวด 4 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษานั้น ควรเริ่มจากการที่โรงเรียนทุกแห่งพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และในการดำเนินโครงการดังกล่าวมีผู้เกี่ยวข้องที่มีบทบาทสำคัญคือ นักวิจัยหรือที่ปรึกษาระดับพื้นที่ซึ่งเป็นคณาจารย์จากสถาบันครุศึกษาทั่วประเทศและศึกษานิเทศก์ รวม 44 ทีม โดยมีภารกิจที่สำคัญคือ การร่วมวางแผน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้คำปรึกษา และร่วมปฏิบัติการกับครูและผู้บริหารในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการฯ รวมทั้งติดตามและรายงานผลการดำเนินงานโครงการเป็นระยะ ๆ

การประชุมนักวิจัยปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ฯ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเน้นย้ำบทบาท ภารกิจ และช่วยเตรียมความพร้อมของนักวิจัย รวมทั้งเปิดโอกาสให้นักวิจัยร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การให้คำปรึกษาในช่วงที่ผ่านมากับผู้เชี่ยวชาญประจำโครงการฯ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานร่วมกับโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สาระการประชุมประกอบด้วย กิจกรรมเพื่อให้นักวิจัยได้ร่วมเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุขตามแนว 5 ทฤษฎี การเรียนรู้ แนวทางการดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด การประเมินผลและการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา รวมทั้งการเขียนรายงานการวิจัย ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์กับคณะนักวิจัยและผู้สนใจได้ศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาต่อไป

สำนักงานฯ ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญโครงการฯ และผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ร. แก้วแดง

นายรุ่ง แก้วแดง

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
กล่าวเปิดการประชุม ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์	1
บูรณาการการเรียนรู้ : ผู้เรียนสำคัญที่สุด ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์ ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย รองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เฌรยอด ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ	3
เวียนฐานสถานต่อข้อควรคิด ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติยวดี บุญเชื้อ รองศาสตราจารย์ ดร.อรพรรณ พรสีมา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นวลจิตต์ เขาวกีรติพงศ์	18
การประเมินผลและการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย	30
การเขียนรายงานวิจัย ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย	50
ภาคผนวก	
❖ โครงการประชุม	69
❖ กำหนดการประชุม	72
❖ ตัวอย่างประสบการณ์จากการปฏิบัติด้านการเรียนการสอนของครูต้นแบบ	74
❖ (ร่าง) รายงานการวิจัยและพัฒนารูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้	103
❖ แนวทางการดำเนินโครงการ และภารกิจของนักวิจัย	105
❖ รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม	110

กล่าวเปิดการประชุม

ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์

ดิฉันถูกมอบหมายให้ทำพิธีเปิดหรือกล่าวเปิด ในการประชุมนักวิจัยปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในวันนี้ แทนท่านเลขาธิการฯ ดร. รุ่ง แก้วแดง ซึ่งดิฉันภารกิจสำคัญการประชุมในวันนี้เป็นก้าวที่สำคัญมากในการเดินทางเส้นทางแสนลี้ของเรา เพราะว่าจะเป็นการก้าวแรกที่เราจะก้าวไปสู่ทิศทางที่ถูกต้อง ถ้าท่านอ่านหนังสือพิมพ์หรือดูข่าวสาร ในช่วง 3 สัปดาห์แรกที่ผ่านมา จะพบว่าเรากำลังรวบรวมความคิดของคนในประเทศทุกฝ่าย เพื่อเป็นพลังของแผ่นดิน ได้มีบทความของศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ที่ท่านพูดถึงการรวมพลังปัญญาของแผ่นดินที่จะต้องเกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ ซึ่งแม้ว่าจะสายไปบ้างแล้วก็ตาม ก็ดีกว่าไม่เกิดขึ้นเลย ถ้าท่านดูความเคลื่อนไหวใน 1 - 3 สัปดาห์นี้ จะพบว่า ได้มีการประชุมกันอย่างเคร่งเครียดระดับชาติ ในด้านเศรษฐกิจ ในด้านการพักชำระหนี้ และในด้านการประกันสุขภาพ แต่สิ่งหนึ่งที่ยังขาดและกำลังจะเริ่มในสัปดาห์หน้า ก็คือการรวมพลังของแผ่นดินที่จะแก้ไขความยากจนทางปัญญา คือ จนใจกับจนปัญญา ซึ่งยังไม่มีกระบวนการระดมความคิดว่าเราจะทำให้คนไทยก้าวพ้นจากความจนใจและจนปัญญาอย่างไร เรายังไม่ค่อยมีกระบวนการระดมความคิดที่จะช่วยคนไทยทั้งในชนบทและในเมืองให้มีสุขภาพดีทั่วหน้าทั้งทางจิตและปัญญา และเรายังไม่ได้มีการจัดงบประมาณ 30 บาท แล้วก็เรียนได้ทุกเรื่องเหมือนกับที่กำลังหาวิธีการกันอยู่ในขณะนี้ ดิฉันจึงเชื่อว่าการที่ทีมนักวิจัยได้มาร่วมกันในวันนี้เป็นการรวมพลังกันที่กลุ่มคน 44 กลุ่ม ที่นั่งอยู่ที่นี่ จะเชื่อมโยงกัน ร่วมมือกันปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ เพื่อแก้ปัญหาความจนใจ ความจนปัญญาของคนไทยพวกเราทั้งหมด

ท่านนักวิจัยทุกทีมที่มานั่งอยู่ที่นี้กำลังจะได้รับโอกาสที่จะทำงานทดลองความสามารถของตนเองในการที่จะไปช่วยโรงเรียนต่าง ๆ ให้เขาสามารถพัฒนาบุคลากรและพัฒนาคุณภาพของการเรียนรู้ ซึ่งกำลังจะเปลี่ยนโฉมหน้าใหม่ในปีพุทธศักราช 2545 อีกไม่นานเลย เพราะฉะนั้นผลที่เกิดขึ้นในอันดับแรกซึ่งดิฉันเห็นว่าสำคัญมากเหลือเกินก็คือ การเรียนรู้ของนักวิจัยทั้ง 44 ทีม ท่านจะเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริงทั้งในแง่กลยุทธ์ของการวิจัย ทั้งในแง่ของการมีวิสัยทัศน์ในการปฏิบัติในการจัดกระบวนการบริหารและการเรียนรู้ และเราจะพิสูจน์ในอีก 6 เดือนข้างหน้า ว่าทั้ง 44 ทีมได้พัฒนาตนเองอย่างไร ได้ค้นพบความรู้อะไรบ้าง ได้สร้างสรรค์กระบวนการวิธีการอะไรบ้างให้เกิดขึ้นในชุมชนของท่าน สิ่งนี้จะเป็นผลงานที่ไม่มีใครบังอาจที่จะมาบอกว่างานนี้ไม่ใช่งานหลัก เพราะว่างานนี้คืองานที่สำคัญมากของการทำงานทางการศึกษาของเรา แล้วผลที่จะเกิดในอันดับที่ 2 ก็คือ การพัฒนาคุณภาพของบุคลากรทั้งโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ไม่ว่าจะเป็นครู และไม่ว่าจะเป็นบุคลากรสายต่าง ๆ ที่ทำงานอยู่ในโรงเรียน จัดได้ว่าถ้าหากว่าท่านมีฝีมือในการที่จะปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนทั้งโรงเรียนให้พัฒนาขึ้นพร้อมกันไปหมดทุกฝ่าย นั่นเป็นความภาคภูมิใจในหน้าหนึ่งของชีวิตเรา และอันดับสูงสุดที่จะเป็นผลสัมฤทธิ์ในการทำงานของทีมนักวิจัย ก็คือ การพัฒนาคุณภาพของเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้เรียนและเป็นอนาคตของชาติในที่สุด ท่านนายกรัฐมนตรีได้พูดถึงเรื่องยาเสพติดคิดว่าท่านเป็นห่วงว่าในอีก 10 ปี ข้างหน้าเราจะมีผู้ใหญ่ที่เสื่อมจิตภาพเจ็บป่วย ไร้สติปัญญา และแน่นอนถ้าหากว่างานของนักวิจัยทั้ง 44 ทีม ประสบความสำเร็จ เราจะสามารถแก้ไขความกังวลข้อนี้ได้ ที่เราจะทำให้ผู้ใหญ่ในอีก 10 ปีข้างหน้า 20 ปีข้างหน้าเป็นคนที่มีคุณภาพ ไม่เป็นทาสทางปัญญาแล้วก็เรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต ฉะนั้นการประชุมในวันนี้ดิฉันคิดว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง บัดนี้ได้เวลาอันสมควรแล้วดิฉันขอเปิดการประชุมนักวิจัยปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด โดยใช้ฐานโรงเรียน เพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา เป็นชื่อยาวและงานยาก แต่ว่าทุกท่านจะได้รับกำลังใจตลอดวันนี้และพรุ่งนี้ ขอบคุณค่ะ

บูรณาการการเรียนรู้ : ผู้เรียนสำคัญที่สุด

ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์
ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เณรยอค
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ

สวัสดีตอนเช้านะคะ ดิฉันจะทำหน้าที่ดำเนินรายการ ท่านอาจารย์คะตอนที่
เราเปิดการประชุมระดับภูมิภาค ท่านอาจารย์คงจะจำได้ว่า ดิฉันได้กราบเรียนว่า ใน
โครงการนี้ผู้ที่ได้กรุณาให้ทุนสนับสนุนในการดำเนินงานเจ้าใหญ่ที่สุดก็คือ สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ แล้วอีกส่วนหนึ่ง สกศ. ได้รับความช่วยเหลือจาก
ธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) เงินส่วนใหญ่จาก ADB จะใช้เรื่องจ้างผู้เชี่ยวชาญที่จะเข้า
มาทำงาน เพราะฉะนั้นเราก็มีผู้เชี่ยวชาญที่กรุณาเข้ามาช่วยมองภาพรวมในด้านเนื้อหา
สาระวิชาเกี่ยวข้องกับเรื่องที่เราจะปฏิรูป เพราะฉะนั้นวันนี้ก็เป็นโอกาสดี ซึ่งเราได้รับ
ความกรุณา ท่านแรกท่านอาจารย์ก็ได้พบแล้ว คือท่านศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์
ครูของเราเอง ท่านก็จะคุยกับพวกเรา ในเรื่องของการเตรียมการในเรื่องการปฏิรูปการเรียนรู้
ที่นี้ในส่วนของผู้เชี่ยวชาญอีก 2 ท่าน ท่านดร. บุญมี ก็จะพูดในเรื่อง การบริหารโดยใช้
โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management) ท่านอาจารย์ ดร.นงลักษณ์ก็ช่วยในแง่
ของการวิจัยประเมินผลโครงการ และวิจัยประเมินผลผู้เรียน ในรายละเอียดเรื่องเหล่านี้
ท่านก็จะกรุณาให้ข้อมูล ที่นี้ก่อนที่ดิฉันจะกราบเรียนท่านผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านที่
กล่าวถึง ขออนุญาตทำหน้าที่สรุปเพื่อจูนเครื่องกลับมาในจุดที่เราตั้งต้นคุยกันให้ชัดเจน
คือ ภารกิจของเรา เรามีโรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นเป้าหมาย สถานศึกษาจะปฏิรูป
กระบวนการเรียนรู้ไม่ใช่เพียงการเรียนรู้อย่างเดียว แต่มีส่วนอื่นที่จะต้องปฏิรูป ทุกท่าน
คงจะจำ 5 ห่วง ของท่านเลขาธิการฯ ดร.รุ่ง แก้วแดง จำได้ไหมคะ ที่ท่านพูดถึงเรา

คู่มือที่โฆษณาที่ชาวเขากระเหรี่ยงคอยาว ห่วงที่ 1 ห่วงที่ 2 ห่วงที่ 3 เพราะฉะนั้น ตรงนี้จะช่วยทำให้เราจำ concept นี้แม่น ห่วงที่ 1 ก็คือ ปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียน

ดังนั้น ผู้เรียนตรงนี้เราคุยกันมาทั้ง 4 ภาค เราเข้าใจชัดเจนตามเจตนารมณ์ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ ว่าผู้เรียนไม่ใช่หมายความว่าถึงนักเรียนเท่านั้น แต่หมายถึง ปฏิรูปการเรียนรู้ของครู ปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่เมื่อเข้า ท่านศาสตราจารย์สุมน ได้พยายามพูดถึง ก็คือตัวเราเองที่เป็นนักวิจัยจากภายนอกเข้าไป ทำงานในโรงเรียน เราก็เป็นผู้ที่ต้องเรียนรู้ด้วย เพราะฉะนั้นงานนี้จึงเป็นงานที่ทุกคน ต้องปฏิรูปการเรียนรู้ของตนเอง ที่นี้ในสถานศึกษาเมื่อครูปฏิรูปอะไรแล้วผลที่เกิดขึ้นที่ จะวัดได้ ก็คือ ต้องปฏิรูปการสอนของครู เพราะฉะนั้นแน่นอนครูในสถานศึกษาที่ร่วม โครงการกับเราต้องเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอน การจัดกระบวนการเรียนการสอน สอดคล้องกับ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ หมวด 4 เป็นต้น แล้วผู้บริหารซึ่งเป็น กุญแจสำคัญยิ่งอีกส่วนหนึ่ง นอกจากจะปฏิรูปการเรียนรู้ของตนเองแล้ว จะต้องมองว่า สถานศึกษาต้องปฏิรูปอย่างไร โดยกระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษา ซึ่งเราได้รับ ข้อมูลทางวิชาการที่ชัดเจนว่ารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน น่าจะมีส่วนที่สนับสนุนการทำงานในการปฏิรูปการเรียนรู้ให้ได้ เพราะฉะนั้นห่วงที่ 3 ก็คือการปฏิรูปสถานศึกษา ที่นี้เมื่อทำห่วง 3 ห่วงนี้แล้ว ห่วงที่ 4 นี้เกิดขึ้นแน่นอน ก็คือครูประกันการสอนของตัวเอง เพราะฉะนั้นครูต้องมีการประเมินตนเอง แก้ไข ปรับปรุง ผู้บริหารจัดการบริหารจัดการของตนเอง เพราะฉะนั้นผลที่เกิดขึ้นก็คือ นักเรียนดี ผลสัมฤทธิ์หรือคุณภาพของเขาดีขึ้นแน่นอน ตามเจตนารมณ์ของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ เพราะฉะนั้นห่วงที่ 4 นี้ก็ตามมา แต่เพื่อให้การจัดระบบในโรงเรียน ในสถานศึกษาชัดเจนขึ้น ระบบประกันคุณภาพภายในซึ่งมีขั้นตอนการบริหารจัดการ อย่างเป็นรูปแบบ ก็เป็นเรื่องที่เราได้พูดถึงในการประชุมภูมิภาค เพราะฉะนั้นห่วงที่ 4 ก็เป็นห่วงที่จะรับกับห่วง 1, 2, 3 เพราะฉะนั้นเมื่อ 1, 2, 3 และ 4 ทำได้อย่างเป็น ระบบแล้วก็มีการจัดเก็บข้อมูลชัดเจน ก็แสดงว่าสถานศึกษานั้นพร้อมที่จะรับการ ประกันคุณภาพภายนอก ห่วงที่ 5 ก็จะตามมา แต่โครงการของเราที่ต้องดำเนินงาน อย่างชัดเจน ก็คือ ห่วง 1, 2, 3 และ 4 แล้วผลที่ได้จะนำไปสู่มาตรฐานการศึกษาของ ประเทศชาติ เพราะฉะนั้นตรงนี้เป็นเรื่องที่เราคุยกัน

เมื่อเราไปประชุมกับโรงเรียน ต้องบอกว่าโครงการนี้ไม่ได้เป็นโครงการใหม่ หรือแปลกแยก หรือว่ามีอะไรที่เข้าไปแทรกแซง โรงเรียนสามารถทำภารกิจของโรงเรียน

ถ้าเป็นโรงเรียนแกนนำปฏิรูปของ สปช. ซึ่งมีลักษณะการดำเนินงานตามนโยบายของ สปช. เขาก็จะปฏิรูปไปตามนั้น ส่วนกรมสามัญ ฯ ล้วนเป็นโรงเรียนปฏิรูปของกรมสามัญฯ หรือของ ตชด. หรือของเทศบาล เขาก็ต้องทำภารกิจการปฏิรูป ส่วนหน่วยงานอื่นก็มีเหมือนกันเพียงแต่ว่าโครงการเรานั้น เราหาเพื่อนร่วมทาง เพื่อนร่วมคิด ทีมนักวิจัยภายนอก อย่างพวกเราเข้าไปเป็นส่วนในการเรียนรู้ ในการที่จะเก็บข้อมูลจากผลการทำงาน อย่างเป็นระบบของโรงเรียนแล้วก็ชูชง พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ โดยเฉพาะหมวด 4 เป็นเป้าให้ชัดเจน เพราะฉะนั้นโรงเรียนทั้งหลายก็มีความสุขว่ามันไม่ได้มาอีกแล้ว โครงการนี้ มันก็จะไม่เกิดอีก แต่เราดีใจว่าเขามาด้วยใจและความศรัทธา เขาสมัครมาทุกโรงเรียน เพราะฉะนั้นในส่วนนี้ที่มาประชุม 4 ภาค นั้นเป็นการเพิ่มความเข้าใจให้ตรงกัน แล้วก็ตอกย้ำว่าภารกิจการปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนไม่ได้แปลกแยกกับงานปฏิรูปหลักของกรมที่ดำเนินการอยู่นี้ ที่นี้หลักวิธีการทำงานของเรา เราชัดเจนในการพูดคุยกัน 4 ภาค แล้วมาสรุปจากบรรยากาศ จากการพูดคุย สรุปออกมาชัดเจนว่า สถานศึกษา หรือโรงเรียน ประกอบด้วยครู ผู้บริหาร ก็จะเริ่มกลับไปปฏิรูปตัวเอง เพราะฉะนั้นเราต้องเริ่มต้นที่ตัวเอง เหมือนกับเรา เราเข้าไปทำงานกับเขารวมก็ต้องเริ่มต้นที่ตัวเราเองก่อน การที่เราจะคุยกัน 2 วันนี้ จุดหลักใหญ่ ๆ เราเป็นนักวิจัย เป็นคนภายนอกเข้าไปทำงานอยู่ในโรงเรียน ก็ต้องมาคุยกัน มาปฏิรูปตัวเรา มาเปลี่ยน ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยน แต่เป็นการเพิ่มพูนหรือมาจูนเครื่องให้เข้าใจได้ตรงกัน หลักในการทำงานของโรงเรียน ขณะนี้ ดิฉันพบ ดิฉันก็ชื่นใจ เป็นกำลังใจ แต่เดิมเขามาบอกว่า “อาจารย์บอกมาเลย อาจารย์จะให้ทำอะไร 1 2 3 4 5 แล้วจะทำตามนั้น” เราก็บอกว่าหมดยุคหมดสมัย แล้ว สิ่งที่อาจารย์ต้องทำคือ อาจารย์ต้องคิดว่าโรงเรียนอาจารย์ บ้านอาจารย์ จะไปปรับเปลี่ยนอะไร อย่างไร อาจารย์ก็เริ่มทำไปอย่างนั้น เสร็จแล้วอาจารย์ถึงมากุ้ยกับเราว่า จะทำอย่างนี้ดีไหม ? จะทำอย่างนี้ไหวไหม ? หรือเราควรจะทำอะไร ใส่น้ำปลาหน่อย ใส่น้ำมันหน่อย ใส่น้ำมันนอร์มอล ใส่น้ำมันตรงสเปก ตรงนี้ต่างหาก ท่านต้องคิดด้วยตัวเอง ดิฉันไปเจอที่ขอนแก่น ผู้อำนวยการโรงเรียน วันแรกเจอกันก็ถามว่า “บอกมาเลยจะให้ทำอะไร” พอหลังจากพูดคุยกันแล้วเขาก็บอกว่า อาจารย์ผมรู้แล้วละ ผมจะไปทำอย่างไร ผมจะไปทำอย่างนี้ 1 2 3 4 5 อาจารย์ช่วยบอกหน่อยซิว่าเข้าทำไหม ดิฉันประเมินว่า อย่างน้อยจูนเครื่องแล้วก็เข้าใจตรงกัน ก็มานั่นย้ำตรงนี้ว่าเขาช่วยตัวเอง เรียนเอง คิดเอง ไปในทางที่ดีกว่า ถ้าคืออยู่แล้วอย่างโรงเรียนหลาย ๆ โรงเรียน ปฏิรูปไปตั้ง 80 เปอร์เซ็นต์แล้ว แต่เขายังอยากจะอยู่ในโครงการ เราก็บอกเขาได้ว่า อาจารย์ 20 เปอร์เซ็นต์ที่เหลือ อาจารย์จะวางแผนอย่างไร และตรงนี้ทุกคนจะเหมือนกันไหม แต่ละโรงเรียนมีความ

แตกต่างกันและเขาจะเริ่มต้นจากสิ่งที่เขาเป็นอยู่ แล้วก็เดินหน้าต่อไป หรือแก้ไขจุดที่เขาคิดว่าเป็นจุดอ่อน จุดแก่ เพราะฉะนั้นแต่ละคนก็จะต้องไปทำสิ่งที่เรียกว่า ประเมินสถานภาพว่าเขาอยู่ ณ จุดไหน พวกเราก็มอบตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ ให้เอาไปเป็นตุ๊กตา ซึ่งประเด็นนี้ฟุ้งนี้ท่านอาจารย์ยังลักษณะก็จะพูดถึง และจากกรณีตัวอย่าง ใน 4 ภาค มีหลายโรงใน 253 โรง ที่มีพลังอยู่ในตัวเอง มีพลังที่ซ่อนอยู่แล้วเขายังไม่ค้นพบ หรือเขาค้นพบแล้วเขาก็ใช้พลังนั้น การปฏิรูปตัวเขาเอง ไม่ว่าจะ เป็น self learning, self study หรือเป็น self evaluation ก็แล้วแต่ คือเริ่มต้นที่ตัวเองแล้วค้นหาพลัง เมื่อได้พลังแล้วกระบวนการทำงานที่เกิดขึ้นก็คือ เราใช้ระบบการทำงาน ทำ วางแผน ทำ ตรวจสอบ แก้ไข แล้วก็ทำต่อ ถ้าไม่ดีก็กลับมาวางแผนใหม่ ทำใหม่ ตรวจสอบใหม่ เพราะฉะนั้นมันก็เป็น PDCA ซึ่งก็สอดคล้องกับหลายกรม ที่ใช้กระบวนการพัฒนาบุคลากร ไม่ใช่ one shot จบการประชุม 3 วัน กลับมาทำ ก็เลิกพูดในประเด็นนี้ เพราะฉะนั้นมันจะเกิดกระบวนการจุดประกายขยายความคิด เพื่อนช่วยเพื่อน ทำงานเป็นกลุ่ม ทำงานเป็นทีม และเกิดการเรียนรู้ ถ้าต้องการให้เกิดการเสริมพลัง ให้มีข้อมูล หรือให้รู้จักฝึกเทคนิควิธี เขาก็จับกลุ่มเล็ก ๆ เชิญผู้รู้ อาจจะเป็นครูแกนนำ ครูต้นแบบ ครูตัวอย่างที่มีผลงานมาสอนกันเอง เพราะฉะนั้นงานลักษณะอย่างนี้ มันก็จะเกิดขึ้นในลักษณะ PDCA ทำไปตรวจสอบไป แล้วก็พูดคุยกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อันนี้เป็นกระบวนการพัฒนาตนเองของโรงเรียน ดิฉันทบทวนหลักใหญ่ ๆ เพื่อเป็นฐานที่จะต่อในช่วงต่อไปนี้ เราจะฟังจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เจาะแต่ละเรื่องในลักษณะที่สั้น ๆ แล้วเจาะลึกในภาคบ่าย ดิฉันขออนุญาตกราบเรียนเชิญท่านอาจารย์สุมน อมรวิวัฒน์ นะคะ

ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์

สวัสดิ์ครั้งที่ 2 นะคะ งานที่เราจะทำในวันนี้เป็นคล้าย ๆ กับการชักม้าชมเมือง คือ การอภิปราย 4 คน วันนี้เป็นแต่เพียงให้ภาพรวมของงานที่เราจะทำ ดิฉันได้รับมอบหมายให้มาพูดถึงเรื่องการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ในส่วนที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเรียนรู้จะเป็นคำถามของการวิจัยที่จะดูเรื่องความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างการพัฒนาการเรียนรู้ของครู คุณผลสัมฤทธิ์ที่วัดได้ของนักเรียนว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ แล้วก็ความสัมพันธ์ของผลสัมฤทธิ์ดังกล่าว จะเกิดขึ้นได้อย่างไร มีอะไรเป็นปัจจัย เป็นบริบท และที่อะไรที่ทำให้เปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนรู้ของครู ของนักเรียน และของผู้บริหาร ที่ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่สอดคล้องกับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ ที่นี้ในส่วนที่ดิฉันจะพูดขอให้คุณ Power Point ประกอบ

ภาพแรกก็คืออยากจะพูดถึงโรงเรียนในฝัน และฝันที่เป็นจริง โรงเรียนในฝันที่เราต้องการเห็นและไผ่ฝั้นที่จะให้เกิดขึ้นจริง คือโรงเรียนที่ได้จัดการปฏิรูปทุกด้านตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 23, 24, 25 และ 26 ในหมวด 4 ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ส่วนที่ดิฉันต้องรับผิดชอบต่อการที่ เป็นผู้เชี่ยวชาญของ สกศ. เมื่อครั้งที่แล้ว เมื่อตกบันไดแล้วก็พลอยโจนต่อไป ด้วยความยินดี ก็จะต้องเน้นในเรื่องกระบวนการเรียนรู้ เมื่อกล่าวถึง jigsaw ตัวแรกที่จะเข้ามาอยู่ใน whole school approach หรือการปฏิรูปโดยใช้ School Based Management ก็คือเราคงจะต้องดูในเรื่องการปฏิรูปการเรียนรู้ ในเรื่องการปฏิรูปการเรียนรู้นี้ ถ้าดูใน jigsaw คุณจะเห็นได้ว่า jigsaw ตัวแรกนั้นเป็นเรื่องกระบวนการเรียนรู้ 5 ทฤษฎี การที่พูดคำนี้มีได้หมายความว่าจำกัดอยู่แต่เฉพาะ 5 เรื่องนี้เท่านั้น คือ การเรียนรู้อย่างมีความสุข การเรียนรู้โดยมีส่วนร่วม การฝึกทักษะการคิด การพัฒนาสุนทรียภาพ ตลอดจนการฝึกอบรมกาย วาจา ใจ ที่เป็น 5 ทฤษฎีขึ้นมา ที่จริงก็คือการรวบรวมลีลาการเรียนรู้ทั้งหลายที่เกิดขึ้นในห้องเรียนออกมาเป็น 5 เรื่องกว้าง ๆ แต่ที่มันนักวิจัยจะสามารถใส่ลีลาการเรียนรู้อื่น ๆ ที่ท่านมีวิทยายุทธเข้าไปได้อีกเยอะมาก ซึ่งจะได้พูดต่อไป เพราะฉะนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องจำกัดอยู่เฉพาะเพียง 5 ทฤษฎี ท่านสามารถใช้ทฤษฎีใหม่ ๆ หรือทฤษฎีเก่า ๆ ที่มีประสิทธิภาพมาทดลองจัดลีลาการเรียนรู้ขึ้นได้อย่างมีอิสรภาพเต็มที่ ใน jigsaw ส่วนที่ 2

ก็จะเป็นเรื่องการประเมินผล เวลาที่กล่าวถึงเรื่องการประเมินผลนั้น มิได้หมายความว่า จะเป็นเรื่องการทดสอบเท่านั้น หรือมิได้เจาะจงลงไปว่าจะต้องเป็นเรื่องการทำ portfolio การทำ journal การจดบันทึกเรื่องราวหรืออะไรเท่านั้น แต่จะพูดถึงการวัดและประเมิน ในกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในตัวครู ผู้บริหาร ผู้เรียน ตลอดจนบุคลากร ต่าง ๆ จะหมายความถึงการประเมินตนเองของนักวิจัยเอง ซึ่งท่านจะต้องประเมิน ตนเองตลอดเวลาว่าการทำงานของท่านแต่ละก้าวมีปัญหา มีอุปสรรค และมีผล สัมฤทธิ์อย่างไรบ้าง มันเป็นการประเมินตนเองโดยทุกส่วนทุกกลุ่มเข้ามาเกี่ยวข้อง อาจ จะมีผู้เสนอตนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการทำงานของนักวิจัยด้วยก็ได้ และนอกจากนั้นยังจะ คำนี้ถึงกระบวนการประเมินว่า ในการประเมินแต่ละเรื่อง แต่ละกลุ่มบุคคลนั้น ได้มี กระบวนการประเมินอย่างไร ซึ่งประเด็นนี้จะสรุปต่อไป jigsaw ส่วนที่ 3 ก็คือ เรื่องการบริหารในเรื่องการบริหารนั้นเป็นเรื่องที่ประหนึ่งว่าทุกคนรู้แล้ว และไม่รู้จัก บอกอย่างไร กลายเป็นพรสวรรค์ของครูใหญ่ ผู้อำนวยการ แต่ละคนที่จะมีพรสวรรค์ใน การบริหารจัดการโรงเรียน ซึ่งแท้จริงกระบวนการบริหารจัดการจัดได้ว่าเป็นกระบวนการ ที่มีรายละเอียดซับซ้อนอย่างยิ่งในวิถีวัฒนธรรมไทย ดิฉันได้เห็น SBM ในหลายบทความ ในนิตยสารปี 2001 พบว่า ในวัฒนธรรมตะวันตกในโรงเรียนอเมริกันนั้นวัฒนธรรม การบริหารเป็นอีกอย่างหนึ่ง อาจมีส่วนที่เหมือนกันกับการบริหารโรงเรียนไทย แต่จะมี ลักษณะพิเศษในวัฒนธรรมการบริหารของผู้บริหารไทยว่ามันมีจุดเด่น จุดแข็ง จุดอ่อน ในสังคมไทย ตอนนี้อยู่ทำอะไรเป็นจุด ๆ ก็จะต้องดูเวลาที่ท่านอาจารย์บุญมีเสนอ หลักการบริหาร หรือ อาจารย์สนานจิตต์เสนอบทความเรื่องการบริหารโรงเรียน (The whole school) แต่พอมาถึงวัฒนธรรมไทยแล้วมันออกมาอย่างไร มันมีความกลมกลืน หรือแปลกแยกอย่างไร อยากจะขอให้คิดถึงเรื่องนี้ และ jigsaw ส่วนที่ 4 จัดได้ว่า เป็นธงชัยของเรา ก็คือ การประกันคุณภาพและมาตรฐาน ก็จะต้องเป็นการประเมิน และการประกัน ก่อนที่จะประกันได้ก็ต้องประเมินเสียก่อนว่า คุณภาพเป็นอย่างไร และเมื่อประเมินได้ก็จะประกันว่าคุณภาพนี้เกิดขึ้นแล้วและต่อเนื่องยาวนาน ไม่ใช่ไฟ ฟ้าไหม้ฟาง ดังนั้น ท่านนักวิจัยก็จะต้องมองภาพรวมในด้านการประกันคุณภาพและ การประเมินมาตรฐานของโรงเรียน ทั้งที่เป็นการประกันคุณภาพและการประเมินภายใน รวมไปถึงการประกันและประเมินภายนอก ทั้งด้วยตนเอง โดยกัลยาณมิตร คือทีมนักวิจัย ทั้งหมด และโดยผู้อื่นซึ่งอาจจะเป็นตัวสังเกต ผู้บริหารต่าง ๆ จาก jigsaw ทั้ง 4 ส่วน หรือรูปตัดต่อทั้ง 4 ส่วนนี้ ดิฉันอยากจะเริ่มไว้แค่นี้ก่อน เพราะว่าเวลา 1 ชั่วโมง ก็ อยากจะให้โอกาสท่านผู้เชี่ยวชาญอื่นได้พูดต่อ ว่าแต่ละชิ้นส่วนที่เข้ามาเป็นรูปภาพของ

โรงเรียน มีความสัมพันธ์กันอย่างไร และก็ควรจะมีจุดเน้นที่ตรงไหน ถ้ามีเวลาเหลือ ดิฉันก็จะพูดเติมอีกนิดหน่อย แต่ตอนนี้ขอรักษาเวลา ขอบคุณค่ะ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ

ขอบคุณค่ะท่านอาจารย์ เชิญท่านอาจารย์บุญมีค่ะ

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เณรยอด

ขอบคุณครับ ท่านอาจารย์ ดร. เลขา และสวัสดิ์ครับท่านนักวิจัยที่เคารพ สืบเนื่อง จากท่านอาจารย์สุมนได้คุยถึงว่า โครงการนี้เป็นโครงการวิจัยเพื่อที่จะปฏิรูปการเรียนรู้ บทบาทที่ผมรับผิดชอบ ก็คือในส่วนของงานบริหารจัดการโรงเรียนเพื่อให้เกิดการจัดการ ตรงนี้ขึ้น อย่างที่เราคุยกันอยู่เสมอว่าข้างในโรงเรียนมักจะเขียนอะไรไม่ได้เลยถ้าผู้บริหาร ไม่เปลี่ยน คำว่าไม่เปลี่ยนไม่ได้แปลว่าไม่เปลี่ยนตัวผู้บริหาร แต่หมายถึงการเปลี่ยนแปลง การทำงาน ก่อนจะเปลี่ยนการทำงานต้องเปลี่ยนแนวคิดก่อน ผมมักจะเปรียบเทียบตัวผมเอง หรือถ้าคุยกับใครก็จะบอกว่าวันนี้ได้ตรวจสอบสุขภาพตัวเองแล้วหรือยัง ถามว่าทำไม เพราะ อยากจะพัฒนาตัวเอง ถ้าไม่เริ่มจากสุขภาพตัวเอง เราจะพัฒนาตัวเองไม่ได้ อันนี้อาจ จะเป็นสิ่งหนึ่งเพราะผมจะเชื่ออยู่เสมอว่าผลย่อมเกิดแต่เหตุ ถ้าเราย้อนกลับไปดู ถ้าเรา ตรวจสอบสุขภาพเมื่อไร เราจะรู้เลยว่าปีนี้เป็นอย่างไร คลอเรสเตอรอลเราเพิ่มขึ้นไหม ไตรกลีเซอไรด์เราเป็นอย่างไร แล้วจากนั้นเราจึงมามองที่เหตุว่าถ้าจะลดคลอเรสเตอรอล หรือไตรกลีเซอไรด์ได้ ก็คงหนีไม่พ้นพฤติกรรมกรบริโภค พฤติกรรมการใช้ชีวิตของ เราถ้าย้อนกลับมาตรงนี้ก็คล้าย ๆ ตรงนี้เหมือนกัน แล้วถ้าจะบริหารโรงเรียน จุดหลัก ก็คือ ต้องไปตรวจสอบสุขภาพของโรงเรียนเสียก่อนว่าอยู่อย่างไร สภาพแวดล้อมตรงนั้น ความพร้อมอยู่ตรงไหน ความคิดตรงนี้เกิดขึ้นตั้งแต่ ปีพ.ศ.2527 ที่ผมไปช่วยโรงเรียน เทศบาลครั้งแรก ๆ ใครที่อยู่เทศบาลคงจำกันได้ โรงเรียนเทศบาลทั่วประเทศทั้ง 248 โรงเรียนสมัยนั้น เดียวนี้เป็น 492 โรงเรียน ก็คิดมาจากตรงนั้นเหมือนกัน ผมเกริ่นไว้ตั้งแต่ต้นว่า ถ้าผู้บริหารไม่ได้เปลี่ยนอย่างอื่นก็คงไม่ได้เปลี่ยน ที่นี้ก่อนที่จะไปให้ผู้บริหารเปลี่ยน ทีมของนักวิจัยก็คงจะต้องเข้าไปเปลี่ยนวิธีคิด คงไม่ได้แปลว่า คิดใหม่ ทำใหม่ เปลี่ยน วิธีคิด และเปลี่ยนวิธีทำงาน เปลี่ยนวิธีคิดแปลว่าอะไร คือเดิมเท่าที่สังเกต แล้ว รวบรวมมาใช้ในการบริหารการศึกษา เรามักคิดรูปแบบการบริหารเป็นตัวตั้ง แต่ลืมไปว่า

ตัวการศึกษาหรือวิธีบริหาร คือ mean ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ตรงกับที่เราคิดว่าการศึกษาเป็น end เมื่อไร เราจะคิดรูปแบบการทำงาน เช่นเดียวกับการเรียนการสอน ถ้าเราถือว่าทำอย่างนี้แล้วผลสัมฤทธิ์จะเกิดจะทำให้เราจะคิดรูปแบบ เราควรไปดูก่อนว่าผลสัมฤทธิ์จะเกิดเนื่องด้วยปัจจัยอะไร เพราะฉะนั้นการจัดการศึกษาหรือการจัดการเรียนรู้จะเป็น mean ไปสู่ end กลับมาสู่ผู้บริหารที่ท่านศาสตราจารย์สุมนได้ชี้ประเด็นเมื่อสักครู่ว่าวัฒนธรรมการบริหารในสังคมไทยนั้นจะแตกต่างกัน

ผม review จากเอกสารของ SBM ที่ทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้จัดทำ แปล หรือทีมผู้เชี่ยวชาญได้แปลไว้ ต้องใช้คำว่ารวบรวมไว้ทุกเล่ม และที่อ่านสังเคราะห์ไว้ทั้งหมดก็พบว่า จริง ๆ แล้วมันขึ้นอยู่กับบริบทของโรงเรียนแต่ละแห่งมากกว่า คือ ต้องไปเริ่มนับหนึ่งที่สภาพความพร้อมตรงนั้นก่อนว่าในสังคมไทยอยู่ตรงไหน จากข้อมูลของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ผมพานิสิตไปศึกษาดูงาน 2 - 3 school district เมื่อปีที่แล้ว ที่ river side ในรัฐ California พบว่าใน school district เองก็มีความแตกต่างกันในแต่ละ school district ในการจัดเรื่อง School Based Management ก็มีทั้งโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จและโรงเรียนที่ประสบปัญหาในการทำงาน แล้วถามว่าอีกนานไหมกว่าจะประสบความสำเร็จ เขาบอกว่าคงไม่แตกต่างจากประเทศสเปนนัก เพราะสเปนใช้เวลา 30 ปี ถึงทำได้ ฉะนั้นในอเมริกาก็ไม่แน่ใจเหมือนกัน แต่ละมลรัฐก็พบปัญหาตรงนี้เหมือนกัน ที่นี้เมื่อกลับมาในสังคมไทยตรงนี้ ผมมองว่าในการทำงานการปฏิรูปตรงนี้ สืบเนื่องจากที่ผมเรียนเมื่อสักครู่ ถ้าผมมองจากโรงเรียนเป็นตัวตั้ง ประเด็นแรกที่ผมมองก็คือ ผมมองโรงเรียนคล้ายโรงพยาบาล คนไข้จะหายอยู่ที่การรักษาที่โรงพยาบาลไม่ได้อยู่ที่กระทรวงสาธารณสุข มันอยู่ที่ความพร้อมของโรงพยาบาลที่จะรักษา เช่นเดียวกันกับเด็กนักเรียนจะรู้หนังสือหรือไม่อยู่ที่โรงเรียน ความพร้อมของโรงเรียน เพราะฉะนั้นศักยภาพความพร้อมของนักเรียนแต่ละที่ ศักยภาพความพร้อมของโรงเรียนแต่ละที่ย่อมไม่เหมือนกัน การจัดการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในแต่ละสถานที่ย่อมต่างกัน เพราะฉะนั้นจุดแรกก็คือต้องเริ่มเปลี่ยนแนวคิดของผู้บริหารก่อน ที่พูดกันภาษาชาวบ้านว่า “หัวไม่กระดิก หางก็ไปไม่ได้” นั่นมันก็จุดหนึ่งที่นี้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายคงต้องเข้ามามีบทบาท เพราะฉะนั้นการปฏิรูปการเรียนรู้ไม่ใช่เฉพาะครูและนักเรียนเท่านั้น ที่ท่านศาสตราจารย์สุมนได้นำเสนอเมื่อตอนเปิดการสัมมนาวันนี้เรื่องของเวลา เราพูดถึงผู้เรียนไม่ได้แปลว่านักเรียนเท่านั้น แต่แปลว่าทุกคนต้องเรียนรู้ร่วมกัน มี concept อยู่อันหนึ่งว่าโรงเรียนต้องเป็น Learning Organization ถ้าทำให้โรงเรียนเป็น Learning Organization ได้ ทุกคนก็จะเรียนรู้ร่วมกัน สภาพ

ปัจจุบันแหล่งการเรียนรู้มีหลายที่และบทบาทของครูก็เปลี่ยนไปจากผู้บอกความรู้เป็นผู้สนับสนุนความรู้ เป็นผู้บอก แหล่งเรียนรู้ ที่นี้เมื่อบทบาทของครูเปลี่ยนไป บทบาทของผู้บริหารก็ต้องเปลี่ยนไปเหมือนกัน ทำอย่างไรจะให้ครูทำสิ่งนั้นได้ ให้นักเรียนทำสิ่งนั้นได้ ถ้าเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ใหม่ บทบาทของผู้บริหารก็ต้องเปลี่ยนใหม่เหมือนกัน

จากประสบการณ์ที่เคยไปช่วยโรงเรียนเทศบาลและโรงเรียนเอกชน 6 - 7 แห่ง ก็พบว่า ถ้าเราไม่ได้เริ่มจากการเตรียมความพร้อมหรือสร้างความเข้าใจให้คนที่เกี่ยวข้อง จะทำได้ช้ามากและมีปัญหาพอสมควร ตั้งแต่คณะกรรมการสถานศึกษา ทำอย่างไรให้คนกลุ่มนั้นมีบทบาทและมีความรู้ความเข้าใจตรงกัน เริ่มจากธรรมนูญสถานศึกษา การบริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ใช้หอกระจายข่าวให้ชุมชนเข้าใจก่อนว่าต่อไปนี่เราจะมีกรรมการ โรงเรียน/สถานศึกษาเกิดขึ้น เริ่มจากการให้ความสำคัญกับชุมชน โดยให้ความรู้กับชุมชนก่อนว่ากฎหมายคณะกรรมการโรงเรียนมีอะไรบ้าง ซึ่งจะทำให้เขารู้ว่าควรจะเลือกใครเข้าไปเป็นตัวแทน เช่นเดียวกับที่ผู้สมัครเข้ามาต้องรู้บทบาทหน้าที่ตัวเองก่อนว่าตัวเองเหมาะสมที่จะทำอะไรไหม จึงเสนอตัวให้ชาวบ้านเขาเลือก สิ่งนี้เหมือนกับเป็นการเตรียมความพร้อม ถ้าสามารถทำให้กรรมการสถานศึกษาทำงานได้ดีขึ้นจะทำให้เกิดความคล่องตัวมากขึ้น และเมื่อทำบทบาทโรงเรียนให้เป็น Learning Organization ทุกอย่างก็จะดีขึ้น ผมขอหยุดไว้ตรงนี้ ขอบขอบคุณครับ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ

ก่อนรายการช่วงเช้า เราต้องการชี้ประเด็นในเชิงของการเชื่อมโยงว่าจะพูดเรื่องบริหารหรือเรื่องการสอนของครู ทุกเรื่องต้องเชื่อมโยงและเกี่ยวเนื่องกัน ที่นี้ประเด็นของการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน หรือ SBM เท่าที่ฟังดูเหมือนกับเป็นเรื่อง Inter ท่านอาจารย์อ้างถึงหลาย ๆ ประเทศที่ใช้ จากประเด็นที่ท่านอาจารย์สุมนชี้ไว้ คิดว่าเป็นประเด็นสำคัญแล้วถ้าในลักษณะที่เป็นไทยเรา ในการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ เราได้บทเรียนอะไร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในเชิงนโยบาย และเชิงของการที่นำมาขยายต่อ เพื่อนำไปสู่การปฏิรูปอย่างแท้จริง ที่นี้ในช่วงแรกเรายังเหลืออีกส่วนหนึ่งที่สำคัญที่ท่านอาจารย์สุมนได้พูดถึงไปแล้ว คือ เรื่องของการประเมินผล ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่จะนำไปสู่ end product ที่เราต้องการ ทั้ง out put และ out come ที่ว่า เพราะฉะนั้นในการประเมินผลในเชิงประเมินผลผู้เรียนและการประเมินผลในเชิงประกันคุณภาพก็เป็นเรื่องใหญ่และสำคัญ ในช่วงนี้กราบเรียนเชิญ

ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย กล่าวถึงมุมมองของท่านในการเชื่อมโยงการประเมินผลกับหลายเรื่องที่พูด กราบเรียนเชิญอาจารย์

ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย

ขอบคุณค่ะ ท่านประธาน ท่านวิทยากร ท่านนักวิจัยทุกท่าน เมื่อตอนที่ท่านอาจารย์ ดร.เลขา แจ้งว่ามีท่านนักวิจัยหลายท่านเข้าร่วมประชุมครั้งนี้เป็นครั้งแรก จะเรียนกับท่านว่าไม่ใช่ท่านกลุ่มเดียว นะคะ ดิฉันเป็นพวกด้วยอีกคน คือโครงการโรงเรียนปฏิรูปเปรียบเสมือนการขึ้นรถไฟจากหัวลำโพง โดยท่าน ดร.เลขา เริ่มต้นตั้งแต่ไปซื้อตั๋วจัดการอะไรตั้งแต่ออกเดินทาง ก็ขึ้นรถจากหัวลำโพง ดิฉันคงขึ้นรถไฟแถว ๆ อูรยา เพราะว่าเวลาตอนนี้ล่วงมาประมาณ 3 เดือนแล้ว แต่เรายังเหลือหลายช่วง เพราะฉะนั้นในฐานะที่ขึ้นรถไฟทีหลัง สิ่งที่ต้องตั้งหน้าตั้งตาทำก็คือบำเพ็ญตนเป็นผู้เรียน แล้วก็เรียนรู้โดยถือว่าตัวเองมีความสำคัญมาก ได้เอกสารมาเป็นปึกๆ เหมือนกับท่านพยายามเรียนรู้ในสิ่งที่ยังไม่รู้มาก่อนอย่างน่าทึ่ง น่าสนใจมาก คือปกติเป็นคนที่ชอบเรียนรู้อยู่แล้ว เมื่อมาเรียนรู้สิ่งที่ต้องเอาไปใช้จริงๆ ยิ่งสนุกมากขึ้น และคิดว่าทุกท่านก็คงสนุกเหมือนที่ดิฉันกำลังเรียนรู้ ดิฉันคิดว่า jigsaw ที่ท่านศาสตราจารย์สุมนีให้เอาไว้ ชั้นที่สำคัญที่สุด 2 ชั้น คือ การประเมินกับการประกันคุณภาพ เรื่องของการประเมินจะเป็นกิจกรรมสุดท้ายที่จะเป็นตัวบอกว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ท่านได้ลงทุนลงแรงทำลงไปนั้นคุ้มค่าแล้วหรือยัง ถูกต้องสัมฤทธิ์ผลเพียงไร ควรจะต้องปรับปรุงแก้ไขที่ตรงไหน เพราะถือว่ากิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่สำคัญ เป็นกิจกรรมที่ผู้ดำเนินงานทุกคน ครูทุกคน และผู้เรียนทุกคนได้ทำ ซึ่งทำได้โดยการประเมินตนเอง โดยเพื่อน โดยผู้เกี่ยวข้อง โดยผู้มีส่วนได้เสีย เมื่อเราตั้งเป้าว่าเราจะปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด การประเมินก็ต้องใช้หลักอันนั้นด้วย เพราะฉะนั้นถ้ามองถึงประเด็นนี้ อยากให้ท่านกลับไปมองในประวัติของการวัดและการประเมินผลการศึกษา สมัยก่อนตอนที่ครูบาอาจารย์ที่เป็นพระฤๅษี เวลาเจ้าชายทั้งหลายไปเป็นลูกศิษย์ พระอาจารย์ทั้งหลายก็จะมีลูกศิษย์ไม่มากนัก การประเมินทำกันชนิดตัวต่อตัว ถ้าจะมีการสอบ comprehensive ข้อสอบก็จะเป็น individual examination คือ จะไม่มีการสอบอะไรที่ออกมาเป็นทั้งชุดเหมือนอย่างที่เราทำกันในช่วงหลัง ๆ นี้ แต่เมื่อวิวัฒนาการผ่านไป มาถึงยุคที่เราจัดการศึกษาเพื่อคนทั้งมวล ในการผลิตจำนวนมาก ๆ เราพยายามเอาเทคโนโลยีเข้ามาจับ เราช่วยพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการวัดและประเมินผลให้สามารถจัดการกับการสอบที่มีคนเป็นเรือนพัน เรือนหมื่น แม้กระทั่งเรือนแสน เราคิดถึงบริการการวัดประเมินเพื่อคน

จำนวนมากจนกระทั่งลืมความเป็นตัวของคนแต่ละคน เรากำลังจะต้องหันกลับมาใช้วิธีการประเมินและใช้เทคโนโลยีที่สามารถรองรับและสามารถประเมินผลคนจำนวนมากได้ แต่ยังคงสามารถประเมินผลความแตกต่างระหว่างบุคคลได้ ซึ่งดิฉันยังมองไม่เห็นว่าการประเมินผลคนจำนวนมากได้ แต่กำลังคิดว่ารายงานการวิจัยของพวกเราทุกคนที่นั่งอยู่ ณ ที่นี้ จะทำให้เกิดรูปแบบการประเมินได้ โดยที่ผู้เรียนแต่ละคนได้รับการประเมินในลักษณะที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมและความจำเป็น และดิฉันเชื่อว่ากระบวนการที่เราพบปะกัน ประชุมแลกเปลี่ยนแนวคิด ใช้กระบวนการ และหลักการในการประเมินผลทุกรูปแบบจะนำเราไปสู่จุดนั้นได้ ในช่วงบ่ายเราคงจะขยายความต่อไป

ที่นี้ย้อนมาถึงเรื่องของ การประกันคุณภาพการศึกษา ขบวนการของการประกันคุณภาพการศึกษาแท้จริงก็คือ process การดำเนินงานทั้งหมดของโรงเรียน/สถานศึกษา เพราะสถานศึกษาต้องมีแผนการดำเนินงาน เริ่มต้นตั้งแต่ต้องกำหนดมาตรฐานไว้ก่อน สถานศึกษาต้องตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะจัดการเรียนการสอนให้ได้ตามมาตรฐานใด เป้าหมายที่กำหนดไว้จะต้องนำมาใช้ในแผนการดำเนินงานและนำไปสู่กระบวนการทำงาน การประเมินผลงาน แล้วตามด้วยการประเมินภายใน การทำรายงานเพื่อนำไปสู่การประกันคุณภาพภายใน เพราะฉะนั้นกระบวนการทั้งหมดคือ โครงการงานวิจัยของเราทั้งเรื่องนั่นเอง ท่านจะเห็นว่าโครงการงานวิจัยครั้งนี้ยิ่งใหญ่มาก หลังจากที่ท่านศาสตราจารย์สุมนพุดไว้ในตอนต้นว่า เป็นโครงการงานวิจัยที่มีพลังมาก เป็นกิจกรรมการวิจัยและพัฒนา รูปแบบของการปฏิรูปการเรียนรู้ เป็น R & D ที่ยิ่งใหญ่มากที่สุด และเป็น research and development ที่เกิดจากการร่วมมือ ร่วมพลัง ร่วมใจกันทุกฝ่าย จากนักวิจัย 44 ทีม ร่วมมือกันทำงานสร้างสรรค์รูปแบบ ดิฉันเชื่อว่าจะต้องเกิดได้เป็นรูปแบบเดียว เพราะว่าถ้าเพื่อเราเน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด ความแตกต่างระหว่างผู้เรียนที่มีอยู่ ความแตกต่างระหว่างโรงเรียนที่มีอยู่ทุกแห่ง ความแตกต่างระหว่างการบริหาร ความพร้อมของโรงเรียนมีอยู่มากมาย เพราะฉะนั้นอาจจะได้รูปแบบของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่แตกต่างกันหมดทั้ง 44 ทีม ก็เป็นไปได้ อันจะเป็นผลงานวิจัยที่มีคุณค่ามหาศาลที่เราสามารถจะเอาไปประยุกต์ใช้ได้กับโรงเรียนที่เหลือทั่วประเทศ ดิฉันคิดว่าเมื่อผลการวิจัยครั้งนี้สำเร็จ ภาพของผลการวิจัยครั้งนี้ที่ได้ก็จะก่อให้เกิดผลประโยชน์มหาศาลและจะก่อให้เกิดผลกระทบทางการศึกษาที่กว้างไกลด้วย ที่นี้มองในแง่ของส่วนตัวว่าท่านแต่ละคนจะได้อะไร นอกจากตัวท่านแต่ละคนจะได้โครงการ งานวิจัยเฉพาะตัวของครูผู้สอน ซึ่งได้ทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ตัวเองแต่ละคนได้คิดขึ้น ผู้บริหารก็จะได้เห็นแนวทางวิจัยและการพัฒนารูปแบบการบริหารแบบ SBM ที่

เหมาะสมกับโรงเรียนของเขา ทุกคนที่เข้าร่วมในโครงการนี้จะได้ใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือเพื่อแสวงหาความรู้ ขึ้นอยู่กับว่าท่านจะใช้การวิจัยครั้งนี้เป็นเครื่องมือให้เกิดประโยชน์กับท่านได้ในระดับใด ดิฉันเชื่อว่านักวิจัยที่นั่งอยู่ในที่นี้บางท่านจบปริญญาเอก บางท่านมีพื้นความรู้วิจัยดีกว่าดิฉันเสียอีก บางทีดิฉันอาจต้องไปเรียนกับท่านด้วยซ้ำไป ท่านเหล่านั้นก็อาจจะได้แชร์ความรู้ทางการวิจัยกับเพื่อนนักวิจัยด้วยกัน แล้วท่านอาจจะทำการวิจัยชนิดเต็มรูปแบบเป็น R & D ชนิดสมบูรณ์ บางท่านไม่ต้องน้อยใจว่าท่านยังไม่มีความรู้เรื่องการวิจัยมากนัก เพราะว่าการวิจัยเดี๋ยวนี้นี้มีทั้งการวิจัยเต็มรูป และมีทั้งการวิจัยแบบกึ่ง ๆ เราทำการวิจัยไม่ได้มุ่งหมายเพื่อจะทำการวิจัยเป็นเอกสารทางวิชาการ แต่เราทำการวิจัยกันเพียงเพื่อเป็นหลักฐานสนับสนุนว่า นี่คือนวัตกรรมที่เราได้ค้นพบ ได้เรียนรู้ และจะมีการเขียนรายงานการวิจัย ในลักษณะที่คล้ายกับ PDCA ซึ่งเป็นวงจรที่เรากำลังใช้ในโครงการวิจัยอันนี้ เรื่องนี้ท่านไม่ต้องหนักใจ ท่านจะเห็นว่าวงจรการวิจัยที่ท่านจะทำในภาระงานในโครงการครั้งนี้ กับภาระงานที่ท่านจะต้องเข้าไปช่วยนิเทศหรือเข้าไปเรียนรู้จากโรงเรียนเป็นเรื่องเดียวกันทั้งหมด จึงทำให้เห็นว่าสิ่งที่ท่านต้องทำนี้เป็นเรื่องเดียวกัน แต่ผลงานที่ได้จะออกมาหลายชิ้น ก็ขอฝากไว้แค่นี้ละคะ ขอบคุณค่ะ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ

ขอบพระคุณค่ะท่านอาจารย์ มีหลายประเด็นที่ท่านอาจารย์ ดร.นงลักษณ์ได้พูดถึง นอกเหนือจากในเรื่องของ concept เรื่องของการวัดและประเมินผลแล้ว ดิฉันกราบเรียนตรงนี้ว่าเราได้ภาพที่ชัดเจนจากท่านผู้เชี่ยวชาญทั้งสาม ในแต่ละประเด็นที่ท่านผู้เชี่ยวชาญได้พูดถึง หลักการของเราก็คือว่า อันนี้ไม่ใช่คัมภีร์ เพียงแต่อยากจะจนเรื่องว่าอย่างน้อยมันมี common factor อะไร common issue อะไร ซึ่งเราทำร่วมกันที่นี้ประเด็น ที่ท่านอาจารย์นั่งลักษณะพูดถึงและก็สอดคล้องกันกับผู้เชี่ยวชาญอีก 2 คน คือ การทำงานของเราครั้งนี้เป็นเรื่องของความร่วมมือ เพราะฉะนั้นไม่มีสูตรสำเร็จหรือคำสอนที่จะให้หรือที่จะบอกได้ แต่เราเรียนรู้ด้วยกัน เพราะฉะนั้นคนที่จะให้คำตอบได้ดีแล้วก็ตัดสินใจว่าจะเอาหรือไม่เอา คือเจ้าของสถานที่ซึ่งก็คือโรงเรียนที่เราเข้าไปทำงาน ดิฉันคิดว่าตรงนี้เป็นส่วนสำคัญสำหรับเรา ซึ่งเราจะพัฒนากระบวนการคิดกระบวนการทำงานของครูและผู้บริหาร โรงเรียน ซึ่งเคยชินกับการที่มีคนมาสั่ง มีคนมาบอก เพราะฉะนั้นเราจะเรียนรู้ด้วยกัน สอนโดยไม่สอน แต่เขาจะบอกว่าเป็นความคิดเอง อันนี้เขาเรียนรู้เอง อันนี้ขึ้นอยู่กับเทคนิควิธี งานนี้ทุกคนได้หมด ถึงแม้ว่าจะได้ในส่วน

ของเม็ดเงินค่าตอบแทนน้อย ถ้าเทียบกับโครงการทุนที่ท่านได้จาก สกว. ตรงนี้ดิฉันคิดว่ายังมีเวลาอีกสักนิด กราบเรียนท่านอาจารย์สุมนค่ะ

ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์

ขอเดิมอย่างรวดเร็ว เพราะว่าอยากจะให้เวลากับคำถามการวิจัย ซึ่งจะสำคัญมากในการเข้าร่วมโครงการนี้ ท่านทีมวิจัยจะเจอคำว่า PDCA จะเจอคำว่า SBM จะเจอคำว่า LTC skill จะเจอภาษาอังกฤษมากมายถ่ายกองเต็มไปด้วยทฤษฎีอันยากเหลือประมาณ ดิฉันคิดว่าเรามาเริ่มตั้งต้นใหม่ในการทำงานของเราครั้งนี้ แม้จะต้องเขียนรายงานการวิจัย แม้ว่าเราจะต้องเข้าไปทำงานสร้างศรัทธากับโรงเรียนที่เราไปช่วย ไปเรียนรู้ร่วมทางกับเขา แม้ว่าเราจะต้องคิดหาลีลาของเราเองก็ตาม แต่เป็นสิ่งที่ เป็นธรรมชาติธรรมดา กรุณาคิดว่า naturally is the best policy คือทุกอย่างให้เป็นเรื่องของธรรมชาติ เป็นธรรมชาติของโรงเรียน เป็นวัฒนธรรมของไทยเรา เป็นเพื่อนร่วมงาน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามศักยภาพของเราเอง พຽງนี้ท่านอาจารย์นงลักษณ์จะพูดถึงเรื่องการวิจัย ซึ่งคำนี้ใครได้ยินก็สยดสยอง มีความรู้สึกว่ามันยาก แต่ขอเรียนว่าในงานของโครงการนี้ สิ่งที่คุณมองเห็นและดิฉันจะลงมือทำในเรื่องการวิจัยนี้ คือ การจัดบันทึก พอเริ่มรับโครงการ ดิฉันก็เตรียมสมุดไว้เล่มหนึ่งที่จะบันทึก หลักการบันทึกก็จะบันทึกในลักษณะที่มีรูปแบบ มี form มี criteria มี editor ซึ่งอาจารย์นงลักษณ์จะเป็นผู้บอก จะเป็นผู้ช่วยที่ช่วยเหลือว่า form, editor, criteria ต่าง ๆ มันจะเป็นอย่างไร อย่างง่าย ๆ อาจารย์สุมนนั้นเป็นคนที่ ไม่อยากถูกตรึงกับ form เพราะฉะนั้นก็จะทำสิ่งที่ดิฉันถนัด คือดิฉันจะเขียนว่าในแต่ละวันเมื่อออกไปทำงานได้เกิดอะไรขึ้น เกิดความสัมพันธ์อะไรขึ้นบ้าง ปรากฏผลอะไรขึ้นบ้าง ค้นพบตัวเองอย่างไร ค้นพบชีวิตของโรงเรียนอย่างไร ดิฉันจะบันทึกในเชิง descriptive ของดิฉันเอง เพราะฉะนั้นถ้านักวิจัยนัดทางไหน ดิฉันไม่ได้หมายความว่า จะทิ้งอีกทางหนึ่ง สิ่งที่เป็นเกณฑ์ เป็น form เป็น criteria ก็ทำไป แต่ความถนัดของเราที่ทำบันทึก ทำจุดเด่น จุดด้อย อะไรที่เราอยากจะเขียน เราก็บันทึกเอาไว้ ก็เขียนก็บันทึกเสียงอันไพเราะของเราไว้ แต่อย่าลืมเปิดก็แล้วกัน เพราะฉะนั้นจึงอยากจะให้ท่านทีมนักวิจัยทั้งหลายมีความรู้สึกเป็นธรรมชาติ ธรรมดา และประเด็นสุดท้ายก็คือว่าเมื่อเราไปทำงานร่วมกับโรงเรียน อย่าไปดูแยกส่วนว่าไปดูผู้บริหาร ไปดูครู ไปสังเกตนักเรียน แต่อยากให้ดูชีวิตของโรงเรียนว่าโรงเรียนที่เราไปทำนี่เป็นโรงเรียนที่มีชีวิต หรือเป็นโรงเรียนที่ตายแล้ว เราต้องไปดูว่าโรงเรียนที่เราไปทำมีชีวิต

อย่างไร วิธีชีวิตของโรงเรียน พฤติกรรม กินอยู่ ขับถ่าย พักผ่อน อารมณ์ อากาศ
 ทั้งหมดในโรงเรียนเป็นอย่างไร ไม่ได้ไปดูโรงอาหาร แต่หมายความว่าให้ดูว่า วิธีชีวิต
 ของโรงเรียนเป็นอย่างไร แล้วทรัพยากรที่เป็นอาหารหล่อเลี้ยงให้เกิดการเจริญเติบโต
 คืออะไรบ้าง ทรัพยากรเหล่านั้นอาจจะเป็นทรัพยากรสิ้นทางปัญญา อาจจะเป็นทรัพยากรของชุมชน
 อาจจะเป็นภูมิปัญญาต่าง ๆ แรงสนับสนุนจากต้นสังกัดมีไหม จากชุมชนมีหรือไม่ สิ่ง
 เหล่านี้มันเป็นชีวิตของโรงเรียน เพราะฉะนั้นทีมนักวิจัยก็คือไปสร้างความมีชีวิตเกิดขึ้น
 ในตัวทีมนักวิจัยเอง ที่เรากำลังเซ็งระเบิด กำลังเฉื่อย กำลังไม่รู้จะทำอะไร เราก็มีชีวิต
 อาจารย์สุมนแก่ขนาดนี้ แล้วนี่พอมารับโครงการนี้ ก็รู้สึกของตัวเองมีชีวิตชีวากลับมาอีก
 ได้บริหารสมองที่จะคิด เพราะฉะนั้นอยากจะกระตุ้นนักวิจัยทั้งหลายว่าที่เรามาร่วม
 โครงการนี้ คือเรามาสร้างชีวิตร่วมกัน เป็นเพื่อนร่วมงานกัน ในวิถีที่เป็นธรรมชาติธรรมดา
 ขอฝากไว้เท่านี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ

อยากให้เปิดเวทีเป็นคำถามหรือคำถามวิจัยว่าในการวิจัยของเราครั้งนี้เนื่องจาก
 เป็นงาน collaborative action research เราจะมีคำถามที่เป็นแกนหลักอยู่ 5 คำถามด้วย
 กัน คำถามที่ 1 มีอยู่ 2 ประเด็น ส่วนที่ 1 ความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างการพัฒนาครู
 หรือการเรียนรู้ของครูที่เกิดขึ้นกับผลสัมฤทธิ์ที่วัดได้ของนักเรียนทุกคนมีหรือไม่
 เพราะฉะนั้นดูความสัมพันธ์ครูกับนักเรียน ในส่วนของสิ่งที่เกิดขึ้นจากกระบวนการ
 พัฒนาตนเองของครู ส่วนที่ 2 ในคำถามข้อ 1 คือความสัมพันธ์ดังกล่าวมีอะไรบ้าง
 และเกิดขึ้นได้อย่างไร แล้วตรงนี้ก็สะท้อนถึงการเก็บข้อมูลซึ่งท่านอาจารย์สุมนได้
 กรณณาพูดเป็นตัวอย่างที่ท่านจะใช้ด้วย ทีนี้ในข้อ 2 เราจะดูว่าอะไรคือองค์ประกอบ
 หรือเงื่อนไขเฉพาะที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมความรู้สอดคล้องกับ พ.ร.บ.
 การศึกษาแห่งชาติ โดยเฉพาะหมวดที่ 4 เราพบองค์ประกอบเงื่อนไขอะไร ข้อ 3 นี้มองหา
 successory กรณีการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะที่เป็นส่วนของครูกับของ
 ผู้เรียนมีอะไรที่เราได้บ้าง กรณีความสำเร็จอย่างนี้และผลพวงของความสำเร็จนี้แน่นอน
 ว่ามาจากการบริหารจัดการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน ข้อ 4 พูดถึงเรื่องของการบริหาร
 การจัดการเฉพาะที่พุ่งเป้าไปที่ผู้บริหาร ว่าท่านสามารถบริหารจัดการอย่างไร ที่ทำให้
 เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวัน อันนี้ก็โยงประเด็นที่
 อาจารย์บุญญามีได้พูดถึงใช่ไหมคะ โรงเรียนกลายเป็น Learning Organization เป็น

สังคมแห่งการเรียนรู้ ฉะนั้นการเรียนรู้ของครู ของนักเรียน ผู้บริหาร กับทุกชีวิตที่อยู่ในโรงเรียน เป็นเรื่องที่ทำปกติ เป็นธรรมชาติในโรงเรียน ข้อ 5 อันนี้มองในเชิงของเป้าหมายในการขยายผล ถึงแม้ว่าในโครงการของเราในระยะที่ 3 คือการขยายผลหลังจากที่เราประเมินโรงเรียนเหล่านี้เป็นผู้นำแล้ว งานวิจัยต้องชี้ให้เห็นว่ากระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้ของตนเองที่โรงเรียนพัฒนา โรงเรียนอื่นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ และควรจะมีขั้นตอนอะไรที่เสนอแนะว่าควรจะทำอะไร อย่างไร เพื่อไม่ให้ผิดซ้ำซากอย่างเราอย่างนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้นทั้ง 5 คำถามนี้เป็นคำถามหลักซึ่งท่านอาจารย์นั่งลักษณะคงจะช่วยเราคิดเชิงรุกอีกทีหนึ่ง ฉะนั้นก็เปิดประเด็นไว้ ในนามของผู้ดำเนินการเสวนาครั้งนี้ กราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านค่ะ

+

+

เวียนฐานสานต่อข้อควรคิด

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี

ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติยวดี บุญเชื้อ
รองศาสตราจารย์ ดร.อรพรรณ พรสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นวลจิตต์ เขาวงกิตพิงศ์

การนำเสนอสาระความรู้ในหัวข้อ “เวียนฐานสานต่อข้อควรคิด” เป็นกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวิทยากรและผู้เข้าประชุมซึ่งเป็นนักวิจัยในพื้นที่ ทั้ง 44 พื้นที่ โดยมีฐานองค์ความรู้ 4 ฐานตามแนวคิดการเรียนรู้ 5 ทฤษฎี มีวิทยากรประจำฐาน คือ

- ฐานที่ 1 การเรียนรู้อย่างมีความสุข
วิทยากร ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติยวดี บุญเชื้อ
- ฐานที่ 2 การเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด
วิทยากร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นวลจิตต์ เขาวงกิตพิงศ์
- ฐานที่ 3 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
วิทยากร รองศาสตราจารย์ ดร.อรพรรณ พรสีมา
- ฐานที่ 4 การเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย ด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา และพัฒนากาย วาจา ใจ
วิทยากร ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์

การเวียนฐาน ผู้เข้าประชุมจะหมุนเวียนเข้าฐานต่างๆ ฐานละ 20-25 นาที วิทยากรแต่ละฐานจะมีกิจกรรมสร้างความคุ้นเคยกับผู้เข้าประชุม จากนั้นนำเสนอแนวคิดที่สำคัญของฐานความรู้ นั้น ๆ เพื่อนำแนวคิดในแต่ละฐานไปสู่การปฏิบัติในโรงเรียน ใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวิทยากรและผู้เข้าประชุม ทั้งนี้ในแต่ละฐานจะมีเอกสารสรุปหลักแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ 5 ทฤษฎี พร้อมตัวอย่างแนวคิด/วิธีการสอนของครูต้นแบบซึ่งสอนตามแนวคิดดังกล่าวให้ผู้เข้าประชุมได้ศึกษาด้วย

สรุปสาระสำคัญและกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแต่ละฐาน

ฐานที่ 1 : การเรียนรู้อย่างมีความสุข

วิทยากรให้ข้อคิดว่า การเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนมีความสุขนั้น จะต้องสร้างบรรยากาศความเป็นกันเองให้ผู้เรียนคุ้นเคยกับผู้สอน ใช้กิจกรรมเป็นสื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยความเพลิดเพลิน สนุกสนาน แนวคิดหลักของการจัดการเรียนการสอนคือ ผู้เรียนจะต้องได้แสวงหาความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างมีความสุข โรงเรียนจะต้องเป็นแหล่งค้นพบสิ่งมหัศจรรย์จากตัวผู้เรียน กิจกรรมที่วิทยากรแนะนำในการประชุมครั้งนี้คือ การพับกระดาษ โดยให้ผู้เข้าประชุมทุกคนมีส่วนร่วมในการพับกระดาษรูปแบบต่าง ๆ ก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน มีผลงานออกมา สุดท้ายวิทยากรสรุปว่า การสอนที่ดีนั้นต้องให้ผู้เรียนรู้สึกว่าไม่ถูกสอน แต่ได้ปฏิบัติกิจกรรมที่ตนเองชอบ เกิดความสนุกสนานได้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลิน นอกจากนี้วิทยากรได้สรุปจุดเน้นของการเรียนรู้อย่างมีความสุข ดังนี้

1. องค์ประกอบของการเรียนที่มีความสุข

- ก. ผู้เรียนแต่ละคนได้รับการยอมรับว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีหัวใจและสมอง
- ข. ครูให้ความเมตตาจริงใจ และอ่อนโยนต่อผู้เรียนทุกคนโดยทั่วถึง
- ค. ผู้เรียนเกิดความรักและภูมิใจในตนเอง รู้จักปรับตัวได้ทุกที่ และทุกเวลา
- ง. ผู้เรียนแต่ละคนได้มีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจของตนเอง
- จ. บทเรียนสนุกแปลกใหม่ จูงใจให้ติดตาม และเร้าใจให้อยากค้นหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง
- ฉ. สิ่งที่เรียนรู้สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

2. กระบวนการจัดการเรียนการสอน มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. บทเรียนเริ่มจากง่ายไปยาก และมีความต่อเนื่อง
2. วิธีการเรียนสนุกสนาน เร้าใจ จูงใจ และไม่กดดัน
3. กระบวนการเรียนส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด

4. บทเรียนมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับธรรมชาติ
5. กิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนมีความหลากหลายทุกคนสามารถเรียนได้
6. สื่อการเรียนการสอนมีความเข้าใจและตรงตามเป้าหมาย
7. การประเมินพัฒนาการของผู้เรียนกระทำโดยรวมไม่เน้นเฉพาะด้านวิชาการ

3. เทคนิคการจัดการเรียนการสอน

1. ใช้กิจกรรมเป็นสื่อในการสอน
2. การสอนในแต่ละขั้นสอดคล้องแทรกคุณธรรมจริยธรรมตลอดเวลา
3. ผู้เรียนทุกคนจะต้องได้ปฏิบัติกิจกรรมและแสดงความคิดเห็น
4. ระเบียบกฎเกณฑ์มีความชัดเจน ทุกคนเคารพโดยเสมอภาคกัน
5. ครูไม่ติดยึดกับระเบียบแบบเดิม แต่ต้องอยู่บนพื้นฐานของควมมีเหตุผล
6. ผู้เรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างมีอิสระ

ฐานที่ 2 : การเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด

กิจกรรมในฐานนี้วิทยากรจะให้ความรู้ด้านการพัฒนากระบวนการคิด มีสาระสรุปได้ว่า จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยทั้งของไทยและต่างประเทศเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการคิดพบว่า เรื่องที่มีการศึกษามากที่สุดคือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการคิดโดยตรง ได้แก่ critical thinking, creative thinking, problem solving และ decision making นอกจากนี้ยังพบว่า เรื่อง thinking ที่มีการศึกษากันส่วนใหญ่กล่าวถึงในลักษณะกว้าง ๆ ไม่ลงลึกในรายละเอียดเชิงพฤติกรรมที่ชัดเจน วิทยากรและคณะจึงศึกษาวิจัยสังเคราะห์ข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับการคิด พบว่า มีคำที่แสดงถึงลักษณะของการคิด และคำที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความคิด สามารถจัดกลุ่มได้ 3 กลุ่ม คือ

1. **ทักษะการคิด (thinking skill)** เป็นคำที่แสดงออกถึงการกระทำหรือพฤติกรรมที่ต้องใช้ความคิด การเปรียบเทียบ การสังเกต การจำแนก และการจัดหมวดหมู่ คำเหล่านี้แม้ไม่มีคำว่า “คิด” แต่ก็มีความหมายว่าคิดอยู่ในตัว

2. ลักษณะการคิด เป็นคำที่แสดงลักษณะการคิด เช่น คิดถูก คิดกว้าง คิดคล่อง และคิดรอบคอบ ซึ่งไม่ได้แสดงออกถึงพฤติกรรมหรือการกระทำโดยตรง แต่สามารถแปลความไปถึงพฤติกรรมหรือการกระทำประการใดประการหนึ่งหรือหลายประการรวมกัน

3. กระบวนการคิด เป็นคำที่แสดงลักษณะการคิดเช่นเดียวกันกับกลุ่มที่ 2 แต่ครอบคลุมพฤติกรรมหรือการกระทำหลายประการที่สัมพันธ์กันเป็นลำดับขั้นตอน เช่น การคิดรอบคอบ อาจหมายถึง การคิดให้กว้าง คิดรอบด้าน คิดให้ลึกซึ่งถึงแก่นหรือสาเหตุที่มาของการคิด อาจจะต้องคิดไกลเพื่อพิจารณาถึงผลที่จะตามมา หรืออาจจะต้องมีการประเมิน ตัดสินคุณค่า เป็นต้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า การพัฒนากระบวนการคิด ก็คือการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงให้เกิดขึ้น โดยอาศัยทักษะการคิดขั้นพื้นฐานและขั้นกลาง การคิดต้องเป็นไปตามลำดับขั้น มีกระบวนการที่ชัดเจน

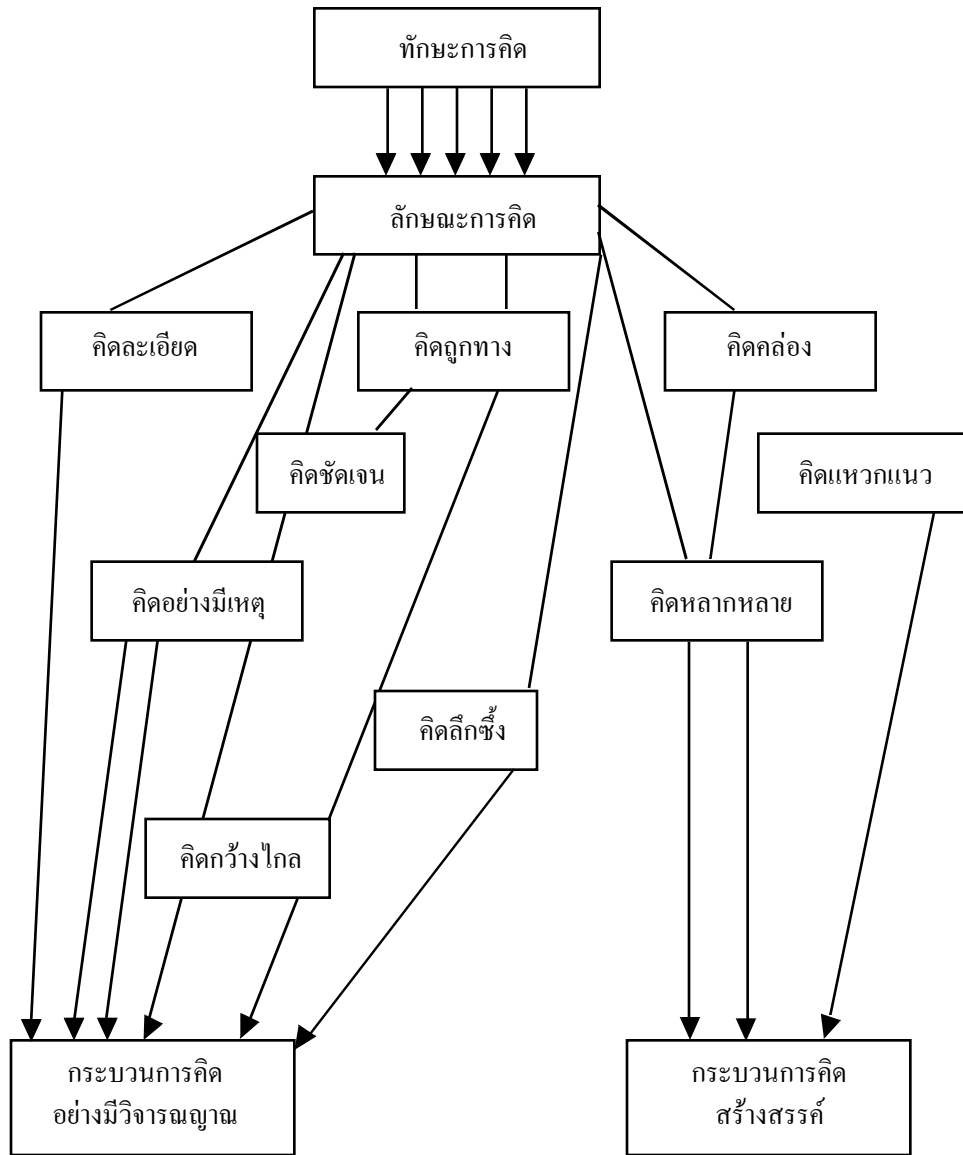
ลักษณะการคิดที่เป็นหัวใจของการคิด คือ การคิดให้ถูกทาง ต้องมีเป้าหมายของการคิด และมีความจำเป็นต้องฝึกฝนตั้งแต่วัยเด็ก โดยมีลักษณะการคิด 4 แบบ คือ

1. การคิดเบื้องต้น จะนำไปสู่การเชื่อมโยงกับการคิดลักษณะอื่น ๆ ที่มีความซับซ้อนมากขึ้น คือ การคิดคล่อง คิดหลากหลาย คิดละเอียด และคิดชัดเจน

2. การคิดระดับกลาง ได้แก่ คิดกว้าง คิดหลายด้าน หลายแง่มุม คิดลึกซึ้ง คือ เข้าใจถึงที่มาสาเหตุและความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่ซับซ้อน

3. การคิดระดับสูง ได้แก่ การคิดที่ต้องมีกระบวนการ มีขั้นตอนที่มากและซับซ้อนขึ้น เรียกว่า กระบวนการคิด กระบวนการคิดที่สำคัญและจำเป็น คือ กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหา การตัดสินใจ การริเริ่มสร้างสรรค์ การปฏิบัติ การสร้าง และการผลิต เป็นต้น

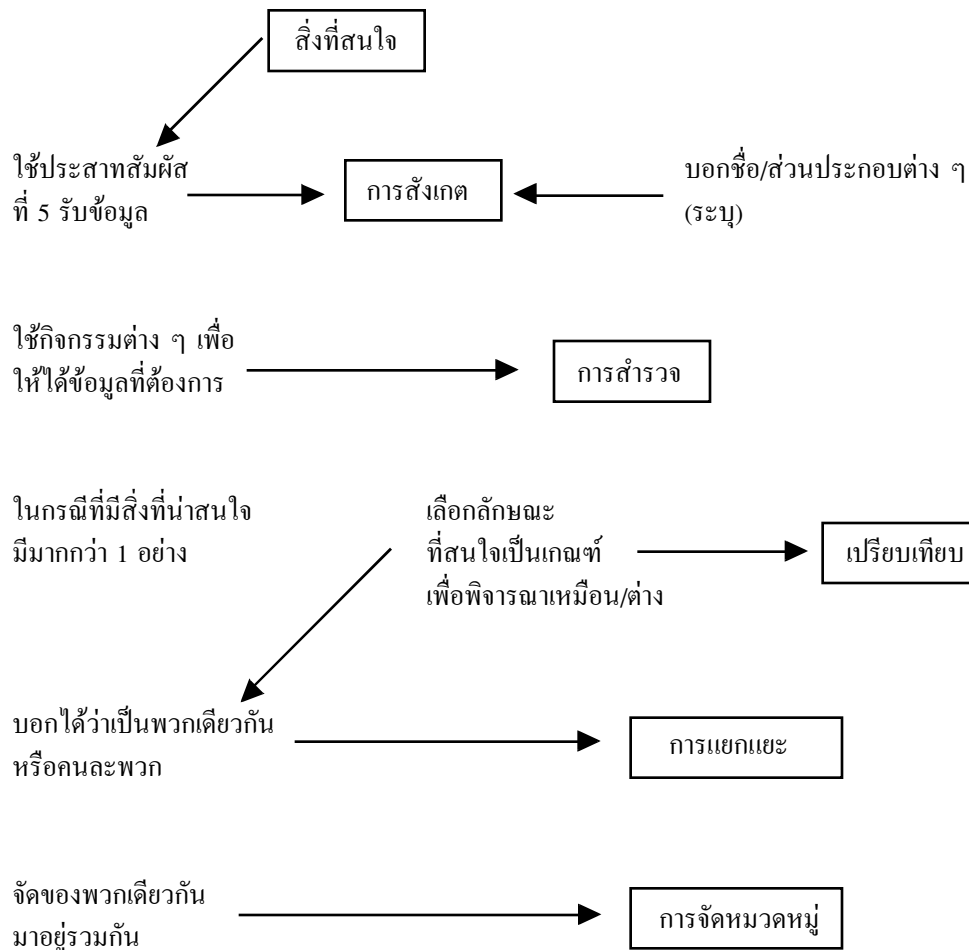
แผนภูมิพัฒนากระบวนการคิด

กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือ การคิดอย่างรอบคอบสมเหตุสมผล ผ่านการพิจารณา ปัจจัยรอบด้านอย่างกว้างไกล ลึกซึ้ง และผ่านการพิจารณากลับกรอง ไตร่ตรองทั้งด้านคุณและโทษตลอดจนคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งนั้นมาแล้ว

ตัวอย่างของทักษะการคิด

ชุดที่ 1

ชุดที่ 2 การบรรยาย การอธิบาย การขยายความ การทำให้กระจ่าง การตั้งคำถาม

เป็นทักษะที่ได้จากการคิด แล้วสื่อออกมาในลักษณะ ดังนี้

การบรรยาย	บอกรายละเอียด
การอธิบาย	บอกความสัมพันธ์/เหตุผล
ขยายความ	เพิ่มเติมรายละเอียด
การทำให้กระจ่าง	เพิ่มตัวอย่าง/เปลี่ยนคำพูดให้เข้าใจง่ายขึ้น

ตัวอย่างการวิเคราะห์ความเรียง

ความเรียง	วิเคราะห์	ทักษะการคิด
- ทุกเช้าฉันจะได้ เจอ - เจ้าเพื่อนเก่าตัวนี้ - มันช่างรำเรง แจ่มใส	พบ เพื่อนที่เป็นตัว และเรียกว่ามัน น่าจะเป็นอะไร	- แปลความ - สังเกต - เชื่อมโยง - ตีความ
- ทำไมฟ้ามีครีมน จึงทำให้ไม่แจ่มใส	↓ เพราะฝนจะตก ฝนตกออกหากินไม่ได้	- อ้างอิง อ้างอิง สมเหตุสมผล

การตั้งคำถาม

เรื่องนี้เกิดขึ้นที่ไหน → ข้อเท็จจริง

ฐานที่ 3 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ความหมายของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการทำกิจกรรมร่วมกันของทุกส่วนคือ ระหว่างนักเรียนกับครู นักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับชุมชน นักเรียนกับสถานประกอบการ นักเรียนกับเทคโนโลยีสื่อต่าง ๆ เป็นต้น

ข้อดีของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

1. นักเรียนมีความสุขสนุกสนาน เพลิดเพลิน ไม่เบื่อหน่าย
2. นักเรียนได้มีโอกาสร่วมกันในการทำกิจกรรมการเรียนการสอน ในขั้นตอนต่าง ๆ

แนวทางและหลักการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

1. กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการกลุ่ม
2. กิจกรรมการเรียนการสอนแบบร่วมแรงร่วมใจ
3. กระบวนการเรียนการสอนที่เน้นการสร้างสรรค์ความรู้
4. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดึงศักยภาพของนักเรียนทุกคน
5. กิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถช่วยนักเรียนเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่ม
6. กิจกรรมการเรียนการสอนที่สร้างความเป็นประชาธิปไตย ความอิสระ และเสรีภาพในการเรียนรู้

ลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอนหรือการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

- มีการจัดกิจกรรมการเรียนที่มีความยืดหยุ่น และมีความหลากหลาย
- การเรียนรู้ที่มีการบูรณาการสภาพปัจจุบัน สภาพแวดล้อม เป็นไปตามธรรมชาติ
- การเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตจริงของผู้เรียน

ตัวอย่างยุทธวิธีการสอนหรือการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้ยุทธวิธี 4 ดาว

ยุทธวิธีที่ 1 วิธีสอนแบบดาว 5 แฉก ได้แก่ การตั้งคำถาม การทำกิจกรรม การสร้างจินตนาการ การทำงานเป็นกลุ่ม และการเชื่อมโยงกับชีวิตจริง

การมีส่วนร่วมจะเริ่มต้นจากการให้ผู้เรียนร่วมตั้งคำถาม ตั้งประเด็นขึ้นมาจากคำถามแล้วทำกิจกรรมร่วมกัน

ลักษณะการใช้คำถามในกระบวนการเรียนรู้

1. เป็นคำถามที่มีคำตอบเดียว
2. คำถามที่ถามความคิดเห็น
3. คำถามที่สามารถตอบได้หลายทาง หลายแนว

ตัวอย่างคำถามที่นักวิจัยควรตั้งคำถามกับครู/ผู้บริหารของโรงเรียนในโครงการฯ

1. โรงเรียนต้องการให้นักวิจัยทำอะไร
2. โรงเรียนขาดอะไร
3. โรงเรียนมีจุดเด่น จุดด้อยอย่างไร

การทำกิจกรรมจะต้องมีการสร้างสภาพแวดล้อม มีสื่อที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้จินตนาการ มีการทำกิจกรรมกลุ่มไปพร้อม ๆ กัน ในกระบวนการทำกิจกรรมกลุ่มผู้เรียนจะได้เรียนรู้ทั้งองค์ความรู้ กระบวนการติดต่อสื่อสาร การอยู่ร่วมกัน เป็นการเรียนจากสภาพจริงเพื่อเชื่อมโยงสู่ชีวิตจริง

ยุทธวิธีที่ 2 สิ่งแวดล้อมเพื่อฝึกการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ สภาพห้องเรียน การศึกษานอกโรงเรียนและในโรงเรียน บ้าน ศูนย์วิทยากร บริเวณโรงเรียน

การเรียนในห้องเรียนอาจจะไม่เพียงพอ เพราะผู้เรียนอยู่ในห้องเรียนเพียงร้อยละ 18 ของเวลาทั้งหมดที่ผู้เรียนตื่นตัว ดังนั้น สภาพแวดล้อมรอบตัวผู้เรียนมีความสำคัญมาก เริ่มตั้งแต่สภาพแวดล้อมในห้องเรียนจะต้องมีมุมที่จัดสื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถจัดกิจกรรมเป็นกลุ่มได้ บริเวณโรงเรียนจะต้องถูกจัดให้มีบรรยากาศของการเรียนรู้ มีศูนย์วิทยากรที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและเป็นแหล่งให้คำปรึกษาของครู พ่อแม่ที่มีปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมลูกของตนเอง ขณะเดียวกัน สภาพแวดล้อมที่บ้านก็ต้องมีความสัมพันธ์กับที่โรงเรียน โดยเปิดโอกาสให้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน มีมุมศึกษาหาความรู้ สร้างสรรค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

ยุทธวิธีที่ 3 การแนะแนวและจิตวิทยา “ศูนย์เพื่อนเด็ก” โดยการประสานงานกับกลุ่มครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ครูแนะแนว นักจิตวิทยา บุคคลต่าง ๆ เหล่านี้จะเข้ามา มีบทบาทในการร่วมจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน โดยร่วมทำงานเป็นทีม นำข้อมูลทุกด้านของผู้เรียนมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน การให้ความรู้ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อมูลระหว่างกัน

ยุทธวิธีที่ 4 การประเมินผล วัดและประเมินผลผู้เรียนจากกระบวนการทำงาน ความสามารถพิเศษ พัฒนาการทางด้านลักษณะนิสัย เพิ่มสะสมงาน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

วิธีการที่นักวิจัยจะนำแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมไปใช้ในโรงเรียน

1. สำรวจโรงเรียน
2. ประชุมผู้บริหารเพื่อสร้างความตระหนักกับทุกฝ่าย
3. ประชุมครู
4. สร้างทีมงาน วางแผน เตรียมการ
5. ฝึกอบรมครู บุคลากร
6. ลงมือปฏิบัติ
7. นิเทศติดตามโครงการ
8. ประเมินผลของโครงการ

ฐานที่ 4 การเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย ด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา และพัฒนากาย วาจา ใจ

การนำเสนอในกลุ่มนี้วิทยากรมุ่งเสนอประเด็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เข้าประชุมเกี่ยวกับบทบาทของนักวิจัยที่จะเข้าไปทำงานกับโรงเรียน มีสาระที่สำคัญดังนี้

ข้อคิดของวิทยากรในการพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย

- การเรียนรู้ที่พัฒนาสุนทรียภาพและบุคลิกภาพ เป็นเรื่องนามธรรม
- สุนทรียภาพ หมายถึง ฐานที่สร้างความคิดสร้างสรรค์ สร้างความเป็นมนุษย์
- บุคลิกภาพ หมายถึง ฐานที่สร้างความสมบูรณ์และสง่างาม ทางกาย วาจา ใจ และจิต
- การพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โรงเรียนมักจะละเลยหรือมองผ่านไป ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ แต่ถ้าเอาชีวิตหรือความเป็นมนุษย์เป็นตัวตั้ง จะพัฒนาวิชาการอย่างเดียวไม่ได้ ต้องพัฒนาทั้งสุนทรียภาพและบุคลิกภาพพร้อมกันไปด้วย

● การพัฒนาที่มีความสมดุลทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ถือว่าเป็น **ปัญญาหาร** คือ ปัญญาที่หล่อเลี้ยงความรู้ ความคิด ความสามารถ และความดี ดังนั้น นอกจากการพัฒนาสติปัญญาแล้ว อารมณ์ คุณภาพ จริยธรรมก็เป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องได้รับการพัฒนา เพราะเป็นฐานของความเป็นมนุษย์

● การเรียนรู้ที่ใช้ศิลปะ ดนตรี กีฬา และการฝึกฝนกาย วาจาใจ มาเป็นฐาน เพื่อสร้างจินตนาการ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้สิ่งแวดล้อม เข้าใจธรรมชาติ และควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจาใจของตนเองได้

สิ่งที่นักวิจัยควรสังเกตเมื่อเข้าไปทำงานในโรงเรียน

1. โรงเรียนมีกิจกรรม ความเคลื่อนไหว สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ที่จะพัฒนาสุนทรียภาพและบุคลิกภาพของนักเรียนอะไรบ้าง
2. การจัดสิ่งแวดล้อม/บรรยากาศในโรงเรียนมีส่วนช่วยให้ทั้งครูนักเรียนทุกคนเกิดกระบวนการเรียนรู้แบบซึมซับได้อย่างไร
3. ในแต่ละวิชามีการสอดแทรกศิลปะ ดนตรี กีฬา อย่างไรบ้าง
4. ให้สังเกตการบูรณาการด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหา สื่อ กิจกรรม การวัดและประเมินผลในกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งจะมีศิลปะ ดนตรี กีฬา คุณธรรม จริยธรรม แทรกอยู่ทุกด้าน ขณะเดียวกันอาจจะมีแยกออกมาด้วย ต้องดูให้มีความสมดุลกับการพัฒนา
5. สังเกตการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น วัด พระสงฆ์ ภูมิปัญญา ศิลปะพื้นบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ฯลฯ ผู้มีส่วนดังกล่าวเข้ามามีส่วนช่วยเสริมในการพัฒนาบุคลิกภาพ กาย วาจาใจ และสุนทรียภาพของนักเรียนอย่างไรบ้าง
6. โรงเรียนมีวิธีการจัดการหรือแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนอย่างไรบ้าง

เทคนิควิธีการสังเกตว่าในโรงเรียนให้ความสนใจการพัฒนาด้านสุนทรียภาพหรือไม่

1. ดูกิจกรรม/ผลงานของนักเรียนที่แสดงออกด้านต่าง ๆ เช่น คุณธรรม จริยธรรม
2. สภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียน เช่น ความสะอาด ความมีระเบียบ การจัดสวนสวย ต้นไม้ร่มรื่น บรรยากาศ ฯลฯ เป็นอย่างไร

3. การพูดคุยและซักถามอย่างเป็นกันเอง ของผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน
4. พฤติกรรมการแสดงออกของผู้บริหาร ครู และนักเรียน ได้แก่ สีหน้า แววตา ความสุภาพอ่อนน้อม การทักทาย ความร่วมมือ กระตือรือร้น ฯลฯ
5. ความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนรวมทั้งโรงเรียน เช่น วัด ผู้ปกครอง ชุมชน มีลักษณะอย่างไร
6. ร่องรอยของการเรียนรู้/กิจกรรมของโรงเรียน/นักเรียน/แผนการสอนของครู มีลักษณะอย่างไร

บุคลิกภาพของนักวิจัยที่ควรจะเป็นเมื่อเข้าไปทำงานในโรงเรียน

1. อย่าทำตนเป็นผู้ที่เหนือกว่า ให้คิดว่าทุกคนต่างเข้ามาเพื่อเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
2. สร้างความเป็นกันเอง เป็นกัลยาณมิตร เป็นเพื่อนร่วมทุกข์เพื่อช่วยกัน แสวงหาวิธีการพัฒนา และแก้ไขปัญหา ตลอดจนร่วมคิดกิจกรรมที่จะพัฒนาโรงเรียน
3. ให้วางตัวเป็นกลาง เข้าได้กับทุกกลุ่มในโรงเรียน (กรณีมีหลายกลุ่ม)
4. หากพบสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ ไม่ควรไปตำหนิหรือชี้หน้าให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ให้พยายามพูดคุย ให้คำปรึกษา ปลุกเร้าให้โรงเรียนแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง
5. นักวิจัยควรบันทึกวิธีการที่ทำให้ผู้บริหาร ครู และนักเรียนสามารถปรับปรุง พัฒนา หรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยบันทึกทั้งที่ประสบผลสำเร็จ และไม่ประสบผล สำเร็จเป็นเพราะเหตุใด การบันทึกอาจใช้รูปแบบการบันทึกเสียง ถ้อยคำ วิดีโอ และนำมาเรียบเรียงเชิงเรื่องราว ตามลีลาและวิธีการของนักวิจัยเอง
6. นักวิจัยต้องมีรูปแบบของตนเองและช่วยกันทำเป็นทีม เพื่อปรึกษาหารือกัน และหาวิธีแก้ไขปัญหาให้ได้ และบันทึกขั้นตอนว่าทำอะไรจึงสามารถทำให้ผู้บริหาร ครู และนักเรียนยอมรับวิธีการของนักวิจัย
7. นักวิจัยต้องคิดอยู่เสมอว่าโรงเรียนมีพระเดชพระคุณต่อเราที่จะช่วยสร้าง ศักยภาพ สร้างภูมิคุ้มกันให้เรา เพื่อการตรวจสอบภายหลัง เพราะหากไม่ได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนแล้วงานก็จะสำเร็จมิได้

การประเมินผลและการประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย

พวกเราทุกคนในที่ประชุมนี้มีฐานะเป็นนักวิจัยที่ต้องทำหน้าที่ช่วยเหลือโรงเรียนในด้านการประเมินผลและการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนด้วย หัวข้อการบรรยายวันนี้ให้ความสำคัญกับเรื่องการประเมินผลและการประกันคุณภาพ แต่ในโครงการวิจัยของเรามีเรื่องที่สำคัญ 3 เรื่อง คือ เรื่องการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และการประเมินผล ทั้งสามเรื่องต้องทำไปพร้อม ๆ กัน เพื่อจะนำไปสู่การประกันคุณภาพ ตอนนี้อยากจะเสนอแนวคิด อีกมุมมองหนึ่ง เพราะเราสามารถมองได้หลายมุม เราจะไม่ว่ามุมมองไหนผิดมุมไหนถูก แต่จะดูว่าเหตุผลตามมุมมองแต่ละมุมมองรับได้ไหม มุมมองที่เสนอนี้ถือว่าการประเมินผลการเรียนรู้เป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ เพราะองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วยการดำเนินงานที่สำคัญ 3 เรื่อง คือ การกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ การจัดกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ ดังนั้น ในการปฏิรูปการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องมีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย ขั้นตอนการประเมินผลการเรียนรู้ดูเหมือนว่าจะเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ แต่ในความเป็นจริง การประเมินผลต้องเริ่มทำตั้งแต่ขั้นตอนแรกของกระบวนการเรียนการสอน กล่าวคือ เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้เสร็จก็ต้องวางแผนที่จะประเมินผลการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายนั้นพร้อมกันไปด้วย การประเมินผลจึงจะสมบูรณ์ เพราะฉะนั้น การที่นักวิจัยทุกท่านลงไปโรงเรียน แล้วทางโรงเรียนเริ่มต้นวางแผนปรับกระบวนการเรียนรู้และกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ แล้วเริ่มให้รายละเอียดว่าจะจัดกระบวนการเรียนการสอนนั้นอย่างไร ท่านมีหน้าที่อีกอย่างหนึ่ง คือ ต้องถามเขาว่าจะใช้วิธีประเมินผลอะไร จะประเมินผลอย่างไร จะต้องเริ่มทำไปพร้อม ๆ กัน อย่าให้มี

สภาพเหมือนกับว่าสอนไปสอบไป จนถึงวันสิ้นเทอมก็ลูกสี่ลูกกลนนั่งออกข้อสอบกัน คงจะไม่ใช่ออย่างนั้น เพราะว่าเราคงจะต้องมีการวางแผนสำหรับการประเมินผลกันตั้งแต่นั่งงานต่อไปที่เกี่ยวข้องกันคือการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ถ้ามีการปฏิรูปการบริหารให้เอื้อต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ได้ ก็จะไปสู่การประกันคุณภาพภายในโรงเรียนได้

ที่นี้เรามาพิจารณาเรื่องการประเมินผลการเรียนรู้ก่อนว่า ในการดำเนินการประเมินผล มีองค์ประกอบสำคัญอะไรบ้าง เวลาเราจะประเมินผลสิ่งใดก็ตาม มีคำถามหลักสำหรับนักประเมินอยู่ 4 คำถาม คำถามแรกคือ ประเมินไปเพื่ออะไร คำถามนี้เป็นคำถามเริ่มต้นเหมือนกับการทำงานทุกอย่าง เวลาที่จะทำอะไรก็ตามก็ต้องเริ่มต้นด้วยคำถามว่าเป้าหมายหรือจุดประสงค์คืออะไร คำถามที่ 2 ก็คือ จะประเมินอะไร ถ้าเราไม่สามารถบอกได้ว่าอะไรคือสิ่งที่ประเมิน เราก็คงไม่สามารถไปประเมินได้ คำถามที่ 3 ก็คือ จะประเมินอย่างไร คำถามที่ 4 ก็คือ ประเมินแล้วได้ผลเป็นอย่างไร องค์ประกอบของการประเมินพูดตามภาษาง่าย ๆ ก็จะมีได้ 4 เรื่อง ถ้าเขียนให้เป็นภาษาวิชาการก็คงจะแยกออกมาได้เป็น 4 ด้านเหมือนกัน ก็คือ การกำหนดจุดมุ่งหมายการประเมิน การวิเคราะห์และนิยามสิ่งที่ต้องประเมิน การออกแบบเทคนิคการประเมิน และการตัดสินคุณค่าของผลการประเมินผลที่เราประเมินได้ ที่จริงดิฉันคิดว่าอาจารย์ทุกท่านคงจะคุ้นเรื่องนี้ดีอยู่แล้ว ถือว่าเป็นการปิดฝุ่นนิตินทรีย์

ในเรื่องของการกำหนดจุดมุ่งหมายในการประเมิน ปกติเราก็จะกำหนดจุดมุ่งหมายในการประเมินหลายอย่าง เพราะว่าแต่ละอย่างก็จะมีผลที่เราจะเอาไปใช้ประโยชน์ได้ต่างกัน ในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มีจุดมุ่งหมายการประเมินผลทั้งหมด 6 ข้อ ข้อแรก ก็คือ ครูผู้สอนคงต้องประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกกลุ่มในโครงการ เราในฐานะนักวิจัยคงต้องการประเมินผลการเรียนของผู้เรียนในโครงการวิจัยนี้ทุกกลุ่ม ผู้เรียนในที่นี้หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึงครูในโรงเรียน หมายถึงนักเรียน และหมายถึงตัวนักวิจัยเองด้วย เพราะบุคลากรทุกกลุ่มเป็นผู้เรียน กล่าวได้ว่าการประเมินผลในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้นี้จะกินความกว้างมากกว่าการประเมินผลรายวิชา จะเป็นการประเมินผลการเรียนรู้ของตัวนักวิจัยเองกับการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้บริหาร การประเมินผลการเรียนรู้ของครูแต่ละคน และการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนด้วย จุดมุ่งหมายข้อที่ 2 ก็คือ ประเมินผลเพื่อที่จะได้ทราบข้อมูลพื้นฐานหรือที่เราเรียกว่า based - line data ของโรงเรียน ที่จริงตอนที่เริ่มโครงการนักวิจัยทุกท่านคงได้ช่วยประสานงานในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้

แบบสอบถามที่ทางท่านอาจารย์ ดร.เลขา กับอาจารย์ ดร.วิเชียร จัดทำขึ้นทั้งหมด 5 ฉบับ แบบสอบถามทำขึ้นเพื่อจะวัดสภาพ สถานภาพปัจจุบันของโรงเรียน เปรียบเสมือนการประเมินผลชนิดหนึ่ง เป็นการประเมินผลเพื่อให้ทราบสถานะในปัจจุบันของโรงเรียน เพื่อจะได้เอาไปใช้เปรียบเทียบว่า โรงเรียนมีการเปลี่ยนแปลงหรือมีการพัฒนาไปในลักษณะอย่างไร ข้อมูลในแบบสอบถามชุดนั้นก็จะเป็นผลจากการประเมินผลในแง่มุมหนึ่งซึ่งไม่ได้มีแง่มุมนั้นแง่มุมเดียว ยังมีอีกหลายแง่มุมและยังมีอีกหลายวิธีที่เราสามารถประเมินได้ จุดมุ่งหมายข้อที่สามคือ การประเมินผลเพื่อให้ได้หลักฐานที่จะแสดงถึงความเปลี่ยนแปลง จุดมุ่งหมายของข้อสองกับข้อสามนี้จะต่อเนื่องกัน เพราะเมื่อเรามี based - line data แล้ว เราจะมี การวัดอีกครั้งหนึ่งหรือมีการวัดครั้งที่สามครั้งที่สี่ เราจะเห็นขนาดของการเปลี่ยนแปลงและลักษณะการเปลี่ยนแปลงว่า มีการเปลี่ยนแปลงเป็นแบบเส้นตรงหรือมีการเปลี่ยนแปลงเป็นแบบเส้นโค้ง บางโรงเรียนก็จะเป็นเส้นโค้งลง บางโรงเรียนจะเป็นเส้นโค้งขึ้น และก็จะได้ชี้ให้เห็นชัดได้ จุดมุ่งหมายข้อที่สี่ก็คือเราจะได้สารสนเทศ เราจะได้จุดด้อย ข้อบกพร่องที่จะต้องปรับปรุง ถ้าเรากำลังจะประเมินครู เรากำลังประเมินผู้บริหาร เรากำลังประเมินผู้เรียน เราก็จะเห็นว่าจุดตรงไหนบ้างที่ยังไม่เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่เราต้องการ และเราควรจะให้ข้อเสนอแนะที่จะทำให้เกิดการปรับปรุงที่ดีขึ้นได้ จุดมุ่งหมายข้อที่ห้าก็คือเราจะได้ข้อมูลป้อนกลับเป็น feedback ให้กับสถานศึกษา เขาสามารถจะนำเอาไปใช้ประโยชน์ได้ และจุดมุ่งหมายข้อที่หกที่สำคัญที่สุด คือการประเมินผลเป็นเครื่องมือชิ้นหนึ่งในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยของท่านแต่ละคน เพราะว่าผลจากการประเมินที่ได้ก็จะทำให้ท่านได้ข้อมูลเอามาใช้ประกอบในการที่จะวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการวิจัยของท่าน

เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาถึงประเด็นที่เรากำลังสนใจ คือการประเมินผลในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ ถ้าเรารู้จุดมุ่งหมายว่าเราจะประเมินอะไร สิ่งต่อไปที่เราจะต้องดูก็คือเราจะดูว่าสิ่งที่เราจะประเมินนั้นคืออะไร ก็คือการให้คำนิยามสิ่งที่เราจะประเมินที่จริงเรื่องที่เราจะต้องประเมินในโครงการนี้ก็คือเรื่องของการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด เรื่องของการบริหารแบบมีโรงเรียนเป็นฐาน และการปฏิรูปทั้งโรงเรียน ทั้งสามเรื่องเป็นเรื่องใหญ่ ๆ แต่จะยกตัวอย่างมาในครั้งนี้อย่างเดียว คือ เรื่องของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด สไลด์แผ่นนี้คัดลอกข้อความมาจากเอกสารของ สกศ. ในหน้าที่ 21 ท่านศาสตราจารย์สุมน ให้นิยามไว้ว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดจะต้องมีลักษณะ 5 อย่าง อย่างที่หนึ่ง คือ การมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

อย่างที่สอง ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ อย่างที่สาม ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย อย่างที่สี่ ผู้เรียนสามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ใน ชีวิตจริงได้ และอย่างที่ห้า ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน ท่านอาจารย์ จะเห็นว่าจากนิยามตัวนี้จะทำให้เราแยกมิติสร้างดัชนี สร้าง Specification table และสร้าง เครื่องมือได้เหมือนเวลาอาจารย์จะสร้างข้อสอบแล้วก็จะแยกออกมาได้ว่า แต่ละ Item ควรจะเป็นอย่างไร แล้วก็สร้างเครื่องมือวัดได้ ทีนี้คำถามว่าเราจะต้องเป็นคนลงไป สร้างเครื่องมือให้โรงเรียนหรือเปล่า ดิฉันว่าคงไม่ใช่ เพราะเรามีหน้าที่ไปทำงานร่วมกับเขาแต่ไม่ใช่ไปทำให้เขาทั้งหมด ดิฉันว่าต้องให้โรงเรียนหรือให้ครูในโรงเรียนที่จัด กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดทำขึ้นมาเอง แล้วก็สร้างเอง แต่ว่าเราอาจจะ จัดหาเอกสารหรือนิยามหรือแนวทางอย่างนี้ไปให้และช่วยให้โรงเรียนได้สร้างแบบวัด ตัวนี้ขึ้นมาเอง ว่าลักษณะอย่างนี้เป็นผลการเรียนรู้ เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียน สำคัญที่สุดแล้วหรือยัง จากความหมายกว้าง ๆ ที่ผู้รู้ให้ความหมายไว้เราอาจจะเอามา กำหนดเป็นนิยาม แล้วก็สร้างแบบวัดสร้างเครื่องมือในการประเมินได้

เมื่อเรากำหนดนิยามตรงนี้ได้ ขึ้นต่อไปมาถึงเรื่องของการประเมินว่าจะประเมิน โดยวิธีการอย่างไร เราก็คงต้องไปดูในรายละเอียดว่าเราจะประเมินใครในโครงการ โรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ของเรา เนื่องจากเรามีผู้เรียนหลายกลุ่ม เรามีผู้เรียนทั้งที่เป็น นักเรียน เป็นครู เป็นผู้บริหาร ผู้ปกครอง สมาชิกชุมชน นักวิจัย และผู้เชี่ยวชาญ ทุกคนเป็นผู้เรียนหมด ผู้เรียนแต่ละกลุ่มเกิดการเรียนรู้และจะต้องเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียน เป็นสำคัญด้วย ผู้ประเมินก็ไม่จำเป็นจะต้องเป็นนักวิจัยคนเดียว ผู้ประเมินสำหรับผู้ เรียนแต่ละกลุ่มก็ควรจะต้องมีผู้ประเมินได้หลายชุด เช่น ในการประเมินผลการเรียนรู้ ของนักเรียน นักเรียนอาจจะประเมินตนเอง อาจจะประเมินโดยเพื่อน อาจจะประเมินโดยครู โดยผู้เกี่ยวข้องของผลการประเมินที่ได้ในแต่ละกลุ่มผู้เรียนจะมาจากหลายแหล่ง ปัญหาที่มี อยู่สำหรับนักวิจัยทุกท่าน ก็คือ เมื่อได้ข้อมูลมาเยอะ ๆ ทั้งหมดทุกแหล่ง สมมติว่า ท่านไปเริ่มต้นชักชวนจนท่านบุคลากรเห็นดีเห็นงาม แล้วก็ทำการประเมินโดยใช้ผู้ ประเมินหลายวิธีแล้วก็ใช้ผู้ประเมินหลายกลุ่มแล้วได้ข้อมูลของการประเมินมาเยอะเยะ ท่านจะมีแนวทางในการสังเคราะห์ข้อมูลตรงนั้นอย่างไร ดิฉันว่าตรงนั้นก็ควรเอาไว้ก่อน เพราะว่าเราจะมีวิธีวิทยา (methodology) ในการสรุป รวมผลของการประเมินตรงนี้ อยู่เหมือนกัน เอาเป็นว่าเพื่อจะให้สอดคล้องกับการประเมินผลที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เราก็ต้องใช้ผู้ประเมินหลายกลุ่มแล้ววิธีการประเมินก็ต้องใช้หลากหลายวิธี

รูปแบบของการประเมินที่สำคัญ ที่ควรจะมีมาใช้ได้ก็มีอยู่ 8 แบบ แบบแรกคือการประเมินตามสภาพที่แท้จริงหรือที่เรียกว่า authentic assessment แบบนี้เราเอาไปใช้กันค่อนข้างมาก มีบางโรงเรียนใช้ถูกบ้าง ผิดบ้าง บางทีก็เอาไปใช้แต่รับไปได้แค่ครึ่งเดียว ที่เห็นชัดมาก ก็คือ แบบที่สอง คือ การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน (portfolio assessment) เหมือนอย่างที่ท่านศาสตราจารย์สุมนบอกว่า แฟ้มสะสมงานจะกลายเป็นแฟ้มสะสมงานไปแล้ว เพราะว่าผู้ที่เอาเรื่องของแฟ้มสะสมงานไปใช้ลืมไปเสียแล้วว่าจุดมุ่งหมายของการใช้แฟ้มสะสมงานคืออะไร ตรงนี้อยากจะให้อาจารย์นักวิจัยทั้งหลายได้ลองคำนึงถึงจุดนี้แล้วก็พยายามช่วยเตือน ช่วยย้ำครูในโรงเรียนด้วยว่าในการประเมินผลแต่ละแบบแต่ละเทคนิคที่ใช้กับเครื่องมือที่ใช้ควรจะเป็นอย่างไร แบบที่สาม คือ เรื่องของการประเมินผลการปฏิบัติงาน (performance evaluation) เราเชื่อกันว่าการวัดที่ดีที่สุด คือ การวัดจากผลการปฏิบัติงาน ในระดับปริญญาโทที่ภาควิชาการศึกษาก็มีการสอนรายวิชา ชื่อ performance evaluation ปรากฏว่าบางทอมลูกศิษย์ที่เราสอนกันไปแล้ว พอไปทำวิจัยก็จะทำเรื่องเกี่ยวกับการประเมิน performance โดยใช้แบบสอบถาม พอถึงเวลาสอบเราก็ถามเขาว่า performance มันวัดโดยใช้แบบสอบถามได้หรือ เขาบอกว่าได้ แบบสอบถามที่ใช้นั้นเขาวัดพฤติกรรมการทำงานตามการรับรู้แล้วก็ต้องมานั่งทำความเข้าใจกันว่าตกลงพฤติกรรมการทำงานตามการรับรู้กับพฤติกรรมการทำงานที่เป็นจริงต่างกันหรือเปล่า ปรากฏว่าต้องไปเขียนนิยามเชิงปฏิบัติการในรายงานการวิจัยใหม่ว่าคำว่าผลการปฏิบัติงานหรือพฤติกรรมการทำงานครั้งนี้ มิใช่พฤติกรรมการทำงานจริง แต่เป็นพฤติกรรมการทำงานตามการรับรู้แบบนี้ เป็นต้น ตามหลักวิชาแล้ว การประเมินผลการปฏิบัติงานส่วนใหญ่จะเน้นที่การสังเกต และการประเมินโดยการสังเกตค่อนข้างยุ่งยากและใช้เวลา แนวทางในการประเมินผลการปฏิบัติงานโดยการสังเกตเมื่อลงไปใช้ปฏิบัติจริง ๆ ครูหลายคนก็ว่าคุณครูจะต้องลงไปนั่งสังเกตเอง คุณว่านักเรียนแต่ละคนได้ปฏิบัติอย่างนั้นอย่างนี้จริง ความจริงไม่จำเป็นว่าครูต้องสังเกตเองทั้งหมด การสังเกตผลการปฏิบัติงานนั้นคุณครูอาจจะตั้งคณะกรรมการนักเรียนขึ้นมาในห้องเรียนและให้คณะกรรมการเหล่านั้นทำหน้าที่เป็นผู้ประเมิน คอยสังเกตผลการปฏิบัติงานก็ได้ บางที่ผู้สอนในแต่ละโรงก็จะเน้นอยู่แล้ว การประเมินผลแบบที่สี่เพิ่งเกิดเมื่อประมาณ 2-3 ปี ก็คือ การประเมินแบบ 360 องศา การประเมินแบบนี้เป็นการประเมินผลจากรอบทิศ คือใช้ผู้เกี่ยวข้องที่มีส่วนได้เสีย (stakeholder) ทุกกลุ่ม เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผล แล้วก็จะใช้เทคนิคการประเมินผลหลายแบบ การประเมินผลแบบที่ห้า เราเรียกว่าการประเมินแบบปฏิสัมพันธ์ (interactive evaluation) การ

ประเมินแบบปฏิสัมพันธ์นี้จะต้องเป็นการประเมินที่ผู้ประเมินและผู้รับการประเมินมี interaction กันตลอดเวลา แนวคิดอันนี้เพิ่งเห็นในรายงานการวิจัยของต่างประเทศเพิ่งใช้เมื่อปีสองปีนี้เอง เป็นลักษณะของการประเมินที่ให้ feedback ย้อนกลับไปได้รวดเร็ว ฉับไวมากขึ้น ดิฉันคิดว่าการประเมินผลแบบนี้เป็นเทคนิคการประเมินอีกรูปแบบหนึ่งที่น่าจะเป็นประโยชน์ การประเมินผลแบบที่หก เป็นการประเมินโดยใช้กลุ่มเพื่อน (peer evaluation) ทุกท่าน ก็คงจะคุ้นเคยกันอยู่แล้ว รวมทั้งการประเมินผลสองแบบสุดท้าย คือ การประเมินโดยตนเอง และการประเมินภายนอก รูปแบบหลากหลายของการประเมินผลเหล่านี้ก็คงจะเป็นส่วนหนึ่งที่เราจะเอามาใช้ได้ ในโครงการวิจัยของเราที่เราอาจจะเสนอแนะเป็นทางเลือกให้กับครูในโรงเรียนต่อไป

ในเรื่องของเทคนิคการวัดและการรวบรวมหลักฐานสำหรับการประเมินขอเสนอแนะไว้ 7 แนวทาง บางที่อาจจะมีแนวทางมากกว่านี้ก็จะไม่พูดในรายละเอียด เพราะทุกท่านคงคุ้นเคยกับเทคนิคสำคัญเหล่านี้แล้ว คือ เรื่องการวัด การทดสอบ การสังเกต การรายงานการศึกษาตนเอง การทำแฟ้มสะสมงาน การสัมภาษณ์ และการสำรวจความคิดเห็น เทคนิคเหล่านี้เราสามารถใช้ในการประเมินผลได้ทั้งหมด

เมื่อมาสรุปหมวดเฉพาะเรื่องของการประเมินผล ในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ ก็จะเหลือคำถามสำคัญ 4 คำถาม ที่เราคงจะต้องไปกระตุ้นเตือนให้กับโรงเรียนทุกโรงเรียนคิดคำถามทั้ง 4 คำถาม คือ เขาวางจุดมุ่งหมายการประเมินในแผนงานการปฏิรูป ของเขาอย่างไรบ้าง เขานิยามสิ่งที่จะประเมินว่าอย่างไร เขาออกแบบการประเมินอย่างไร แล้วเขาจะตัดสินคุณค่าการประเมินหรือมีเกณฑ์ว่าอย่างไรบ้าง ฝ่ายตรงนี้ไว้สำหรับท่านอาจารย์ไปกระตุ้นโรงเรียน และฝากไว้สำหรับท่านอาจารย์คิดถึงงานของท่านอาจารย์เองด้วยว่า ในการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนแต่ละโรงเรียน ท่านอาจารย์อยากจะสร้างแบบประเมินขึ้นเฉพาะตัวของท่านอาจารย์ นักวิจัยแต่ละคน หรืออยากจะสร้างแบบวัดเป็นแบบวัดร่วมเหมือนอย่างที่เราสร้างแบบวัดรอบแรก ตอนนี้ก็อยากจะขอความคิดเห็นจากท่านอาจารย์ เฉพาะใน โครงการงานวิจัยของท่านอาจารย์ มีความคิดเห็นอะไรไหมคะ หรือมีความคิดเห็นเรื่องอื่นก็ได้ เชิญค่ะ

ผู้เข้าร่วมประชุม

ถ้าเป็นไปได้อยากให้มีเครื่องมือหรือแบบวัดที่เป็นแบบวัดกลางชุดหนึ่ง เช่นเดียวกับที่มีแบบสอบถามวัดสภาพปัจจุบันของโรงเรียน นักวิจัยท่านใดต้องการสร้างเครื่องมือเพิ่มอีกก็ได้

ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย

ถ้าไม่มีความเห็นอื่น ตกลงก็สรุปได้ว่า เราจะยังยึดหลักแบบเดิมที่ท่านอาจารย์ เสนอมา คือมีแบบวัดกลางชุดหนึ่ง นักวิจัยแต่ละท่านก็พิจารณาว่าแต่ละสถานศึกษา จะเอาไปใช้หรือว่าจะเอาไปสร้างเพิ่มเติมอย่างไร ท่านอื่นมีแนวคิดอย่างอื่นไหมคะ หรือว่าเห็นด้วยกับแนวคิดนี้

ผู้เข้าร่วมประชุม

การรวบรวมข้อมูลสภาพปัจจุบันของโรงเรียน โดยแบบสอบถามที่สถาบันแห่งชาติ เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ของ สกศ. ได้จัดทำและนำไปวิเคราะห์ให้ นั้น มีส่วนที่เป็นประโยชน์ ขอให้ช่วยจัดส่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลให้นักวิจัยไปใช้ประกอบการดำเนินงานด้วย

ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย

ข้อเสนอแนะอีกประการ คือ อยากให้ทาง สกศ. ส่งผลการวิเคราะห์เป็นรายโรงเรียนให้นักวิจัยด้วย เพื่อจะได้เอาไปใช้ประโยชน์ได้

ผู้เข้าร่วมประชุม

แบบยืนยันเข้าร่วมโครงการของโรงเรียนที่ สกศ. ให้แต่ละศูนย์ได้ศึกษาในช่วงนี้ และก็ให้ส่งคืน ผมคิดว่าเป็นข้อมูลที่จำเป็นที่เราผู้วิจัยจะได้เรียนรู้ว่าโรงเรียนได้ทำอะไรไปบ้างแล้วในการปฏิรูปการเรียนรู้ ปฏิรูปการศึกษาตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ ว่าได้ทำกิจกรรมอะไรไปบ้างแล้ว เราจะมีเขียนยืนยันมาในแบบเสนอ เพราะฉะนั้นอันนี้ ผมคิดว่านักวิจัยก็ควรจะมีเอกสารนี้ไว้ด้วย เพราะจะเป็นต้นทุนในการที่จะไปเริ่มต้น ร่วมคิดร่วมทำกับเขาว่าเขาได้ทำอะไรมาบ้างแล้วจะเป็นการเสนอแนะบนพื้นฐานของ ข้อมูลที่มีอยู่แล้วเบื้องต้นของโรงเรียน จะทำให้การปฏิบัติงานนั้น focus ไปจุดที่เป็นปัญหา จุดที่ต้องแก้ไข จุดที่ต้องเพิ่มได้ชัดเจนถูกต้องมากยิ่งขึ้น

ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย

อันนี้ก็ค่อนข้างเห็นด้วยกับท่านอาจารย์เหมือนกันนะคะ แต่ว่ามองอีกมุมหนึ่ง สิ่งที่เขาออกมาให้กับสิ่งที่ท่านอาจารย์ได้สัมผัสเมื่ออาจารย์ได้เข้าไปใน โรงเรียนจะมีสถานะที่ต่างกัน ยังอยากให้อาจารย์ได้รับสัมผัสข้อมูลจากโรงเรียนแล้วก็เห็นหลักฐานร่องรอย

ตรงนั้นน่าจะคิดว่าเป็นข้อมูลที่เขาแจ้งมา แต่ข้อมูลจาก pre-test ดิฉันค่อนข้างเห็นด้วยว่าน่าจะเป็นประโยชน์กับอาจารย์ทุกท่าน จะขอผ่านเรื่องของการประเมินไป ทีนี้ก่อนจะผ่านเรื่องของการประเมินไปดิฉันก็มีแบบประเมินเล็ก ๆ อยากจะขอร้องให้ท่านอาจารย์ทุกท่านกรอก แบบประเมินนี้เป็นแบบประเมินที่เป็นเชิงปริมาณ ขอความกรุณาอาจารย์ช่วยกรอก เนื่องจากดิฉันยังไม่รู้ว่าท่านนักวิจัยแต่ละท่าน ได้ลงไปสัมผัสกับโรงเรียนแต่ละโรงเรียนมากน้อยเพียงใด แบบประเมินชุดนี้จะได้ข้อมูลว่านักวิจัยแต่ละท่านได้ลงไปติดต่อกับโรงเรียนแค่ไหน Status ของท่านอยู่ตรงไหน เหมือนบางคนจะขึ้นรถไฟที่หัวลำโพง บางคนจะขึ้นรถไฟจากสามเสน บางคนจะขึ้นจากดอนเมือง อย่างดิฉันขึ้นที่อยุธยา ขอความกรุณาอาจารย์ช่วยกรอกนิดหนึ่ง

ผู้เข้าร่วมประชุม

กราบเรียนท่านวิทยากรที่เคารพครับ เรากำลังดูในรายการที่จะประเมิน ผมมีข้อมูลจากการพบกับทางโรงเรียนเป็นข้อมูลประกอบ เพื่อเราจะได้รับทราบการทำงานร่วมกันนิดหนึ่งนะครับ คือขณะนี้ผมเข้าใจว่าเรากำลังอยู่ในขั้นของการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างศูนย์กับทางโรงเรียน เพราะฉะนั้นในรายการอย่างเช่น รายการที่ 5 คือการพัฒนาตนเองของสถานศึกษา เราจะพบว่าในช่วงนี้คงเป็นความต้องการของสถานศึกษาว่าเขาต้องการพัฒนาอะไร ซึ่งเข้าใจว่าถ้าเราดูกันในขอบข่ายของงานปฏิรูปน่าจะมีอยู่หลายส่วน ทีนี้สำหรับข้อมูลสำคัญผมคิดว่าใน phase ที่สอง ซึ่งในครั้งแรกที่มาประชุมครั้งนี้เราไม่ทราบว่ามาประชุมใน phase ที่สองเลย เราคาดที่เรามาพูดกันใน phase ที่หนึ่ง เท่านั้น ใน phase ที่สอง ที่เป็นเรื่องการประกันคุณภาพ ผมมีข้อมูลว่าขณะนี้กลุ่มโรงเรียนปฏิรูปของเราจะมีเพียงโรงเรียนมัธยมศึกษาเท่านั้นที่เริ่มทำงานประกันคุณภาพ ต้องเรียนว่าเพิ่งเริ่มนะครับ สำหรับในส่วนของประถมศึกษาก็ที่ประชุมที่เราทราบกันว่าขณะนี้ประถมศึกษาค่อนข้างจะเป็นศูนย์ เพราะฉะนั้นตรงภารกิจตรงนี้ผมอยากจะเรียนว่าหน่วยงานของเราตรงนี้คือ สกศ. คงจะต้องรับทราบว่าอันนี้เป็นภารกิจที่สำคัญและจะต้องทำกันมากสำหรับคณะกรรมการชุดนี้ ในลักษณะอย่างนี้ผมอยากจะเรียนว่า งานใน phase ที่สองนั้นเป็นงานที่กว้างขวางแล้วก็ค่อนข้างจะต้องทำกันมากทีเดียว ถ้าหากจะให้โครงการนี้ไปสู่ความสำเร็จ อยากจะกราบเรียนว่าถ้าในความรู้สึกของผมเอง ข้อ 7 ผมไม่สามารถกรอกได้เพราะเหตุว่าอยากจะเรียนว่า จริง ๆ แล้วในส่วนนี้นักวิจัยที่มาผมคิดว่าจำนวนยังน้อยนิดสำหรับเรื่องของการประกันคุณภาพเพราะว่าในระดับของคณะกรรมการหรือบุคคลที่รู้เรื่องของการประกันคุณภาพจะมีอยู่จำนวนหนึ่ง เราก็ต้อง

ปฏิบัติจริงด้วยจึงจะสามารถที่จะลงไปแนะนำในส่วนของเราโรงเรียนซึ่งผมกำลังหนักใจในลักษณะของโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งในข้อมูลที่ผมทราบในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนที่ท่านได้พูดถึงทั้งหมดในเรื่องของการประกันคุณภาพ ท่านยังไม่ได้เคลื่อนไหวกันเลยก็ไม่แน่ใจครับว่าลักษณะอย่างนี้งานใน phase ที่สอง ที่เราตั้งเป้าประสงค์ไว้จะเป็นอย่างไรครับ ก็อยากจะทราบเรียนเป็นข้อมูลอย่างนี้

ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย

เชิญค่ะอาจารย์ ดร.สุนีย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์ เหมะประสิทธิ์

โรงเรียนประถมศึกษาเริ่มทำและทำเรื่องประกันคุณภาพแล้วนะคะ ดิฉันต้องหอบเอกสารของเขากลับมาบ้าน สะใจมากเลยคือ เขาลุกขึ้นมาทำชนิดที่ว่า หาตัวมาตรฐานหาตัวบ่งชี้ แล้วก็สร้างเครื่องมือ จนครออยู่โรงเรียนหนึ่งในสังกัดเดียวกัน โรงเรียนนี้เสร็จแล้วแต่อีกโรงเรียนหนึ่งเขาอยู่ในระหว่างวิเคราะห์ข้อมูล เขาก็ถามดิฉันว่ามาตรฐานทุกอันจำเป็นต้องมีเครื่องมือใหม่ เราก็ไม่กล้าไปบอกเขานะคะ เพราะว่าดิฉันพูดจริง ๆ ว่าในเรื่องของการประกันคุณภาพ ดิฉันไม่มีความรู้ขนาดนั้น เราทำในระดับมหาวิทยาลัยกับโรงเรียนสาธิตของเราแต่เราไม่แน่ใจว่า model อื่น ๆ เขาทำอย่างไร ดิฉันก็หอบเอกสาร ของโรงเรียนกลับมาบ้าน ป่านนี้ยังไม่ได้อ่านให้เขาเลย เราจะต้องกลับไปโรงเรียนเขารอบสองก็คิดว่าคงต้องลุยตรงนี้ แต่ระยะแรกเราจะทำงานกับครูเยอะหน่อยเรื่องการวิจัย เพราะว่าคุณครูเขาต้องการ แต่ดิฉันยืนยันว่าโรงเรียนประถมศึกษาทำค่ะ และก็ยังมีโรงเรียนต่างสังกัด ได้บอกว่าโรงเรียนเขาทำแต่ของดิฉันยังไม่ได้เริ่มเลย คือเขาจะกลัวและเขาจะออกตัว ซึ่งจริง ๆ เราบอกว่าเราไม่ได้ mind ในจุดนี้มากขนาดนั้น เพราะว่าแต่ละสังกัดก็จะมีนโยบายแตกต่างกัน คือ บางสังกัดก็ลุกขึ้นมาปฐมแล้วก็ทำ ทำชนิดที่ครูก็สาหัส เราก็ไม่แน่ใจว่าจะทำให้ครูมีความสุขหรือเปล่า ทั้ง ๆ ที่คุณได้ประกันคุณภาพแล้ว ก็อยากทราบว่าจริง ๆ ได้ทำแล้ว เราต่างหากที่บางที่ตามเขาไม่ทันด้วยซ้ำ

ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย

ดิฉันคิดว่าแต่ละโรงเรียนคงจะอยู่ในสถานภาพที่แตกต่างกัน บางโรงเรียนในสังกัดของท่านอาจจะยังไม่ได้เริ่มเลยเป็นไปไม่ได้ บางโรงเรียนในสังกัดของนักวิจัยบางท่านก็

ได้เริ่มไปแล้วและเริ่มไปมาก ไม่เป็นไร เพราะว่ามีลักษณะเป็นอย่างนั้นได้ แตกต่างกันได้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภินีย์ เหมะประสิทธิ์

อาจารย์คะ อยากทราบเรียนให้อาจารย์ให้ความรู้พวกเราในเรื่องของเวลาเราเข้าไปโรงเรียน เราจะดูอย่างไรว่าระบบประกันคุณภาพ work มากน้อยแค่ไหน อย่างไรก็ตามเราจะดูแค่เอกสารเท่านั้นหรือ เพียงพอไหม เพราะดิฉันไม่แน่ใจว่าเอกสารมีความถูกต้องไหม เรามีความรู้สึกว่าจะแต่งตัวเลขได้ แล้วก็มียู่โรงหนึ่งที่เราเข้าไปพบว่าครูใช้ pre-test ของ สกศ. ก่อนที่เขาจะส่งกลับเขาเอาไปวิเคราะห์เมื่อทราบผลแล้วเขาดกใจมาก คุณีอาจารย์เราคิดว่าเราทำเต็มทีนะแต่ทำไมเขาจึงเป็นแบบนี้ ก็เป็นข้อมูลที่น่าสนใจอย่างหนึ่ง

ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย

คำถามอาจารย์ศุภินีย์ว่าเวลาลงไป จะไปดูอะไร ที่จริงไม่ยอกมีคำตอบเบ็ดเสร็จ แต่คิดอย่างแรกเลยคงต้องดู คงต้องคุยกับผู้บริหารก่อน ภาพที่เรารับรู้จากผู้บริหาร อาจจะเป็นภาพหนึ่ง แล้วก็มีโอกาสคุยกับครูที่เป็น key person สักสองสามคน จะช่วยตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) คือ ตรวจสอบข้อมูลจากผู้บริหารว่าตรงกันไหม หาข้อมูลจากเอกสารเป็นส่วนเสริม แล้วถ้าได้ข้อมูลจากผู้ปกครองบางคน ดูว่าข้อมูลตรงกัน รับกัน แต่เมื่อตอนก่อนเบรค กลุ่มท่านศาสตราจารย์สุมน ท่านบอกว่าบางที่เรอบอกได้จากความรู้สึกของเราเพียงเข้าไปในโรงเรียน ความแตกต่างที่เราได้รับจากการไปเยี่ยมโรงเรียนสี่-ห้าโรงเรียน เราจะบอกได้เลยว่า สภาพของโรงเรียนเขาต่างกัน เรารู้ว่าโรงเรียนนี้ต่ำกว่าอีกสี่โรงเรียนและสูงกว่าอีกหนึ่งโรงเรียน ความรู้สึกเรอบอกได้ สิ่งเหล่านี้ขอให้อาจารย์จดไว้ทั้งหมด เพราะนี่จะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับงานวิจัยของอาจารย์เอง และจะเป็นข้อมูลที่เป็นข้อมูลเสันฐาน based-line data ที่จะบอกได้ว่าเมื่อเวลาผ่านไปข้างหน้าอีกหกเดือน การประกันคุณภาพของโรงเรียนนี้ก้าวไกลไปกว่าเดิมมากน้อยเพียงไร เพราะฉะนั้นการเยี่ยมทุกครั้งของอาจารย์ในแต่ละครั้งที่เข้าไปในโรงเรียนจะมีความหมายมาก แล้วอาจารย์จะต้องจดทุกอย่างที่พบที่เห็น อยากบอกว่าอาจารย์ต้องสวมวิญญาณนักวิจัยทั้งเชิงปริมาณและนักวิจัยเชิงคุณภาพไปพร้อมกัน แล้วจะทำให้อาจารย์ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุด สำหรับท่านที่ไม่ชอบจดขอให้ใช้เทป เมื่อกลับมาจากไปเยี่ยมให้พูดใส่เทป ตอนแรกท่านอาจจะรู้สึกขัดใจ แต่ลองไปสักครั้งสองครั้งจะสบายมาก เราจะพูดตามความคิดเราได้เร็วกว่าเราเขียน เพราะสิ่งที่เราคิดมันถูก

ถ่ายทอดไปที่เทป แล้วไปจ้างเด็ก ๆ ถอดเทป ม้วนละ 150 หรือ 200 บาท นิสิตรักชอบ
รับอาสาถอดเทปมาให้เรา รับอาสาพิมพ์มาให้เสร็จด้วย วิธีนี้อาจารย์จะได้ข้อมูลที่ดีมาก
เลย อยากให้ลองเอาไปใช้ มันเป็นวิธีหนึ่งที่ดี

ผู้เข้าร่วมประชุม

มาจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อยากจะเรียนตรงใน
ส่วนของการประกันคุณภาพภายในว่าในส่วนที่มีการดำเนินการนั้น ได้มีการทำเครื่องมือ
และสื่อขึ้นมา ส่วนหนึ่งที่พยายามพูดถึงการประกันคุณภาพภายใน ก็คือ การจัดระบบการ
พัฒนางานในโรงเรียนให้เป็นระบบและที่ท่านวิทยากรพูดเมื่อเช้านี้ว่า การประกัน
คุณภาพภายในจะเป็น process หนึ่งที่จะแสดงให้เห็นความยั่งยืนและต่อเนื่อง ตรงนี้มี
คำถามฝากนิดหนึ่งว่าจากที่อาจารย์สุเนียร์พูดว่าจะคืออะไร แต่จริง ๆ แล้วดิฉันอยากจะให้
มีการพูดกันด้วยว่ามองได้อย่างไรว่าโรงเรียนประกันคุณภาพ เพราะว่าส่วนหนึ่งก็คือว่า
จะมีการกำหนด form ขึ้นมา แล้วก็จะมีย่อย ๆ โรง ที่ทำก็จะต้องเดินตาม step 1 2 3
แต่มันก็จะมีย่อย ๆ โรง ที่เขาเอากระบวนการที่จะมาคิดแบบมีส่วนร่วม แล้วก็
ประเมินตนเอง แล้วร่วมกันกำหนดเป้าหมาย ตรงนี้แหละคะมันมีหลายอย่างที่เป็น
ลักษณะที่เป็นการร่วมในลักษณะของความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ อาจจะต้องมีการ
คลี่กันสักนิดหนึ่ง ถ้าจะมองว่าโรงเรียนนี้มีการประกันคุณภาพภายในแล้วหรือยัง หรือ
ว่าอยู่ในกระบวนการไหนของการประกันคุณภาพภายใน

ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย

ท่านอาจารย์หมายถึงอยากจะให้พูดกันเป็นประเด็นลงไปว่าเราจะต้องลงไปดูที่อะไร
บ้าง อะไรอย่างนั้นใช่ไหมคะว่าเราจะจัดว่าการประกันคุณภาพของโรงเรียนนั้น โรงเรียน
นี้ได้ทำจริงหรือเปล่า ขึ้นนั้นขึ้นนี้จะเอาถึงอย่างนั้นใช่ไหมคะ

ผู้เข้าร่วมประชุม

ขอประทานโทษค่ะ คงเป็นประเด็นที่ฝากเอาไว้ก่อน นักวิจัยจะเป็นคนบอกว่า
โรงเรียนบางโรงเรียนเริ่มแล้ว เพราะบางโรงเรียนยังไม่ได้เริ่ม ในขณะที่ตรงจุดนี้การที่เรา
จะวินิจฉัยตรงนั้นลงไป อาจจะมีลักษณะของความหลากหลายของกระบวนการเริ่มต้น
ของการประกันคุณภาพภายในที่อาจจะต้องทำความเข้าใจร่วมกันหรืออย่างไร

ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย

ท่านอื่นคิดว่าท่านต้องการตรงจุดนี้ด้วยไหมหรือว่าจะฝากไว้ก่อน ดิฉันกลับมองว่าอย่างนี้ เราเพียงแต่เก็บรวบรวมข้อมูลจากทุกภาคทั้งหมดที่เราได้ก่อน ถ้ายังไม่สะดวกใจที่จะตัดสินใจว่าโรงเรียนอยู่ในขั้นไหนหรือไว้ก่อน แต่ถ้าเผื่อว่าท่านได้ข้อมูลจากผู้บริหาร ผู้บริหารยืนยันว่าโรงเรียนอยู่ในขั้นนั้นขั้นนี้ นำมาได้แล้ว เริ่มต้นแล้ว ทำมามีการประเมินภายในเกิดแล้ว 1 ครั้ง 1 ปีมาแล้ว อะไรอย่างนี้ เราจดบันทึกตรงนี้ได้ ส่วนการลงความเห็นของนักวิจัยตรงนี้ค่อนข้าง subjective หน่อย ดิฉันว่าตรงนี้ไม่น่าเป็นห่วง ส่วนที่สำคัญที่สุด คือ ส่วนที่เราได้ข้อมูลที่เป็นสภาพที่เป็นจริงของโรงเรียนตรงนี้ต่างหากที่สำคัญ

ถ้าไม่มีคำถามขออนุญาตต่อเรื่องของหัวใจของการประกันคุณภาพ ที่จริงก็ถอดความมาจากหนังสือของ สกศ. ซึ่งนักวิจัยทุกท่านคงจะได้และได้อ่านกันแล้วทุกคน แนวคิดในการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่สำหรับพวกเราที่เราน่าจะช่วยกันผลักดันให้เกิดขึ้นในโรงเรียนก็จะเป็นการประกันคุณภาพที่มีแนวคิดต่างไปจากการประกันคุณภาพทั่ว ๆ ไป แบบ top down คือ เป็นการประกันคุณภาพแบบ top down ทาง สปช.ก็ดี ทางกรมสามัญก็ดีก็จะบอกว่าโรงเรียนต้องทำอย่างนี้ ๆ แต่ถ้าเราเอาแนวคิดพวกนี้เข้าไปในโรงเรียนที่ยังไม่ได้เริ่มอาจจะปรับปรุงวิธีการใหม่ได้ หรือโรงเรียนที่เริ่มไปแล้วอาจจะลองมาตรการแนวใหม่ดู ได้แนวคิดใหม่ที่เสนอ คือ การประกันคุณภาพการศึกษาโดยที่กิจกรรมทุกอย่างในโรงเรียนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เดิมอาจจะไม่ได้เน้นผู้เรียน แนวคิดที่สอง คือ แนวคิดการบริหารแบบโรงเรียนเป็นฐาน เราอยากให้เห็นสภาพอย่างนี้เกิดขึ้นในระบบประกันคุณภาพด้วย แนวคิดที่สาม คือ การมีส่วนร่วม การรวมพลังให้มีทั้งการมีส่วนร่วม (participation) และมีทั้งการรวมพลัง (collaboration) ด้วย participation นี้ จะเป็นการมีส่วนร่วมแบบมีเจ้านายแล้วก็มีลูกน้อง การทำงานจะมีหัวหน้าทีมและมีลูกน้อง โรงเรียนจะมีแบบนี้บ้างก็ได้ แต่เราอยากเห็นการมีส่วนร่วมแบบ collaboration คือ ไม่มีหัวหน้าและไม่มีลูกน้อง ทุกคนเป็นเจ้าของโรงเรียนเสมอกัน และทุกคนเป็นเจ้าของโครงการงานเท่าเทียมกัน มีศักดิ์และสิทธิ์เสมอกัน ถ้าเกิดสภาพอย่างนี้ได้ภายในโรงเรียน มีการทำงานในระบบประกันคุณภาพในลักษณะนี้ ถ้าเป็นไปได้จะวิเศษมากที่สุดเลย แนวคิดที่สี่ คือ การดำเนินงานทุกรูปแบบให้มีการกระจายอำนาจอย่าไปกองรวมอยู่ที่ใครคนหนึ่งเพียงคนเดียว การจัดกิจกรรมทุกชนิดในการประกันคุณภาพ ถ้าให้มีลักษณะเป็นกิจกรรมที่ครูและบุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมคิดวางแผน

ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมิณผล เป็นการกระจายอำนาจการตัดสินใจ แนวคิดที่ห้า คือ การดำเนินงานที่ผู้ปฏิบัติงานรับผิดชอบสามารถตรวจสอบได้ หรือ accountability

กิจกรรมหลักทั้งหมดที่ทางโรงเรียนต้องทำในการประกันคุณภาพการศึกษาก็คือ กิจกรรมในกรอบแรก คือ การประกันคุณภาพภายใน หัวใจของการประกันคุณภาพภายในจะมีกิจกรรมหลักอยู่ 3 ประเภท กิจกรรมแรก คือ การควบคุมคุณภาพ กิจกรรมที่สอง คือ การตรวจสอบคุณภาพ และกิจกรรมที่สาม คือ การประเมินคุณภาพสถานศึกษาหรือโรงเรียน ต้องรับผิดชอบกิจกรรมทั้งหมด ในส่วนที่สอง จะเป็นหน้าที่ของกระทรวงการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม และหน้าที่ของเขตพื้นที่การศึกษาจะรับทราบผลการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จะรับรายงานผลการประเมินภายนอกทุก ๆ 5 ปี จะกำกับดูแลให้สถานศึกษาปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ งานส่วนที่สาม เป็นงานของหน่วยงานที่ทำหน้าที่การประกันคุณภาพภายนอก ซึ่งจะมีงานหลักอีก 3 งาน คือ การตรวจสอบคุณภาพ การประเมินคุณภาพ และการให้การรับรองว่าโรงเรียนนี้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน หน่วยงานที่รับผิดชอบนี้ก็จะเป็นเรื่องของสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษา ซึ่งจะมึบทบาทสำคัญในการดำเนินงานต่อไป เมื่องานทุกอย่างเต็มรูปก็จะมีสถานภาพเป็นแบบนั้น เพราะฉะนั้นอาจารย์อาจจะชี้ให้โรงเรียนเห็นชัดได้ว่าการที่โรงเรียนเข้าร่วมในโครงการนี้ โรงเรียนก็จะเหมือนกับเป็นต้นแบบในการริเริ่มที่จะทำการประกันคุณภาพในลักษณะที่สมบูรณ์ที่สุดเพื่อเป็นประโยชน์กับโรงเรียนในภาพที่จะเป็นไปตามแนว พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติมากที่สุด

ที่นี้จะขอชี้แจงเฉพาะการประกันคุณภาพภายในในเรื่องแรก คือ เรื่องของกิจกรรมการประกันคุณภาพ โรงเรียนก็ต้องกำหนดก่อนว่าคุณภาพมาตรฐานที่โรงเรียนต้องการมีตัวชี้วัด และมีเกณฑ์การประเมินอย่างไรบ้าง ทาง สกศ. ได้จัดทำมาตรฐานสำหรับการประเมินคุณภาพภายนอกไว้รวมทั้งหมด 27 มาตรฐาน 91 ตัวบ่งชี้ แล้วก็ีมาตรฐานที่ส่งผ่านเข้า ครม. ที่ยอมรับเป็นทางการในรอบแรก 14 มาตรฐาน ท่านอาจารย์อาจจะเอามาให้โรงเรียนใช้เป็นมาตรฐานสำหรับการประกันคุณภาพภายในได้ หรือโรงเรียนอาจจะกำหนดมาตรฐานเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากมาตรฐานที่ทาง สกศ. กำหนด แล้วก็ได้ทราบว่าทางกรมสามัญคดี ทาง สปช. ก็ดี ได้สร้างมาตรฐานขึ้นมาอีกชุดหนึ่ง แต่ละชุดสำหรับหน่วยงานของท่าน แต่เมื่อมีการวิเคราะห์ตรวจสอบมาตรฐานของแต่ละหน่วยงาน สร้างขึ้นกับมาตรฐานของ สกศ. แล้ว พบว่า มีส่วนที่ซ้ำกันคล้ายกัน 80-90 % จะมีส่วนที่ต่างกันบ้างก็ไม่มากนัก คิดกันว่าตรงจุดนี้ถ้าท่านอาจารย์ชี้ให้โรงเรียนเห็นว่าไม่ว่าจะ

ยึดมาตรฐานของหน่วยงานใด ถ้าเพื่อว่าโรงเรียนต้องการจะทำให้สอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงาน และก็ทำให้สอดคล้องกับความต้องการของ สกศ.ด้วย เราสามารถกำหนดมาตรฐานที่สามารถจะใช้กันได้ทั้งหมดเลย ตรงส่วนนี้ก็ต้องมีการกำหนดตัวมาตรฐานหรือตัวเกณฑ์ที่โรงเรียนจะต้องตั้งไว้ เพื่อจะเร่งสู่มาตรฐาน เอาทุกมาตรฐานไปพร้อมกันก็ได้

ในขั้นตอนของการควบคุมคุณภาพ ทางโรงเรียนจะต้องกำหนดนโยบาย กำหนดแผนงาน และโครงการพัฒนา ดังนั้น ในขั้นตอนนี้ก็เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาจากมาตรฐาน ที่เป็นมาตรฐานกลางที่กำหนดไว้ เรามกำหนดเป็นนโยบาย แล้วก็วางแผนงาน แล้วก็วางโครงการพัฒนาว่าโรงเรียนจะดำเนินการอย่างไร เพื่อให้ได้ผลตามมาตรฐานที่กำหนดไว้นั้น ในโครงการนั้นก็ต้องมีแผนงานพัฒนาสู่มาตรฐานการศึกษา เช่น จะต้องมีการพัฒนาการบริหารการศึกษาอย่างไรบ้าง จะต้องมีการเตรียมความพร้อมบุคลากรในด้านใด มีการตั้งคณะกรรมการทำงาน แล้วก็มีการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา เช่น ตั้งคณะกรรมการมาดูแลทางด้านโครงสร้าง ว่าจะต้องทำอะไรบ้าง เพื่อหาสาระจะต้องทำอย่างไร อันนี้ก็จะเป็นเรื่องของรายละเอียดและขั้นตอน ถ้าเพื่อท่านอาจารย์จะเห็นว่างานของการริเริ่มการทำให้ระบบประกันคุณภาพขึ้นภายในโรงเรียนก็จะมีกิจกรรมของงานส่วนหนึ่งซ้ำกันตรงกันอยู่กับงานที่ท่านทำอยู่แล้วใน phase ที่หนึ่ง เป็นส่วนของการเตรียมบุคลากรให้มีความพร้อมที่จะปฏิรูปการเรียนรู้ ส่วนมาตรฐานตัวหนึ่งในเรื่องของการปฏิรูปการเรียนรู้ระบบการประกันคุณภาพที่จะทำก็จะสอดคล้องกับงานที่ท่านทำใน phase ที่หนึ่ง เพราะฉะนั้น phase ที่หนึ่ง และ phase ที่สอง ในโครงการนี้จะทำร่วมกันไปพร้อมกันเป็น phase เดียวกันก็ยิ่งได้ แต่ในโครงการนี้ ตอนแรกที่เราแยกเป็น phase ที่หนึ่ง กับ phase ที่สอง ก็จะทำให้โรงเรียนได้รู้สึกว่าการตรงส่วนนี้มีการเตรียมความพร้อมเพื่อที่จะปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้อย่างเดียวก่อน แม้เรื่องของการบริหารยังไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนอะไรมากนัก แต่สำหรับท่านนักวิจัยที่ท่านเข้ามาตรงจุดนี้ ท่านสามารถทำไปพร้อมกันทั้ง phase ที่หนึ่ง และ phase ที่สอง ท่านกระตุ้นให้โรงเรียนทำทุกอย่าง และเป็นองค์รวมไปเลย ทั้งการบริหารงานโรงเรียนก็ดี ทั้งเรื่องของการปฏิรูปการเรียนรู้ก็ดี การเตรียมความพร้อมบุคลากรก็ดี ทำให้เป็นแผนงานของโรงเรียนที่จะพัฒนาไปสู่มาตรฐานของโรงเรียนที่ต้องการ โดยเฉพาะในช่วง 6 เดือน หรือในช่วง 1 ปี โรงเรียนมีแผนการดำเนินงานอย่างไร เพื่อมุ่งหมายที่จะให้ไปถึงตรงจุดนั้น มาตรฐานที่วางไว้ เราจะไม่มีกำหนดเกณฑ์ โรงเรียนแต่ละ

โรงเรียนจะเป็นผู้กำหนดเกณฑ์ เกณฑ์ของโรงเรียนแต่ละโรงเรียนไม่จำเป็นต้องเท่ากัน โรงเรียนใดที่ได้อยู่แล้ว เกณฑ์ของเขาจะสูงลิบลัว โรงเรียนใดที่ยังไม่เคยเริ่มเลย เกณฑ์ของเขาอาจจะต่ำเตี้ยติดดิน อันนี้เราไม่ว่ากัน เพราะในการประกันคุณภาพโรงเรียนเขาจะเทียบหน้าไปตามเกณฑ์ของเขา เขาจะ benchmark หรือกำหนดเกณฑ์มาตรฐานที่เขา กำหนดไว้แล้วในช่วงแรกเริ่มดำเนินงานว่าเขาอยู่ตรงไหน พอผ่านไป 6 เดือนเขาก็ก้าวไปถึงแค่นี้ เรา OK แล้ว พอใจ เขาก็พอใจ แต่โรงเรียนที่เขาเริ่มต้นสูงแล้ว แน่แน่นอนเขาจะต้องก้าวขึ้นไปอีก เพราะฉะนั้นเขาวัดความก้าวหน้าของเขากับตัวเขาเอง เราจะบอกเขาว่า เรื่องของการประกันคุณภาพ ผลสัมฤทธิ์หรือสัมฤทธิ์ผลของการประกันคุณภาพ เราไม่ใช่เกณฑ์การประเมินแบบอิงกลุ่มหรืออิงเกณฑ์ แต่เราจะใช้อิงดู ภาษาที่ถูกต้องเรียกว่า self reference คือ อิงตนเองนั่นเอง เรามีอิงเกณฑ์ เรามีอิงกลุ่ม และอิงตัวที่สามเราเรียกอิงดู หรืออิงตนเอง เพราะฉะนั้นโรงเรียนก็ไม่ต้องหนักใจและอาจารย์ก็ไม่ต้องหนักใจด้วย อาจารย์จะเห็นว่าการกำหนดเกณฑ์ในการประเมิน หรือการวางมาตรฐานแล้วแต่ทางโรงเรียนจะกำหนด

ต่อไปก็จะแสดงให้เห็นรายละเอียดว่าการกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดมาตรฐานคุณภาพการศึกษา เราจะทำอะไรกันบ้าง เมื่อโรงเรียนจะจัดทำมาตรฐานคุณภาพการศึกษาแล้วก็ต้องประกาศให้ครูบุคลากรทุกคนรู้ทั่วกัน โรงเรียนจะต้องจัดทำเครื่องมือ คู่มือ การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษา เพื่อจะให้ทุกคนได้ปฏิบัติในรูปลักษณะเดียวกัน ต้องมีการเผยแพร่มาตรฐาน และคู่มือให้บุคลากรรับทราบและนำไปใช้ปฏิบัติได้ มีการนิเทศ มีการกำกับติดตาม ให้บุคลากรดำเนินการได้ เพราะฉะนั้นตรงนี้เราจะเห็นว่ากระบวนการประกันคุณภาพที่ดี มักจะต้องเริ่มต้นดำเนินการไปพร้อมกันทั้งโรงเรียน ถ้าหากว่าเราประกันคุณภาพเป็นระบบที่ดำเนินการโดยกลุ่มคนเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยที่บุคลากรทั้งโรงเรียนไม่ได้ร่วมรับรู้รับทราบ และไม่ได้ร่วมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในทีมงานด้วย มันก็จะไปไม่ได้ตลอดรอดฝั่ง แล้วการดำเนินงานทั้งหลายก็จะไม่ตรงตามแนวคิดการปฏิรูปทั้งโรงเรียน (whole school approach) แต่แน่นอนการดำเนินงานประกันคุณภาพทั้งหมดนี้ อาจจะต้องมีทีมงานที่ประสานงานและรับผิดชอบที่จะทำให้เกิดกิจกรรมเหล่านี้ แต่ครูทุกคนต้องเข้าร่วมดำเนินการด้วย งานที่สอง เป็นการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา ในขั้นนี้มีกิจกรรมแรก เป็นการจัดทำแผนพัฒนาบุคลากร ถ้าบุคลากรยังต้องการความรู้ในเรื่องใดเพิ่มเติม ก็จะมีการจัดทำแผนพัฒนา การพัฒนา ก็อาจจะมีได้หลายรูปแบบ อาจจะเป็นการจัดกิจกรรมสัมมนา อาจจะเป็นการพัฒนาการ

เรียนรู้ด้วยตนเอง อาจจะเป็นการพัฒนาจากการปฏิบัติจริงก็ได้ กิจกรรมที่สอง เป็นการกำหนดรูปแบบหลักสูตรและแนวทางการพัฒนาบุคลากรเป็นเรื่องเป็นราวหรืออาจจะทำไม่ถึงขนาดกำหนดหลักสูตร อันนี้ก็แล้วแต่จะว่ากันตามแต่ลักษณะความจำเป็นแต่ละโรงเรียน กิจกรรมที่สาม เป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรได้รับการพัฒนา เรื่องนี้เป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะต้องดูแลส่งเสริมและสนับสนุนในการพัฒนา กิจกรรมที่สี่ คือ การจัดทำคู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาว่าครูแต่ละคนจะต้องดำเนินการหรือมีบทบาทอย่างไร โรงเรียนจึงจะได้ผลการปฏิบัติงานของครูมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ กิจกรรมที่ห้า หก และเจ็ด อาจจะต้องมีการฝึกอบรมวิทยากรแกนนำ มีกิจกรรมการนิเทศ ส่งเสริม กำกับติดตามให้ครูบุคลากรได้ปฏิบัติตามคู่มือและกรรมการสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษา ถ้าดูตามขั้นตอนการดำเนินงานแล้วทำทางจะมีเอกสารมีอะไรเยอะมาก ในระบบการประกันคุณภาพของ ISO 9002 เขาเน้นเรื่องของกระบวนการ เพราะฉะนั้นเขาจะมีคู่มือบอกไว้หมด คนที่ใช้ระบบประกันคุณภาพของ ISO ก็จะต้องมีงานเอกสารเพิ่มขึ้นมากมาย เพราะว่าทุกอย่างที่จะทำอะไรจะเขียนลงเป็นเอกสารไว้หมด เคยไปพบเพื่อนที่เป็นพยาบาล และเขาอยู่ห้องจ่ายวัสดุพวกผ้าพันแผล สำลิจึงจะมีสำลิจึงจะส่งผ่านมาเป็นลือท ๆ แล้วก็จ่ายให้กับผู้ใช้ในแต่ละหมวด คนที่จะเบิกไปก็จะมี instruction คู่มือคุณภาพเขียนไว้บอกว่า เมื่อรับสำลิจึงใหม่เข้ามา 1. ต้องย้ายม้วนสำลิจึงเก่าออกมาตั้งแถวหน้า 2. ต้องเอาสำลิจึงม้วนที่ได้รับมาใหม่ย้ายเข้าไปไว้แถวในสุด ต้อง check ให้แน่ใจว่า แถวในสุดเท่านั้นเป็นสำลิจึงใหม่ 3. ต้องทำป้ายติดกระดาษคั่นไว้ว่าสำลิจึงลือทนี้เป็นลือทใหม่ และดูแลอย่าให้ใครเอาป้ายนี้ออกไป 4. เอาป้ายเก่าเมื่อครั้งที่แล้วออกทิ้งได้ มีคำแนะนำถึง 4 เรื่อง สำหรับการดูแลให้เอาสำลิจึงเก่าออกไปใช้ให้หมดก่อน เขียนเป็นเอกสาร 1 หน้า แล้วลองนึกดูว่าเพื่อนคินันซึ่งอยู่ตรงนั้นจะต้องจ่ายวัสดุ 180 กว่รายการ แล้วจะมีคู่มือการปฏิบัติงานน้อยเพียงใด คนที่เริ่มระบบ ISO ปวดหัวกันด้วยเรื่องระบบเอกสารจนกระทั่งเขาขึ้นไปว่าจุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพมันอยู่ที่อะไรกันแน่ มันอยู่ที่คุณภาพของงานที่ดีขึ้น หรือว่ามันอยู่ที่ตั้งเอกสารที่สูงขึ้น และคนที่ผ่าน ISO ได้รับเกียรติบัตร วุฒิบัตร ได้ ISO 9002 แล้ว ก็จะมีคู่มือคุณภาพ แทนที่เขาจะอวดผลงานว่างานมีคุณภาพดีขึ้น ตรงนี้จะเข้าใจผิดไป สิ่งที่ต้องทำก็คือเอกสารทั้งหลายเราเขียนเท่าที่จำเป็น ส่วนที่เป็นสามัญสำนึก (common sense) อย่าทวนเวลาคุณครูให้มากนักเลย ถ้าคุณครูจะใช้เวลาในการเรียนการสอน น่าจะดีกว่าเอาเวลามาเตรียมเอกสารพวกนี้ แต่ถ้าเอกสารบางเรื่องที่มีจำเป็นก็อาจจะต้องมี

การตรวจสอบคุณภาพในสไลด์แผ่นต่อไป ก็เป็นกิจกรรมของการตรวจสอบ การทบทวนในการปรับปรุงคุณภาพ การประเมินภายใน และการตรวจสอบการทำงาน ของตนเอง ในการตรวจสอบ และการทบทวนการประกันคุณภาพนี้ก็เป็นกิจกรรมที่ สถานศึกษาต้องทำว่ากระบวนการที่เราทำนั้นได้บรรลุคุณภาพแล้วหรือยัง การปฏิบัติ งานที่เราทำในแต่ละชั้น มันอาจจะใช้ไม่ได้ผลและมีการปรับปรุงแก้ไขได้ในระหว่างทาง แม้กระทั่งเป้าหมาย หรือมาตรฐาน หรือเกณฑ์ เราอาจจะมีการปรับลดได้ทุกอย่างไม่ได้ fix ลงไปแล้วแก้ไขไม่ได้ แต่ยืดหยุ่นได้ตลอดเวลา ความคิดเห็นของครูและบุคลากร ในโรงเรียนเปลี่ยนแปลงได้ เพียงแต่ให้มีการบันทึกไว้หน่อยว่าเรามีการเปลี่ยนกันอย่างไร นี้ก็ครั้ง แล้วเปลี่ยนเพราะอะไร

ในขั้นตอนของการประเมินภายในสถานศึกษา ก็ต้องมีการเตรียมด้านปัจจัยว่า เราจะประเมินอย่างไร เราต้องมีการเตรียมคน เตรียมวัสดุ เตรียมงบประมาณที่ใช้ สำหรับการประเมิน มีการวางกรอบการประเมินว่าเราจะประเมินตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ ประเมินอะไรบ้าง ต้องมีการสร้างเครื่องมือ ถ้าโรงเรียนไหนยังไม่เริ่ม ก็จะปวดหัวมาก กับการสร้างเครื่องมือ เพราะว่าจากมาตรฐานที่กำหนดไว้ทั้งหมดก็ต้องมาสร้างตัวบ่งชี้ จากตัวบ่งชี้ต้องมาสร้างเป็นเครื่องมือ แล้วมีปัญหาในตอนสร้างเครื่องมือ พอสร้าง เครื่องมือไปประเมินแล้ว พอเก็บข้อมูลได้ก็จะมีปัญหาในการเก็บรวบรวมข้อมูลอีก เรื่องพวกนี้อย่าเข้มงวด ถ้าอาจารย์ไปในโรงเรียนที่มีความพร้อม มีครูบาอาจารย์ที่มีความรู้เรื่องการวัดการประเมินมาก อาจารย์ก็ตามใจให้เขาใช้ได้เต็มที่ แต่ถ้าเผื่อว่าไปใน โรงเรียนที่เขาขาดความพร้อม อาจารย์ไม่จำเป็นต้องผลักดันให้เขาใช้เครื่องมือ เครื่องมือที่ดีมากที่พิเศษ บางทีการบันทึกข้อมูลจากการสังเกตจากความคิดเห็นตรง ๆ แบบเชิง คุณภาพมีคุณค่ามากกว่าการใช้เครื่องมือหรือ ๆ ที่บางทีเราไม่ได้อะไรมา เราได้แต่เพียง ว่าคุณภาพเรื่องนี้ระดับ 3, 3.2 แล้ว 3.2 มันคืออะไร เราไม่ได้ภาพไม่เห็น แต่บางที การที่เขียนอธิบายออกมาว่า คุณภาพการสอนของครู ครูเริ่มทำกิจกรรมให้นักเรียนเป็น สำคัญมากขึ้นกว่าเดิม มีครู 3 ใน 4 ของทั้งโรงเรียนใช้วิธีการเรียนการสอนที่เด็กเป็น สำคัญ เริ่มใช้ฐานการเรียนรู้แบบต่าง ๆ มากขึ้น อย่างนี้ข้อมูลดูดีกว่าคำนวณออกมาเป็น 3.2 โดยใช้แบบสอบถามแบบ Rating scale หรือ Likert scale ด้วยซ้ำไป เพราะฉะนั้นหลักที่อาจารย์น่าจะไปช่วยให้โรงเรียนทำประกันคุณภาพให้ได้ดี ก็คือ สนับสนุนให้ใช้หลาย ๆ เทคนิค ให้ใช้เทคนิคที่เขามีความรู้ความชำนาญมากที่สุด เทคนิคที่ศาสตราจารย์ สุมณย่าก็คือเทคนิคที่ง่าย ท่านศาสตราจารย์สุมณบอว่า simplicity is the best policy ดังนั้น ควรใช้สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับเขาและตรงไปตรงมา จากสิ่งที่

เขาเห็นเอง จากการสังเกต อันนี้น่าจะเป็นเทคนิคที่ดีที่สุดสำหรับเขาในตอนเริ่มแรก และเมื่อเขามีความรู้ความพร้อมจะใช้เทคนิคขั้นสูงขึ้น และเขาอยากมีความรู้อย่างนั้นบ้าง ก็ค่อย ๆ ให้เขาไป ไม่ได้หมายความว่าเขาไม่ได้ใช้อย่างนั้นแล้วไม่ดีเลย

ในขั้นตอนนี้ต่อไปเป็นเรื่องของการตรวจสอบคุณภาพการประเมิน แล้วก็มีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน เป้าหมายของเราที่สำคัญอยู่ตรงนี้ เมื่อประเมินเสร็จก็มีการเอาผลการประเมินมาพูดคุยกันทั้งโรงเรียน แล้วก็มีการนำผลการประเมินที่ได้ไปปรับปรุงงาน ครูทุกคนก็จะได้มีส่วนในการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น แล้วเมื่อการปฏิบัติงานของครูแต่ละคนดีขึ้น มาตรฐานที่วางไว้ก็จะสัมฤทธิ์ผลได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพราะฉะนั้น หัวใจสำคัญของการประเมินจึงอยู่ที่ตรงนี้ ไม่ใช่เพียงแต่ว่ามีมาตรฐานแล้ว มีเครื่องมือแล้ว มีรายงานการประเมินวิเคราะห์ได้ผลออกมาอย่างนี้แล้ว และทุกอย่างเจียบหายกลายเป็นคลื่นกระทบฝั่ง เราไม่อยากจะเห็นผลอย่างนั้น ถ้าเพื่อเป็นไปได้อาจเห็นว่าภายใน 6 เดือนนี้ โรงเรียนได้ทำ process อย่างนี้ได้จนถึงขั้นการประเมิน แล้วเอาผลการประเมินไปปรับปรุงในระยะครึ่งปีว่าครึ่งปีหลัง โรงเรียนจะได้ก้าวหน้าต่อไป ในลักษณะอย่างไร นับว่าจะเป็นผลสำเร็จที่ดีที่สุดของโครงการนี้ ถ้าโรงเรียนทำไม่ได้ก็ไม่เป็นไร เพราะว่าเราจะไม่ถือว่าเวลา 6 เดือนนี้เป็นช่วงเวลาจำกัด เพราะว่าในช่วงเวลา 6 เดือนถึงแม้เขาจะประเมินภายในไม่เสร็จและปรับปรุงงานยังไม่ได้ เขาก็ได้เริ่มดำเนินการประกันคุณภาพภายในไปส่วนหนึ่งแล้ว ก็เรียกได้ว่าการพัฒนาอะไรไปเห็นภาพ ถ้าเพื่อไปจนถึงขั้นเสร็จสรรพก็จะถึงขั้นการจัดทำการประเมินตนเอง โรงเรียนก็จะมีรายงานแสดงให้เห็นผลการดำเนินงาน ตั้งแต่ขั้นตอนแรกมาจนถึงขั้นตอนการปรับปรุงงาน และพัฒนางาน แล้วก็ไปถึงแผนงานที่จะทำในช่วงต่อไป ซึ่งจะเกิดขึ้นเป็นวงรอบอย่างนี้ต่อไปเป็นวัฏจักร แล้วแต่ว่าจะทำเป็นช่วงกี่ช่วง 3 เดือน 6 เดือน 9 เดือน และ 1 ปี แล้วแต่โรงเรียน

สำหรับเรื่องของการประกันคุณภาพในขั้นตอนสุดท้าย ก็คือ การประเมินและรับรองคุณภาพสถานศึกษา ในขั้นตอนนี้เมื่อสถานศึกษาทำการประเมินภายในในระยะหนึ่งอาจจะเป็น 2 ปีหรือ 3 ปี แน่ใจว่าตัวเองมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ สถานศึกษานั้นก็พร้อมที่จะรับการประเมินคุณภาพจากภายนอก ในขั้นตอนนี้ของการรับการประเมินภายนอกสถานศึกษาก็ต้องดำเนินการขอรับการประเมินภายนอก และให้ความร่วมมือในการประเมินภายนอก การให้ความร่วมมือตัวนี้ก็คือการจัดหาเอกสารที่นักประเมินภายนอกต้องการ แล้วก็การจัดอำนวยความสะดวก เมื่อนักประเมินภายนอก

เข้ามาตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ขั้นตอนที่ 3 เป็นการนำผลการประเมินภายในที่ได้มาเปรียบเทียบกับผลการประเมินภายนอก เพราะเมื่อนักประเมินภายนอกประเมินเสร็จเขาก็จะส่งผลการประเมินภายนอกมาให้สถานศึกษา และส่งให้ต้นสังกัด กระทรวงการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและเขตพื้นที่ก็มีหน้าที่กำกับดูแลให้มีระบบประกันคุณภาพทั้งภายในและภายนอก แล้วก็มีมอบหมายให้สถานศึกษาจัดทำรายงานการประกันคุณภาพ อันนี้ก็จะ เป็น formality ที่หน่วยเหนือก็ต้องดูแลสถานศึกษา สำหรับรายละเอียดของการประกันคุณภาพภายนอก ก็จะไม่ลงรายละเอียด เพราะงานตรงส่วนนี้ยังอยู่ในระหว่างที่หน่วยงานซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงกำลังดำเนินการอยู่ สำหรับข้อเสนอแนะที่จะให้อาจารย์ก็คือ กระบวนการกำหนดมาตรฐานการศึกษา เมื่ออาจารย์จะลงไปแนะนำสถานศึกษาถึงการกำหนดมาตรฐานการศึกษา อาจารย์อาจจะให้สถานศึกษาคำเนินการเป็น 5 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกก็จะเป็นการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ โดยโรงเรียนอาจจะตั้งคณะทำงานขึ้นมาศึกษา ในขั้นตอนที่สอง ก็เป็นการร่างมาตรฐานการศึกษา คณะทำงานก็อาจจะ เป็นฝ่ายกร่าง โดยรับความคิดเห็นมาจากที่ประชุมบุคลากรทั้งโรงเรียน ขั้นตอนที่สาม เป็นการปรับปรุงมาตรฐานการศึกษา คือรับฟังความคิดเห็นจากที่ประชุมทั้งหมด แล้วก็เมื่อเป็นที่ตกลงกันก็มีงานขั้นตอนที่สี่ คือการเผยแพร่และนำไปใช้สร้างความเข้าใจ ความตระหนัก และความผูกพัน ในการดำเนินการเรื่องนี้บอกง่าย เขียนง่าย แต่ทำยากมาก ทำอย่างไรที่จะให้ครูทุกคนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งว่าให้มีหน้าที่ ครอบอมรับ และ commit ที่จะต้องมีหน้าที่ทำตามระบบประกันคุณภาพ ขั้นตอนที่ห้า เป็นขั้นตอนที่สถานศึกษาจะต้องติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานทุกขั้นตอน เพื่อตรวจสอบผลการดำเนินงาน

ส่วนเรื่องมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพของ สกศ.กำหนดมาตรฐานการศึกษาไว้เป็น 3 ด้าน มีด้านผู้เรียน ด้านกระบวนการ แล้วก็ด้านปัจจัย ใน 14 มาตรฐานที่ ครม. ขอมรับ ก็จะเป็นมาตรฐานตามหมายเลขที่บอกไว้ ส่วนมาตรฐานการศึกษาทั้งหมดนั้นก็จะมีมาตรฐานด้านผู้เรียนทั้งหมด 12 มาตรฐาน ด้านกระบวนการ 6 มาตรฐาน ด้านปัจจัย 9 มาตรฐาน มาตรฐานที่อยากเน้นอยากให้อาจารย์ชี้แนะให้ทางโรงเรียนหรือสถานศึกษา ได้รวมมาตรฐานตัวนี้เข้าไปในระบบประกันคุณภาพด้วย ก็คือมาตรฐานที่ 22 เป็นมาตรฐานด้านปัจจัย เป็นเรื่องของครู ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื่องจากโครงการของเราเป็นโครงการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้นในระบบประกันคุณภาพ ถ้า

เพื่อโรงเรียนมีมาตรฐานตัวนี้ด้วย จะได้รับกันสอดคล้องกันกับสิ่งที่โรงเรียนจะทำ
ตัวบ่งชี้ที่ทาง สกศ.เสนอแนะไว้ให้มี 3 ตัว ครูทุกคนต้องรู้เป้าหมายของหลักสูตร
รู้เป้าหมายในการจัดการศึกษา ครูต้องมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร จัด
ทำแผนและกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูมีความรู้ความสามารถ
ในการประเมินผลการเรียนการสอน และการนำผลมาใช้พัฒนาคุณภาพ เพราะฉะนั้น
จากตัวบ่งชี้ตัวนี้ อาจจะชี้ว่าสถานศึกษาว่าจะไปสร้างเครื่องมือวัดได้อย่างไร จึงจะได้
ตามตัวบ่งชี้แบบนี้ มาตรฐานตัวต่อไปซึ่งเป็นมาตรฐานสำคัญอันหนึ่ง ก็คือ มาตรฐานที่
18 เป็นมาตรฐานด้านกระบวนการ กระบวนการตัวนี้จะเป็นตัวที่บอกว่า ถ้าสถานศึกษา
จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ดังต่อไปนี้แล้วจะเป็นสถานศึกษาที่จัดการเรียนการ
สอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ก็จะมีทั้งหมด 9 ข้อ มาตรฐานตัวต่อไป ก็คือ มาตรฐานที่
20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ มีตัวบ่งชี้ทั้งหมด 3
ตัวบ่งชี้ และมีตัวบ่งชี้ตัวที่ 4 ผู้บริหารสามารถดำเนินการในสถานศึกษาเป็นองค์รวม
โดยมีบุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เขียนแยกออกมาจาก SBM คือ การ
บริหารที่จะใช้โรงเรียนเป็นฐาน เอาเอาไว้อยู่ในมาตรฐานเรื่องนี้ด้วย มาตรฐานที่ 21
เป็นมาตรฐานที่สำคัญเกี่ยวกับครู คือ ครูมีวิญญูณความเป็นครู มีคุณธรรม จริยธรรม
มาตรฐานทั้งหมดนี้ที่เพิ่มขึ้นมา อยากให้อาจารย์ดูให้แน่ใจว่ามีอยู่ในระบบประกัน
คุณภาพของโรงเรียน ส่วนโรงเรียนจะทำครบหมดทั้ง 27 หรือนอกเหนือไปจากนั้นให้
เป็นสิทธิของโรงเรียน ทั้งหมดนี้ก็เป็นเรื่องแก่นที่อยากฝากอาจารย์ไว้เกี่ยวกับการ
ประกันคุณภาพการศึกษา

การเขียนรายงานวิจัย

ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย

วันนี้จะพูดถึงเรื่องปัญหาวิจัยและรายงานวิจัยที่เราจะทำกัน เอกสารที่แจกเป็นตัวอย่างการเขียนรายงานวิจัยของเมืองนอก เพราะว่างานวิจัยที่เราจะทำมีความแตกต่างจากรายงานวิจัยทั่ว ๆ ไป ที่เมืองไทยยังไม่เห็นที่ไหนทำ เมืองนอกมีรายงานวิจัยที่เลือกตัวอย่างมาให้ รายงานเรื่องแรกเป็นรายงาน (Report) ของโรงเรียน 1 เรื่อง เป็นรายงานสั้น ๆ 1 หน้า รู้สึว่าจะมาจากรัฐเดลาแวร์ และรายงานชิ้นที่สองเป็นรายงานของนักวิจัยในการสังเคราะห์งานวิจัยในชั้นเรียน ครูที่ทำการวิจัยในชั้นเรียนหรือ Classroom action research (CAR) จะเขียนรายงานวิจัยเพียงหน้าเดียวหรือสองหน้า ครูจะต้องทำรายงานวิจัยแบบนี้ซ้ำ ๆ กันให้เยอะมาก แล้วก็เอารายงานพวกนี้มาสังเคราะห์ ตัวอย่างรายงานที่สังเคราะห์แล้วในเมืองไทยยังไม่มีใครพูดถึง ตัวอย่างรายงานที่หามาให้ดูเรื่องหนึ่งนี้มี web address อยู่ด้านล่าง ถ้าท่านสนใจสามารถเปิดเข้าเครือข่าย Internet เข้าไปดูใน Web site นั้น ซึ่งจะมีตัวอย่างรายงานวิจัยในลักษณะแบบนี้อีกหลายเรื่องทีเดียว รายงานเรื่องที่สาม เป็นรายงานเรื่องผลการพัฒนารูปแบบการปฏิรูปโรงเรียน หรือ School reform ทั้งสามเรื่องเป็นตัวอย่างให้ท่านนักวิจัยทั้งหลายได้ใช้เป็นแนวทาง

สำหรับการบรรยายในวันนี้ จะขอพูด 2 เรื่อง เรื่องแรกเป็นเรื่องขยายความรายงานวิจัยที่เราพูดกันแล้วเมื่อวานนี้ เรื่องที่สองเป็นเรื่องลักษณะหัวข้อหรือรายงานวิจัยที่เราต้องดูกัน ในคำถามวิจัยทั้ง 5 ข้อที่เราพูดกัน อยากให้ดูข้อแรกก่อน คำถามวิจัยข้อแรกของเราคือ “เรามีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างการพัฒนาครูกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหรือไม่? ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีอะไรบ้าง และเกิดขึ้นได้อย่างไร?” จากคำถามวิจัยข้อนี้ ถ้าเราเอามาเขียน เป็นกรอบความคิดเฉพาะคำถามนี้ จะได้กรอบปรากฏการณ์ตัวแรกซึ่งเป็นเรื่องการพัฒนาครูมีเส้นแสดงความสัมพันธ์ที่เราใช้ลูกศร 2 หัวโง่งไปที่กรอบปรากฏการณ์ตัวที่ 2 ซึ่งแทนผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน กรอบ

ความคิดนี้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาครูกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามลักษณะของคำถามวิจัย กรอบความคิดนี้เป็นกรอบความคิดที่เราจะใช้ได้กับการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ อยากให้นักวิจัยสังเกตว่า เวลาที่เราทำการวิจัยเชิงปริมาณเราจะเข้ากับนิยามปฏิบัติการของการถ่ายทอดกรอบความคิดดังกล่าวออกมา เพราะฉะนั้นนักวิจัยเชิงปริมาณก็จะนิยามว่า ในเรื่องการพัฒนาครูนี้จะไปวัดอะไร วัดเรื่องเดียวเพียงหนึ่งประเด็นหรือสองประเด็นหรือวัดกว้างกว่านั้น แล้วผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนจะวัดอะไร ดูแต่ GPA เท่านั้นหรือ หรือจะดูจิตลักษณะอย่างอื่นด้วย แล้วกำหนดออกมาเป็นตัวแปร 3 ถึง 4 ตัวแปร เมื่อมีตัวแปรแล้วก็รวบรวมข้อมูลจากหน่วยตัวอย่างจำนวนมาก นำมาใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อจะอ้างอิงไปสู่ประชากรแต่นั้นเป็นงานของนักวิจัยเชิงปริมาณ งานของเราโครงการนี้ค่อนข้างจะมีลักษณะเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ท่านนักวิจัยแต่ละท่านทำงานอยู่กับหน่วยตัวอย่าง หรือผู้ที่ให้ข้อมูลที่สำคัญก็คือโรงเรียน อย่างน้อย 4 ถึง 5 โรงเรียน เพราะฉะนั้นเราจะไม่ค่อยเข้มงวดในกรอบความคิดในแต่ละกรอบ เวลาที่เราจะพูดถึงการพัฒนาครูนี้จะหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่นักวิจัยและครูในโรงเรียนได้ร่วมกันสร้างและพัฒนาขึ้นมาทั้งหมด ถ้าเรามุ่งขยายการเก็บข้อมูลและเก็บสาระเกี่ยวกับเรื่องพวกนี้ได้มากเท่าไร เราจะยิ่งเห็นความสำคัญระหว่างปรากฏการณ์ของเรื่องนี้ได้อย่างชัดเจนมากขึ้นเท่านั้น

ในสไลด์แผ่นต่อไป อยากให้ท่านอาจารย์ดูว่า จากกรอบแนวคิด การพัฒนาครู และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนจะต้องขยายออกมาเป็นขอบข่ายของข้อมูลที่เราน่าจะสนใจเป็นอะไรได้บ้าง จากกรอบเดิมการพัฒนาครูที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน คุณในเรื่องของการพัฒนาครูนี้ เราก็จะมีรายละเอียดในเรื่องรูปแบบของการพัฒนา เราอยากได้สาระทั้งหมดในการพัฒนาครู เรามีเป้าหมายหลักเป็นอย่างไร โครงสร้างกิจกรรม หรือว่ารายการทั้งหมด กิจกรรมหรือ Activity ทั้งหลายที่ท่านนักวิจัยกับครู และโรงเรียนร่วมกันทำมีอะไรบ้าง ลักษณะของวิธีดำเนินงาน เริ่มต้นการทำงานอย่างไร ท่านเข้าไปในโรงเรียนท่านเข้าไป approach ใครก่อน ความคิดดี ๆ ที่เกิดขึ้นในการพัฒนาทั้งหลายเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ทั้งหลายทั้งปวงน่าจะต้องได้ผลออกมาในช่วงที่ท่านดำเนินการนี้

ในส่วนบทบาทของครู บทบาทของนักวิจัย แตกต่างกันอย่างไบบ้าง บทบาทของท่านมีในส่วนไหน ท่านได้ไปทำอะไร ท่านได้มีส่วนเริ่มต้นและพัฒนาทำให้เกิดองค์ประกอบที่สำคัญอะไรบ้างในรูปแบบนั้น แล้วหลังจากที่พัฒนาไปแล้วผลที่ได้จากการพัฒนาครูระยะแรก ที่สำคัญที่ท่านคาดหวังไว้ น่าจะมีลักษณะเป็นอย่างไร

ท่านวางแผนจะปรับปรุงงานไว้ลักษณะอย่างไร และต้นทุนค่าใช้จ่ายท่านสามารถเก็บรวบรวมได้ร่วมกับโรงเรียน เราอยากได้สาระทั้งหมดนี้ เพราะสิ่งเหล่านี้คือรายละเอียดของรูปแบบที่เราจะไปช่วยสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นมา

ทีนี้ดูในด้านผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ซึ่งอยากให้อาจารย์ไม่ยึดติดอยู่กับเรื่องคะแนนอย่างเดียว แบบสอบในการเรียนหรือ GPA ก็ดี หรือผลการเรียนอื่น ๆ ก็ดี ก็จะเป็นส่วนหนึ่งทางเรื่องพุทธรพิสัย หรือเราเรียกว่าพุทธรพิศตไสใหม่ ไม่แน่ใจว่าช่วงหลังเรียกว่าอะไร เราเน้นในด้านการพัฒนาด้านความรู้ ความคิด แล้วก็องค์ประกอบของการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ ที่ใสมานี้ไม่ใช่ว่าหมดแล้ว ต้องพูดว่าใสมาให้เป็นตัวอย่างจะดีกว่า อยากให้ท่านอาจารย์มองดูผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนทางด้านเกี่ยวกับจิตลักษณะ ความพึงพอใจที่ได้เรียน ความรู้สึกที่นักเรียนรู้สึกตื่นเต้นเหมือนที่พวกเราได้สัมผัสตอนที่ไปเวียนฐานเรียนรู้กับท่านอาจารย์กิตติวดี อย่างนี้เป็นต้น เมื่อเก็บข้อมูลในลักษณะอย่างนี้ที่ได้มา แล้วเอามาใส่ไว้ จะชี้ให้เห็นว่าผลจากการพัฒนาครูที่เราได้ไปสร้างขึ้นส่งผลเกิดกับนักเรียน เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างไรบ้างในเรื่องต่อไปนี้ได้ และก็จะช่วยตอบคำถามวิจัยในข้อแรกให้เห็นชัด ทีนี้ลักษณะการตอบคำถามของท่านอาจารย์เป็นการตอบคำถามชี้ให้เห็นความสำคัญของปรากฏการณ์ของเรื่องนี้ในโรงเรียนแต่ละโรงเรียนที่ท่านรับผิดชอบอยู่ ในรายงานของท่านอาจารย์จะมีรายงานอยู่ 2 ฉบับ ฉบับที่หนึ่งเป็นรายงานผลการดำเนินงานเป็นรายโรงเรียน ส่วนรายงานวิจัยอีกฉบับหนึ่งก็เป็นการสังเคราะห์ผลการดำเนินงานของโรงเรียนที่อาจารย์รับผิดชอบ ต้องทำรายงานฉบับแรกเสร็จก่อน การอธิบายความสัมพันธ์ในช่วงนี้จะเป็นการอธิบายความสัมพันธ์ให้เห็นว่าผลของการพัฒนาครูในโรงเรียนนี้ ทำให้เกิดผลต่อตัวนักเรียนอย่างไร ในคำถามวิจัยข้อแรก ลักษณะอย่างอื่นที่อยากจะเห็นในเรื่องความสัมพันธ์ของนักเรียนกับครู ความรักในการเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้นไหม ความศรัทธา ความสนใจที่จะเรียนรู้ของนักเรียนดีขึ้นกว่าเมื่อก่อนที่จะพัฒนาครูหรือไม่ อย่างไร อันนี้จะยกตัวอย่างให้เห็นชัดในคำถามวิจัยข้อแรก ขอเรียนว่า ไม่อยากให้อาจารย์ยึดติดกับข้อมูลเชิงปริมาณเท่านั้น เราเป็นนักวิจัยเชิงคุณภาพกันหน่อย เราสามารถยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ของแต่ละโรงเรียน บางโรงเรียนมีเรื่องเด่นเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ท่านอาจารย์ก็เน้นเรื่องนั้นเต็มที่ไปเลย

ทีนี้ไปถึงคำถามวิจัยข้อที่สอง ในสไลด์ต่อไป ถ้าเราถอดคำถามข้อวิจัยข้อนี้ออกมา เราจะเข้าใจได้ว่า มีอะไรเป็นปัจจัยหรือเป็นสาเหตุหรือเป็นเงื่อนไขเฉพาะที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

มองออกมาเป็นกรอบความคิดอีกกรอบหนึ่งที่มีปัจจัยที่เป็นสาเหตุนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรม ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงหรือการปฏิรูปที่เกิดขึ้นในโรงเรียนที่ท่าน อาจารย์ไปศึกษาเกิดขึ้นได้ดีเพราะใคร perception ของท่านอาจารย์กับข้อมูลที่ท่าน อาจารย์รวบรวมมาได้ในขณะที่ไปโรงเรียนนั้น เกิดขึ้นเพราะผู้บริหารเป็นหลักสำคัญ หรือเกิดขึ้นได้ดีเพราะใคร ตรงส่วนนี้คือส่วนที่ท่านอาจารย์จะต้องเพ่งเป้าหรือเพ่ง ไล่ความสนใจไปสู่จุดนี้ ดิฉันจึงถอดสไลด์แผ่นนี้ออกมาเพื่อให้อาจารย์เห็นกรอบความคิดในแผ่นต่อไปนั้นว่าตัวแปรที่ให้เราสนใจในเรื่องของปัจจัยที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมได้

ปัจจัยแรกคือ เรื่องขนาดโรงเรียน อาจารย์รับผิดชอบโรงเรียนอยู่หลายขนาด หรือเปล่า โรงเรียนขนาดเล็กรู้สึกจะไปได้ดี เมื่อวานฟังท่านนักวิจัยท่านหนึ่งบอกว่า โรงเรียนขนาดเล็กไปได้ดีกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดของโรงเรียนอาจจะปัจจัย ตัวหนึ่งในทัศนะของท่าน จากข้อมูลในมือที่มีอยู่ ท่านต้องบอกว่าโรงเรียนขนาดก็คน อย่างบอกว่าขนาดเล็ก เพราะว่าขนาดเล็กเราจะไม่สามารถนำไปตีความต่อไปได้ เพราะว่าขนาดเล็กของท่านอาจจะไม่ใช่ขนาดเล็กของคนอื่น ท่านอาจจะบอกว่าโรงเรียน ขนาดเล็กมีการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปเป็นไปโดยราบเรียบดีกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ ปัจจัย ตัวต่อไปคือลักษณะผู้บริหาร ผู้บริหารโรงเรียนให้ความร่วมมือดีมาก ได้รับความคิดเร็วมากเลย เปลี่ยนแปลงได้อย่างเร็ว หรือว่าอายุเฉลี่ยของครู-อาจารย์ในโรงเรียนเป็น Factor ที่สำคัญ หรือว่าคณะกรรมการโรงเรียนมีส่วนกระตุ้นทำให้เกิดการปฏิรูปได้เร็วขึ้น นี่เป็นเพียง ตัวอย่างของปัจจัย ถ้าอาจารย์ลงไปในพื้นที่ ไปเห็นไปสัมผัสกับข้อมูลจริงอาจพบเห็น ปัจจัยอื่นที่มีสาเหตุสำคัญมากกว่านี้ก็ได้ เราอยากได้รายละเอียด ที่ท่านอาจารย์คิดว่าน่า จะเป็นเงื่อนไขที่ทำให้การปฏิรูปการเรียนรู้เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี

ในสไลด์แผ่นต่อไป จะเป็นปัญหาการวิจัยในข้อที่สาม ข้อที่สามนี้ เรามุ่งความ สนใจไปที่การวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานว่ามีผลเป็นอย่างไร กรณีที่ทำให้เกิด การเรียนรู้ของครู และนักเรียนที่สัมฤทธิ์ผล ที่จริงคำถามวิจัยเน้นกรณีเฉพาะ Success story เฉพาะกรณีสำเร็จ อีกมุมมองกรณีที่ไม่สำเร็จ จะเป็นบทเรียนที่เกิดการเรียนรู้กับเราได้ เพราะฉะนั้นถ้าอาจารย์จะบันทึก case ที่ success และไม่ success ไว้ด้วยกันจะเป็น ประโยชน์ เราอาจจะชี้ให้เห็นว่ามีสถานการณ์เงื่อนไขใดบ้างทำให้ไม่เกิดสัมฤทธิ์ผลที่ ต้องการ หรือว่ามีลักษณะอย่างไร ที่จะทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลที่ดีมาก

ในสไลด์แผ่นต่อไปเป็นคำถามวิจัยข้อที่ 4 เราเน้นเรื่องของผู้บริหาร การบริหารของผู้บริหาร มีส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ และการพัฒนาต่อเนื่องหรือไม่ อย่างไรก็ตามตรงส่วนนี้อยากจะรู้ว่าหลังจากที่ท่านเข้าไปเริ่มต้น (initiate) ทำให้เกิดรูปแบบขึ้นมาแล้วระบบการบริหารที่มีการปฏิรูปในโรงเรียน มันทำให้ระบบที่อาจารย์เริ่มต้นไว้สามารถดำเนินต่อไปได้เองหรือไม่ หรือว่าท่านอาจารย์ต้องเข้าไปเติมน้ำยา ไปกระตุ้นอยู่เรื่อย ๆ ตรงนี้เราก็อยากจะได้ข้อมูล หรือท่านอาจารย์จะไปแนะนำหรือชี้แนะ หรือเข้าไปร่วมเรียนรู้กับผู้บริหารอย่างไร ที่จะทำให้โครงการที่ท่านอาจารย์เข้าไปเริ่มต้นกับโรงเรียนไว้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและคงทน

ในคำถามวิจัยข้อสุดท้าย เป็นเรื่องของกรขยายผล จากสถานศึกษาทั้งหมด 253 แห่ง คิดว่าเราจะขยายการศึกษาไปทั่วประเทศ มีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด 253 แห่ง เราคาดหวังว่าเขาน่าจะเป็นโรงเรียนต้นแบบที่เขาจะไปขยายผลให้โรงเรียนใกล้เคียง ปฏิรูปการเรียนรู้ตามอย่างไรบ้าง ผাগตรงนี้ให้อาจารย์เป็นคำถามการวิจัยข้อสุดท้าย อาจารย์ต้องไปหาข้อมูล ถามจากครูและบุคลากรในโรงเรียนว่าเขามีความรู้สึกกระตือรือร้น อยากไปถ่ายทอดสิ่งที่เขาได้เรียนรู้ใหม่นี้ร่วมเรียนกับโรงเรียนรุ่นใหม่ได้อย่างไรบ้าง ตรงส่วนนี้ก็จะป็นสาระอาจารย์จะเอามาตอบคำถามได้

ถ้าเราประมวลกรอบความคิดจากคำถามการวิจัยทั้งหมด 5 คำถามนี้ สร้างเป็นกรอบความคิด หน้าตาของกรอบความคิดของการวิจัยจะอยู่ในสไลด์แผ่นต่อไป ตัวกรอบความคิดใหญ่เลย แยกตามลักษณะการทำงาน จะเขียนตาม format ที่โครงการวางไว้ได้ 2 ส่วน ส่วนแรกคือ ระยะที่ 1 เราจะเข้าไปเริ่มต้นและพัฒนาบุคลากรในเรื่องกระบวนการเรียนรู้ และคู่มือผลการเรียนรู้ และในขั้นตอนนี้เราก็จะมีการวัดผลสัมฤทธิ์ในการวัดครั้งแรก จากผลสัมฤทธิ์ตัวนี้เราจะเอาเป็นข้อมูลเส้นฐาน (based - line data) นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์หรือว่าผลที่เป็นผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเราควรจะต้องวัดในระยะแรกสิ้นสุดของ phase แรก คือประมาณแถว ๆ สิ้นเดือนนี้หรือต้นเดือนหน้า โดยคำถามวิจัยชุดหนึ่งที่เราได้ทำ pre-test แล้ว ในทางปฏิบัติอาจจะมีการวิจัยบางท่านไม่ได้เริ่มดำเนินการ phase ที่หนึ่ง ก็ไม่ต้องตกใจ และท่านก็ไม่จำเป็นต้องทำตามแนวคิดตัวนี้ ในสถานการณ์ของท่าน phase ที่หนึ่ง และ phase ที่สอง อาจจะเป็น phase เดียวกันได้ ไม่ต้องห่วงไม่ต้องกังวลเลย เพราะทั้ง phase หนึ่งและสองก็ยังเป็นเรื่องเดียวกันอยู่ดี

ในสไลด์แผ่นต่อไปก็จะต่อเนื่องเป็น phase ที่สอง ซึ่งใน phase ที่สองนี้ การปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นสำคัญกับการประกันคุณภาพจะเป็นหัวใจหลัก เราจะมีการวัดผลสัมฤทธิ์ในครั้งหลัง ถือว่าเป็นการวัดหลังครั้งแรก การวัดผลสัมฤทธิ์ในครั้งหลังครั้งที่สองก็เป็นผลสืบเนื่องในช่วง 4 เดือนหลัง ตั้งแต่เมษายนถึงกันยายน หรือตุลาคม แต่ในขณะเดียวกันระบบที่เราลงไปพัฒนารูปแบบของเรายังมีอีกหลายกรอบ ถ้าเราดูกรอบต่อไปก็จะเป็นเรื่องของการบริหารจัดการ มีผลอย่างไรต่อการปฏิรูป การวิจัยปฏิบัติการ มีผลอย่างไรต่อการปฏิรูปและการเรียนรู้ และเรื่องสุดท้ายก็เรื่องปัจจัยอื่น ๆ พบอะไรบ้าง ถ้าเราเอากรอบทั้งหลายมารวมกันหมด ทั้งหมดก็จะเป็นกรอบความคิดจากการเอาสไลด์ 2 แผ่นมาต่อกัน เราก็จะเห็นกรอบคำถามที่แยกเป็นตอน ๆ ในคำถามวิจัยทั้ง 5 ส่วน มารวมกันเป็นกรอบความคิดของการวิจัยของโครงการ อาจารย์ก็พอจะมองเห็นภาพได้ว่า ความสัมพันธ์ที่ศึกษามาแต่ละตอน ส่วนใหญ่จะรวมมาออกใน phase ที่สอง ก็เป็น phase ที่เมื่ออาจารย์ได้ไปเริ่มต้นพัฒนา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบทั้งในระบบบริหาร ในระบบการบริหารจัดการการปฏิรูปการเรียนรู้ แล้วก็ทั้งหลายทั้งปวงจะส่งผลถึงการประกันคุณภาพ การประกันคุณภาพจะเหมือนเป็นกรอบใหญ่ที่ล้อมอยู่รอบการปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นสำคัญอยู่ด้วย ไม่ทราบว่ามีถึงตอนนี้อย่างไร มีความคิดเห็นหรือคำถามอย่างไรบ้าง

ผู้เข้าประชุม

เรียนท่านอาจารย์ที่เคารพ สิ่งที่ยากเรียนถามประเด็นที่หนึ่ง ในแผนภาพที่ 1 ที่พูดถึงข้อ 1 ในเรื่องของ Research action ที่ 1 ความสัมพันธ์ ในคำถามที่ 1 พูดถึงการพัฒนาครูกับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน สิ่งที่ผมมองเห็นว่าเป็นปัญหาก็คือว่า ถึงแม้เราจะไม่เห็นที่ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน อย่างที่ท่านอาจารย์พูดถึง เนื่องจากว่าในการเขียนรายงานการวิจัยในครั้งนี้มันมีกรอบระยะเวลาที่ต้องส่ง 31 ตุลาคม ในช่วงของการดำเนินการ ในความเป็นจริงเราต้องเขียนก่อน 31 ตุลาคม ที่นี้ระหว่างนั้น โรงเรียนโดยทั่ว ๆ ไป จะมีการจัดผลประเมินผลไม่เสร็จสิ้น ถ้าเราจะมองความสัมพันธ์ระหว่างครู เราเขียนได้ เพราะฉะนั้นตั้งแต่ก่อนหน้าที่เราจะมีการพัฒนาครู เราเขียนได้ทั้งนั้น การกำหนดเป้าหมาย โครงสร้างกิจกรรมทั้งหลาย แต่มันจะมาติดตรงที่ความสัมพันธ์ของผลสัมฤทธิ์ ระยะเวลาอาจจะส่งผลกับการเขียน ที่มันยืดออกไปหลังตุลาคม ดูเหมือนว่า มันจะมีความสมบูรณ์ขึ้น ผมดูที่ TOR ที่เรากำหนดกันเอาไว้

ประเด็นที่ 2 ในกรอบที่ 2 อะไรเป็นองค์ประกอบในเงื่อนไขที่ว่า ที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ที่ใช้ใน พ.ร.บ. ผมไม่ค่อยแน่ใจว่าที่โรงเรียนทั้งหลายกำลังทำอยู่เพียง 1 เทอมเท่านั้น มันจะเป็นเรื่องของการเปลี่ยนวัฒนธรรม เปลี่ยนวิถีชีวิตในเรื่องการเรียนการสอนหรือเปล่า หรือว่าเขากำลังเรียนรู้ในเรื่องของการปรับเปลี่ยนการสอน การเน้นนักเรียนเป็นสำคัญอะไรอยู่ช่วงหนึ่ง มันจะเปลี่ยนต่อไปเมื่อได้พบว่าในเทอมที่ 1 ในปี 2544 มันไม่ได้ผลสำเร็จ เพราะฉะนั้นคำที่บอกว่าปัจจัยที่น่าสนใจกับการส่งผลกับการเปลี่ยนวัฒนธรรมในการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ พ.ร.บ. กับศัพท์ตัวนี้ ผมไม่ค่อยมั่นใจว่าการเขียนของเราสามารถอ้างอิงว่ามันเป็นวัฒนธรรมในเรื่องการเรียนรู้ได้หรือไม่ ขอขอบคุณครับ

ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย

สำหรับประเด็นแรก ในประเด็นที่ว่าเราจะคิดในเรื่องเงื่อนไขเวลา ที่เราต้องกำหนด deadline ตาม TOR มันก็เป็นไปตาม formality ที่มันควรจะเป็น อาจารย์รายงานมาเท่าที่รายงานได้ รายงานมาแล้วใช้ว่างานวิจัยจะจบสิ้น ถ้าไม่ได้ฉบับสมบูรณ์ แล้วจะส่งฉบับสมบูรณ์มาอีกก็ไม่เป็นไร แต่ถ้าเราไม่มี deadline เลยก็จะมีปัญหาที่เราจะทำอะไรพร้อมกัน ส่วนกำหนดเวลา 31 ตุลาคม ส่งรายละเอียดที่หลังได้ ถ้าจะเปลี่ยนแปลง

ส่วนประเด็นที่ 2 เรื่องของโครงการนี้ เมื่อเราใช้ชื่อโครงการว่า โครงการปฏิรูปการเรียนรู้ คำว่าปฏิรูปนี้ เราคาดหวังกันว่า เราจะเห็นอะไรที่พลิกผัน แม้กระทั่งเรื่องของปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ฟังได้เข้ามาสัมผัสเมื่อวาน ในการเรียน เวียน 4 ฐาน มีความรู้สึกว่ามี การเปลี่ยนแนวคิดตัวเองไปหลายอย่าง ถ้านักวิจัยได้ลงไปกระทำอย่างว่าแค่ 1 เทอมหรือหนึ่งเดือนก็เชื่อว่าวัฒนธรรมในโรงเรียนก็คงเปลี่ยนไปได้มากเลยทีเดียว เพราะฉะนั้นอันนี้จึงมีความเห็นเชิงแย้งกับอาจารย์ แต่จะไม่แย้งกันในที่นี้ ขอให้รับรู้ว่ามีความเห็นได้กันทั้งสองข้าง เราอย่าว่าใครถูกใครผิด ยังไม่อยากจะอาจารย์ปักใจเชื่อว่า มันจะเป็นวัฒนธรรมไม่ได้จริง หรือไม่เปลี่ยน เราลงไปด้วยใจเป็นกลางแบบนักวิจัยเชิงคุณภาพก่อนดีไหม แล้วให้ข้อมูลเป็นตัวสะท้อนแล้วเราก็บันทักไปตามความเป็นจริง เราไม่สนใจว่าผลที่เกิดขึ้นจะเปลี่ยนหรือไม่เปลี่ยน แต่เราอยากได้ผลที่เกิดขึ้น หลังจากที่ได้พยายามกันเต็มที่แล้ว

สไลด์ต่อไป ในเรื่องหลักการเขียนรายงานวิจัย อยากยึดหลักที่ท่านศาสตราจารย์ สุนทรให้ไว้ ให้ใช้หลักง่ายที่สุด ในที่นี้ให้ใช้คำถาม 4 ประเด็น สำหรับเขียนรายงาน

วิจัยของท่านอาจารย์รายงานน่าจะตอบคำถาม 4 คำถามหลักนี้ ทำไมถึงมีรายงานวิจัยฉบับนี้เกิดขึ้น เรื่องที่ทำเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอะไร กระบวนการทำวิจัยเรื่องนี้ทำอย่างไร ได้ผลมาว่าอย่างไร และเอาไปใช้ประโยชน์อะไร คำถามเหล่านี้เป็นหัวใจและเป็นหลักให้ยึดไว้ในใจ ส่วนที่ตัวรายงานอาจจะแตกต่างกันนิดหน่อยในรายละเอียด แต่ประเด็นหลัก ๆ ที่เป็นหัวใจสำคัญของงานวิจัยในโลกนี้ จะหนีไม่พ้นหลัก 4 ข้อนี้ ที่นี้ก็จะเทียบเคียงหลักการเขียนรายงานวิจัยทั้ง 4 ข้อนี้ กับรายงานวิจัยที่เรารู้กันมาตามรูปแบบวิทยานิพนธ์ ก็จะพอเทียบเคียงกันได้

ในสไลด์แผ่นต่อไปก็จะเห็นว่า คำถามที่ว่าทำไมจะต้องทำนั้นอยู่ตรงกับเรื่องของหัวข้อวิจัยหรือความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัยนั่นเอง ในหัวข้อต้องทำเรื่องอะไร มันก็จะเป็นเรื่องของคำถามการวิจัย และวัตถุประสงค์ รวมทั้งกรอบการวิจัย ในหัวข้อการจะทำอย่างไรก็เป็นเรื่องของกำเนินการวิจัย และในเรื่องสุดท้ายได้ผลอย่างไร ไปใช้ประโยชน์อย่างไร ก็เป็นเรื่องการสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ เพราะฉะนั้นแก่นแท้ที่เป็นหัวใจสำคัญของรายงานวิจัยในโลกนี้จะต้องมี คือ 4 ส่วนนี้เท่านั้นเอง จึงไม่เป็นที่ประหลาดใจที่เราจะพบรายงานวิจัยของครูในชั้นเรียน มีความยาวเพียง 1 หน้า หรือ 2 หน้า เพราะเขามี content ที่ควรจะมีอยู่เท่านั้น เขาทำวิจัยในเรื่องเดียวกับเด็กในชั้นเรียนของเขา เขาไม่จำเป็นต้องค้น review literature ด้วยซ้ำไป เพราะเขามีประสบการณ์จากการทำงานมานาน เขาลองเอาประสบการณ์นั้นมาลองใช้ตามวงจร PDCA ครบวงจร เสร็จแล้วก็เขียนวิธีดำเนินงานวิจัยออกมาได้เป็นสรุป และข้อเสนอแนะ รายงานวิจัยทำซ้ำ ๆ กันมากเข้า ๆ เมื่อเขาเอามาสังเคราะห์เป็นรายงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่ง อย่างเช่นที่มีรายงานเป็นตัวอย่างให้ท่านอาจารย์ดู เรื่องการสังเคราะห์งานวิจัยเรื่อง discipline ครูคนนี้รวบรวมงานวิจัยที่แก้ปัญหาเกี่ยวกับระเบียบวินัยของนักเรียนไปที่ละเรื่องตั้งแต่การทำกิจกรรมไม่ aggressive คุกคามเพื่อนจากหลาย ๆ แห่งแล้วก็เอามาสังเคราะห์เข้าด้วยกัน เพิ่ม review literature นิดหน่อยว่าตอนนี้จำเป็น แต่ว่าแก่นแท้ก็จะมีหลักอยู่ 4 อย่างตรงนี้เหมือนกัน ถามว่า ถ้าเกิดท่านอาจารย์ไม่ยอมไปทำแบบนี้ได้ไหม รายงานของท่านจะขยายเป็น 5 บทตาม format ของวิทยานิพนธ์ก็ได้ ของโครงการทางพวกเราไม่ว่าอะไร แต่เราอยากได้หัวใจสำคัญตรงนี้ที่มีไว้

ในสไลด์แผ่นต่อไปก็จะชี้ให้เห็นว่า รายงานวิจัยทั้งหมดในโครงการนี้มีหลายฉบับ เพราะท่านอาจารย์จะได้เห็นภาพด้วยแล้ว จะได้ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูในโรงเรียน เมื่อโครงการนี้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ เรามีรายงานการวิจัยหลายฉบับ ครูจะต้องร่วมดำเนินการ

ก็จะมึงานวิจัยของครูหลายคนเป็นรายงานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom action research) หรือที่เราเรียกสั้น ๆ ว่า CAR แล้วถ้าคุณครูทำงานเป็นทีมกับเพื่อนได้ก็จะเอางานของตัวเองไปรวมกลุ่มกันแล้วก็เขียนเป็นรายงานวิจัยเชิงเปรียบเทียบว่าครูกระทำแบบนี้ ครูจะทำอย่างนั้น ครูจะทำอย่างนี้เพื่อแก้ปัญหาในลักษณะเดียวกัน สรุปผลการวิจัยได้เป็นอย่างไร อาจทำการสังเคราะห์งานวิจัยในช่วง 6 เดือน ถ้าเผื่อครูคนนั้นสามารถผลิตงานวิจัยมาได้ 15-20 ชิ้น ก็จะสังเคราะห์งานวิจัยขึ้นมาได้อีก 1 ชิ้น ดังนั้นครูแต่ละคนก็จะมีผลงานวิจัยของท่านแต่ละท่าน แล้วอยากให้อาจารย์ได้ดูรายงานของครูต้นแบบในตอนบ่ายอีกครั้ง ถ้าหากมีเวลา ได้เอาตัวอย่างงานวิจัยของครูคนหนึ่งมาให้ชื่อครู อาทีนา ฟรังโก ขอโทษที่เอาของฝรั่งมา จะชี้ให้เห็นว่าคุณครู อาทีนา มีวุฒิจบวิจัย รู้เรื่อง reliability, validity, sampling method แม้สถิติวิจัยทั้งหลายรู้หมด แต่เขียนเป็นภาษาวิจัยที่ง่าย ๆ เพราะวัตถุประสงค์ของการเขียนรายงานต้องการเผยแพร่ควรให้ครูทั่วไปได้รู้ ท่านจึงไม่ใช่ศัพท์วิจัยสูง ๆ เลยมั้แต่ชนิดเดียว แต่ในรายงานวิจัยนั้นแสดงการหา reliability ของเครื่องมือ แสดงการตรวจสอบคุณภาพ ใช้หลัก validation ไว้พร้อมมูลให้ท่านเห็น แล้วมีตัวอย่างการสังเคราะห์งานวิจัยให้ท่านดูด้วยว่า รูปแบบที่เขาทำกันเขาทำกันอย่างไร

นี่สำหรับนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนระดับมัธยมเชื่อว่ามึนักเรียนส่วนหนึ่งได้เรียนรู้ จากการที่คุณครูใช้งานวิจัยเป็นฐาน ฉะนั้นกิจกรรมที่คุณครูให้นักเรียนทำ อาจจะเป็นกิจกรรม งานวิจัยเล็ก ๆ เหมือนอย่างที่ท่านวิทยากรในการอบรม 4 ภูมิภาคได้แนะนำไว้ว่าครูแต่ละคนอาจจะประยุกต์กิจกรรมขึ้นเล็ก ๆ ให้นักเรียนทำได้ แล้วถ้านักเรียนขยัน นักเรียนก็สามารถเขียนรายงานวิจัยขึ้นมาได้ด้วย

สำหรับผู้บริหารเองก็มึรายงาน รายงานของผู้บริหารก็จะเป็นรายงานวิจัยและพัฒนาการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) เพราะท่านเป็นเจ้าของเรื่องระบบบริหารจัดการทั้งหมด ในขณะที่เดียวกันท่านก็อาจจะทำรายงานวิจัยในเชิงประเมิน คิวว่าหลังจากที่ท่านได้ implement SBM ที่ท่านคิดขึ้นร่วมกับนักวิจัยแล้วผลของการใช้ SBM แนวใหม่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง การวิจัยเชิงประเมินก็จะทำให้ทราบจุดอ่อนจุดด้อย เพื่อที่จะได้นำมาใช้ปรับปรุงต่อไป ตามหลักวงจร PDCA ด้วยเหมือนกัน

นี่มาถึงบุคคลสำคัญก็คือพวกเรา ในสไลด์แผ่นต่อไปก็จะเห็นว่าท่านสามารถผลิตงานวิจัยได้เยอะ ไม่ได้หมายความว่าทุกท่านต้องทำเป็นเพียงข้อเสนอแนะ เสนอแนะว่าท่านอาจจะเขียนเป็นรายงานผลการปฏิบัติการเรียนรู้ของโรงเรียนที่ท่านรับผิดชอบ ใน

ฐานะที่ท่านเป็นผู้ร่วมทำงานแบบรวมพลัง (collaborator) ถ้าท่านเขียนเป็นผลงานของท่านเองคนเดียว โปรดระมัดระวังที่จะให้เกียรติสถานศึกษาหรือโรงเรียนที่จะมีส่วนหรือมีบทบาทในการสร้างรูปแบบอันนี้ขึ้นมา โปรดระบุให้ชัดเจนว่าส่วนใดเป็นส่วนที่ท่านเริ่มต้นคิดทำ (initiate) ส่วนใดที่ท่านมีส่วนร่วมคิดร่วมทำ อยากมองเห็นรายงานผลการปฏิรูปของโรงเรียนที่โรงเรียนจัดทำขึ้น โดยมีทีมงานประกอบด้วยบุคลากรในโรงเรียนร่วมกับนักวิจัย ลักษณะรายงานที่เป็นลักษณะ collaborative paper ที่เมืองไทยหายากมาก ก็อยากเห็นโครงการอย่างนี้เกิดขึ้นในเมืองไทยของเรา มันจะเป็นวัฒนธรรมใหม่อันหนึ่งของการปฏิรูปการเรียนรู้ ที่แสดงถึงการรวมพลังกันตั้งแต่ต้นจนถึงได้ผลงานการวิจัยออกมา ในรายงานชุดที่สอง ที่คาดหวังอยากเห็นพวกท่านทำ แล้วก็ตาม TOR กำหนดไว้ ก็คือรายงานที่เป็นลักษณะ R&D เป็น research and development แต่ความจริงตัวรายงานที่จะทำกัน มันเป็น D&R มากกว่า R&D คือเราไป develop ก่อน เราพัฒนาให้เกิดตัวนี้ขึ้นมาก่อน เราใส่ตัว treatment ก่อน แล้วเราถึงวิจัยว่าผลที่เกิดจากการที่เราไปพัฒนานั้นมีอะไรบ้าง ประเด็นเราจะดูรายละเอียดของเจ้าตัวนี้อีกทีหนึ่งในรายงานอีกชนิดหนึ่งที่ท่านต้องทำตาม TOR ก็คือรายงานการสังเคราะห์รายงานของโรงเรียนในพื้นที่ เมื่อท่านทำรายงานของแต่ละโรงเรียนเสร็จแล้ว ท่านก็ต้องสังเคราะห์รายงานแต่โรงเรียนเข้าด้วยกันเป็นรายงานอีกเล่มหนึ่ง ในรายงานฉบับนี้ก็จะเป็นการเปรียบเทียบ ลักษณะของโรงเรียนอาจจะเปรียบเทียบกันไม่ได้ เนื่องจากอย่างที่อาจารย์บอกว่าเป็นมัธยม 4 โรงเรียนประถมโรงเรียนเดียว เราเอาตาม content เท่าที่จะเปรียบเทียบกันได้ เป็นการสังเคราะห์ในส่วนนั้น จากรายงานส่วนนั้นที่ได้มาก็จะทำให้ท่านมองเห็นหรือเรียนรู้อะไรเพิ่มขึ้น จากการที่ได้เอาข้อมูลที่ว่าอยู่คนละที่มา contrast มาเปรียบเทียบกัน ก็จะเห็นความต่าง ความเหมือน และก็จะได้บทเรียนจากข้อมูลที่ได้ตรงส่วนนี้ด้วย ส่วนที่ 4 ส่วนตรงนี้ ถ้าเผื่อถ้าท่านขยัน ไม่แน่ใจว่า โครงการนี้จะยืนยาวต่อไปหรือเปล่า คาดหวังและเชื่อมั่นว่าโครงการนี้จะยืนยาว หลังจากที่เสร็จสิ้นโครงการนี้แล้ว 6 เดือน อาจจะมีการขยายผล ในช่วงที่มีการขยายผลหรือไม่มีก็ตาม ถ้าท่านขยันยังมีจิตผูกพันกับโรงเรียนที่ท่านไปร่วมทำงานมาด้วยเกือบ ๆ ปี คิดว่าท่านคงอยากตามไปเยี่ยมเยือน ถ้าท่านได้ตามไปเยี่ยมเยือนท่านจะพบความก้าวหน้า และดูซิว่าเขายังคงทนยืนยาวหรือไม่อย่างไร ท่านจะได้รายงานอีกฉบับหนึ่งเป็นรายงานการศึกษาติดตาม ความยั่งยืนของรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ท่านมีส่วนในการสร้างเสริมขึ้น จะทำรายงานวิจัยอะไรได้อีกเยอะ ที่ยกตัวอย่างนี้ก็เป็นรายงาน 4 เรื่องแล้ว

ในสไลด์แผ่นต่อไปก็เสนอแนะหัวข้อ หัวข้อนี้เอามาจากตำราวิจัย หัวข้อที่ควรมีในการรายงานการวิจัยประเภท R&D Report ที่เป็นสากลเขาทำอะไรกันบ้าง ในส่วนแรกก็มีบทนำ ว่าตั้งแต่ความเป็นมา ความสำคัญของปัญหา ปัญหาวิจัย จุดประสงค์การวิจัย ขอบเขตการวิจัย นิยามศัพท์เฉพาะ ในส่วนที่สองจะมีเรื่องของ review literature (วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง) นักวิจัยเอามาใช้ในการวิจัยและพัฒนา หัวข้อต่อไป เป็นสาระสังเขปของโรงเรียน หรือของ site ของสถานที่ ที่นักวิจัยจะนำไปทดลองใช้สิ่งที่ได้พัฒนาขึ้น หัวข้อที่สำคัญถัดมาที่เราจะเอามา apply ก็คือวิธีการพัฒนา กระบวนการที่เราพัฒนา รูปแบบ มีลักษณะเป็นอย่างไร ตรงนี้จะต้องมีสาระมีรายละเอียดว่าวิธีการพัฒนาของท่านเป็นอย่างไร อยากให้ยึดคำศัพท์ของศาสตราจารย์สุมนที่บอกว่าทำอะไรไปในแต่ละวันให้ครบถ้วนได้ ภาษาวิจัยคือ ทำ journal บันทึกไว้เป็นประจำทุกวัน และลักษณะการบันทึกหัวข้อที่นิยมบันทึกกันมี 5 หัวข้อ หัวข้อแรกสิ่งที่ได้ทำไปในวันนี้ หัวข้อที่สองปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น หัวข้อที่สามสิ่งที่ได้แก้ไขไปแล้ว หัวข้อที่ 4 แผนการที่จะต้องทำในวันพรุ่งนี้ และหัวข้อที่ 5 reflection (ความคิดสะท้อน) ถ้าท่านอาจารย์กำหนดเป็นหัวข้อแต่อย่าไป fix ตายตัว ให้อยู่ในกรอบ 5 เรื่อง นี้ เขียนไปทุกวัน ๆ ที่เกี่ยวกับงานในโครงการนี้ เมื่อถึงเวลาสิ้นสุด จากสิ่งที่อาจารย์บันทึกทั้งหมดจากสิ่งที่อาจารย์ทำจะประมวลเป็นวิธีการพัฒนาระบบปฏิบัติการเรียนรู้ในส่วนที่อาจารย์มีส่วนร่วม หัวข้อต่อไปในรายงานวิจัยจะเป็นสาระของรูปแบบที่จะพัฒนา หัวข้อที่แล้วเราบอกรูปแบบการพัฒนาว่าเราจะพัฒนากันอย่างไร พอพัฒนาเสร็จแล้วก็ต้องให้รายละเอียดว่าแบบหรือ model ที่สร้างขึ้น หน้าตาจะเป็นอย่างไร เมื่อพัฒนาเสร็จแล้วตามหลักของ R&D ก็ต้องตรวจสอบคุณภาพ ว่ามีคุณภาพดีสมดังจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ ตามหลักการทำ R&D ทั่วไป ก็จะเป็นการเอาสิ่งที่พัฒนาแล้วไปทดลองใช้ มีการออกแบบการวิจัย มีการวิจัยแบบการทดลอง มีกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มควบคุม กลุ่มควบคุมก็ดำเนินการไปตามปกติ กลุ่มทดลองก็ใช้เครื่องมือหรือรูปแบบที่มีการพัฒนาแล้ว มีการทำ randomized pre-test post-test design ซึ่งไม่สมเหตุสมผลเท่าไรกับเรื่องของเราในการศึกษาเท่าไร เพราะว่าเมื่อใคร ๆ ก็รู้ว่าสิ่งที่เราพัฒนาขึ้น มันต้องดีกว่าสิ่งที่ไม่มีการพัฒนาอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นมันจึงไม่ชอบด้วยเหตุที่จะต้องมีการควบคุม จะเห็นว่าการวิจัยครั้งนี้ ของเราใช้ one group only design แต่เราเป็น pre-test, post-test design เราเชื่อว่าสิ่งที่เราพัฒนาต้องเกิดมรรคเกิดผลแน่ การวิเคราะห์ตรวจสอบรูปแบบของเราก็จะเปรียบเทียบข้อมูลพื้นฐานเป็นการให้โรงเรียนดูว่าหลังจากได้พัฒนารูปแบบร่วม

กับเราแล้ว เขาพัฒนาจากจุดไหนไปจุดไหน แล้วเขาก็ keep on going พัฒนาขึ้นไปเรื่อย ๆ เขาจะพัฒนาไปได้ถึงระดับที่เท่าไรที่เขาต้องการ มันจะดำเนินการไปได้เรื่อย ๆ ตามวงจร PDCA ต้องวนไปเป็น loop เป็น spiral ต้องมีการปรับปรุงรูปแบบ และมีแผนการดำเนินใน phase ต่อไปเป็นระยะ ๆ ท้ายที่สุดก็เป็นเรื่องของบทสรุป ซึ่งจะ เป็นหัวข้อสำคัญที่มีอยู่ใน R&D จากหัวข้อตรงนี้จะลงมาอยู่เป็นหัวข้อรายละเอียดลงในแบบ form ในตาราง ซึ่งเอกสารยังไม่ได้มา ในช่วงเช้าก็จะมีสาระแค่ตรงนี้ ช่วงบ่ายมีการประชุมกลุ่มกัน พูดถึงรูปแบบ เป็นรายงานการวิจัยเพิ่มขึ้นอีกนิดหน่อย

ตอนนี้มีเวลาเหลืออีกสัก 10 นาที ท่านอาจารย์มีข้อเสนอแนะหรือข้อซักถามอะไรอีกหรือไม่ ได้เตรียม power point แต่เป็น power point ที่ใช้สอนนักเรียนเป็นการรายงานการวิจัยเชิงธรรมดา ท่านอาจารย์อยากดูหรือฟังความหลัง เป็นสไลด์ที่ใช้สอนลูกศิษย์ ปกติที่เราเขียนรายงานวิจัยไม่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เรามีวัตถุประสงค์ในการเขียนรายงานวิจัยแตกต่างกันได้หลายแบบ วัตถุประสงค์อย่างแรกก็คือ เราเสนอเพื่อจะเผยแพร่งานวิจัยให้มีคนนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางทั้งในเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย ถ้าเราทำเพื่อวัตถุประสงค์แรก รายงานวิจัยเราต้องเขียนด้วยภาษาที่อ่านง่ายให้สมกับที่คนจะเอาไปใช้ประโยชน์ได้ ศัพท์สถิติทั้งหลายศัพท์วิจัยทั้งหลายที่ยาก เราจะเอาออกหมด ส่วนที่เป็นส่วนหัวใจสำคัญ มันก็จะเหลือส่วนที่เป็นผลการวิจัย และก็ข้อเสนอแนะ เราจะไปขยายความส่วนนั้นมาก ลักษณะการเขียนรายงานจึงต่างกันได้ตามวัตถุประสงค์ ถ้าท่านเขียนรายงานการวิจัยเพื่อจะขอเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการเพื่อรับการตรวจสอบ มันก็ต้องมี format ตามรูปแบบนั้นไป แต่ถ้าเขียนรายงานเพื่อเสนอสารสนเทศ เพื่อขอรับการวิจารณ์ และปรับปรุง รูปแบบของท่านก็จะเป็นอีกแบบหนึ่ง ดังนั้นท่านเขียนให้ละเอียดมากเท่าที่จะละเอียดได้ ผู้เชี่ยวชาญจะได้เข้าใจทุก step ทุกขั้นตอน จะได้เสนอแนะเพื่อการปรับปรุงได้ ยกตัวอย่างในตอนทำงานวิจัยให้ สกศ. ในรอบที่จะต้องได้รับการพิจารณา วิจารณ์ปรับปรุง ต้องเขียนให้ละเอียด พอได้ข้อเสนอแนะแล้ว นำรายงานมาปรับปรุงตัดตอนออกได้ เพราะรายงานวิจัยที่จะเผยแพร่ไม่ต้องละเอียดมากเหมือนรายงานวิจัยที่เสนอผู้เชี่ยวชาญ วัตถุประสงค์ข้อสุดท้ายในการเขียนรายงานวิจัย คือแสดงหลักฐานรายงานวิจัยที่ท่านเขียนไม่ว่าจะเป็นเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ตาม ควรจะแสดงว่าผลงานชิ้นนี้ ผู้เขียนคือตัวท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในเรื่องนี้จริง งานวิจัยที่ท่านทำมีความสำคัญจริง ถ้าสะท้อนสิ่งนี้ออกมาได้แล้วก็นับว่างานวิจัยนี้สัมฤทธิ์วัตถุประสงค์ของผู้เขียน

สไลด์แผ่นต่อไปพูดถึง เรื่องของขั้นตอนของการเขียนรายงานวิจัยซึ่งเหมือนกับ การเขียนรายงานโดยทั่วๆ ไป ว่าขั้นแรกต้องวางโครงร่าง มี outline ก่อนว่าจะเขียนหัวข้อ อะไรบ้าง เหมือนที่กำลักร่าง outline ให้ท่านในการเขียนรายงานวิจัยในครั้งนี้ แล้วท่าน ก็ต้องเตรียมสาระ (content) ที่จะบรรจุอะไรลงไป ต้องเขียนฉบับร่างหรือ draft เมื่อ เสร็จแล้ว ครูบาอาจารย์ทุกท่านไม่ว่าสำนักไหน จะสอนเรื่อยเลย ว่า ทำ draft เสร็จแล้ว ให้เก็บเข้าลิ้นชักไว้เลย 1 อาทิตย์เสร็จแล้วเอามาอ่านใหม่ ที่นี้จะมีส่วนให้ขีดเกลา ส่วนวนอีกเยอะทีเดียวคำฟุ่มเฟือย พวก กับ แก่ และ แต่ ต่อ พวกนี้ต้องขีดทิ้งไม่รู้เท่าไร paragraph หลาย ๆ paragraph ยาวเป็น 2-3 หน้าจะถูกหั่น เมื่อได้ขีดเกลาสำนวน ได้ edit ในรอบสุดท้าย เป็นรายงานวิจัยที่สมบูรณ์

สไลด์ต่อไปการเขียนความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย เวล่านำเข้าสู่ปัญหา วิจัย เข้าห้องสมุดอ่านผลงานวิจัย โดยอ่านผ่าน ๆ ประมาณร้อยกว่าเรื่อง อยากรู้ว่า style ของเมืองไทยเขาทำกันอย่างไร ผลปรากฏว่ารายงานวิจัยร้อยละ 50 เขียนที่มาของ ปัญหา จากสิ่งที่ไกลตัวเป็นอย่างมาก เช่น เริ่มว่า “ย่อมเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าการ พัฒนาประเทศ จะสำเร็จลงได้จะต้องอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญ” แต่ปัญหา การวิจัยของเขาเป็นการเปรียบเทียบผลจากการใช้สไลด์ชิงโครโนซ์ กับการใช้สไลด์ แบบไม่มีชิงโครโนซ์ จะส่งผลต่างกันอย่างไร เราเรียกว่าเริ่มต้นจากขอบฟ้าป่าหิมพานต์ มีรายงานวิจัย 15-20 % ที่เริ่มต้นด้วยตัวแปรตาม เริ่มด้วยความสำคัญของหน่วยงาน site งาน หรือความจำเป็นที่จะต้องศึกษา มีรายงานวิจัยประมาณ 10-15 % ที่เริ่มเจาะเข้าสู่ ปัญหาวิจัยโดยตรง แล้วอ้างอิงผล review literature ว่ายังไม่สามารถตอบคำถามวิจัยได้ หรือตอบแล้วขัดแย้งกัน เพราะฉะนั้นใน paragraph แรก คนอ่านเห็นก็หนักสมองแล้ว เพราะว่ามันจะใส่ไว้เพียบเลยว่ามีรายงานวิจัยเกี่ยวกับปัญหานี้ที่ไหนอย่างไรบ้าง เมื่อไปอ่านวิธีการเขียนรายงานการวิจัยในต่างประเทศ ร้อยละ 90 เขาเริ่มการเขียน ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาแบบนี้ นี่คือข้อแตกต่างของเราร้อยละ 10 เริ่มแบบนี้ แสดงว่านักวิจัยของเราไม่ค่อยอ่านมากเท่าไร ของต่างประเทศเขาจะอ่านงานวิจัยมาก แล้วนำมาเขียนความสำคัญ และความเป็นมาของปัญหา ภูมิหลังของปัญหาวิจัยก็เป็นอีก หัวข้อหนึ่ง ถ้านักวิจัยสามารถอธิบายให้เห็นว่าสิ่งที่ปัญหาอุปสรรคที่เป็นปัญหาเดือดร้อน กับข้อขัดแย้งจากผลงานวิจัยในอดีตได้จะเป็นตัวที่นำเข้าสู่ปัญหาวิจัยได้อย่างรวดเร็ว นักวิจัยส่วนใหญ่จะแยก research problem กับ research question ไม่ค่อยออก research question ต้องได้ solution จึงจะได้ผล ส่วน research problem ต้องได้ answer โดย มากเราจะพูดกันแค่ research question เราไม่ค่อยนึกถึง research problem ถ้าใน

รายงานวิจัยสามารถบอกได้ว่า problem ที่มันเป็นปัญหาคืออะไร ถ้าเราได้ answer ตัวนี้มา เอา answer ตัวนี้ไปใช้ solution ตัวนี้จะเกิดขึ้น แล้วปัญหาจะลดลง คำถามวิจัยโดยมากเรานิยมเขียนในรูปคำถาม ถ้าเราไม่ชอบรูปคำถาม เราก็หลีกเลี่ยง วัตถุประสงค์ของการวิจัยแทน วัตถุประสงค์การวิจัยจะลือกับคำถามวิจัยเป็นข้อความอยู่ในรูปของประโยคบอกเล่า หัวข้อหนึ่งที่สำคัญในรายงานก็คือความสำคัญของปัญหา นักวิจัยจะบ่งบอกว่ามันมีความสำคัญอย่างไร ถ้าตรงหัวข้อตรงนี้เขียนไว้ไม่ดี งานวิจัยตรงนี้ก็จะมีหมดความน่าอ่านไป

สไลด์แผ่นต่อไปพูดถึงหลักการกำหนดคำถามวิจัย คำถามสำคัญ แล้วก็วัตถุประสงค์ของการวิจัย ก็จะเป็นหลักธรรมาคิดว่าทุกคนคงจะทราบแล้ว วัตถุประสงค์วิจัยที่ท่านจะใช้ได้ในงานวิจัยทั่ว ๆ ไป key word ที่ใช้อยู่คือเพื่อบรรยาย เพื่อสำรวจ เพื่อเปรียบเทียบ เพื่อเปรียบเทียบนี้ศักดิ์ศรีก็สูงขึ้น เพราะท่านต้องเอาปรากฏการณ์อย่างน้อย 2 ชุด มาเปรียบเทียบ ถ้าท่านทำได้ถึงขั้นอธิบาย ท่านจะสามารถบอกได้ว่า สิ่งที่เป็นสาเหตุมีผลอย่างไร ทำให้ปรากฏการณ์ที่เป็นผลนั้นดีขึ้นหรือเลวลงอย่างไร ดียิ่งขึ้นกว่านั้นอีก ถ้าท่านสามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ สามารถนำความสัมพันธ์ไปใช้พยากรณ์ หรือการทำนายเหตุการณ์ในอนาคตได้ด้วย สูงกว่านั้นคือ เอาความรู้ที่ได้เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์หลาย ๆ เรื่องมาสังเคราะห์เข้าด้วยกัน สูงสุดของการวิจัย ก็เป็นเรื่องของการประเมินคือจะต้องสร้างเกณฑ์ขึ้นมา และมีการตรวจสอบ ถ้าท่านสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมา ก็ถือว่าเป็นการวิจัยและพัฒนา ซึ่งเป็น R&D เป็นสิ่งที่เรากำลังจะทำ

ในสไลด์แผ่นต่อไปก็จะพูดถึงการพัฒนาและตรวจสอบ การเขียนขอบเขตของการวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ เราจะพบว่าขอบเขตการวิจัยก็จะเขียนว่าประชากรคือนักเรียนโรงเรียนพหุอุดมศึกษา จำนวนเท่านั้น เท่านั้น ม.1 ปีนี้ปีนี้ ตัวแปรคืออันนั้นอันนี้ ตัวอย่างจะเขียนอย่างนี้ นี่คือ format ไม่รู้ว่าเกิดขึ้นในประเทศไทยได้อย่างไร ตามหลักไม่ใช่ขอบเขต ตามหลักการเขียนงานวิจัยถ้าเราศึกษา ก็ไม่ได้ว่าของต่างประเทศดีนะ แต่ขอบเขตนี้เกิดขึ้นเนื่องจากว่า ถ้าตามชื่อเรื่องแล้วเราควรทำวิจัยกว้างแค่นี้ แต่ในการวิจัยครั้งนี้ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลประการใดก็ตาม นักวิจัยเองเป็นผู้ใช้อำนาจศึกษา กำหนดขอบเขตให้แคบลงมาเหลือแค่นี้ เพราะฉะนั้นในหัวข้อขอบเขตการวิจัยนี้ที่เขียน ต้องเขียนว่ารายละเอียดของโครงการวิจัย การวิจัยจะต้องครอบคลุมสาระแค่ไหน conceptual framework ควรมี 12 ตัวแปร หรือต้องมี 12 ปรากฏการณ์ แต่ว่าการวิจัยครั้งนี้จะเอาเพียง 8 ตัว 4 ตัวที่หายไป เพราะนักวิจัยได้ควบคุมตัวแปรตัวนี้แล้ว โดยวิธีการเลือก

กลุ่มตัวอย่าง แต่ต้องอธิบายเหตุผลได้ว่า ทำไมขอบเขตในการวิจัยครั้งนี้ research framework ต่างจาก conceptual framework และให้เหตุผล และเหตุผลที่จะอธิบาย ต้องสมเหตุสมผล ขอบเขตตรงนี้จะสมบูรณ์ ในส่วนต่อไปก็เป็นเรื่องของกรอบการอธิบาย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ จะต้องแจ้งทั้งประโยชน์ทั้งเชิงวิชาการและทั้งประโยชน์ในเชิงปฏิบัติ และประโยชน์ในเชิงนโยบาย และถ้าประโยชน์การวิจัยครั้งนี้ ตกแก่บุคคล หลายกลุ่ม ให้ท่านแจ้งไปด้วยว่าแต่ละกลุ่มจะได้ประโยชน์อย่างไร

ในสไลด์แผ่นต่อไปก็จะเป็นเรื่องของการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เรา มักจะเข้าใจกันว่า review literature จะอยู่แค่ในบทที่ 2 ไม่ใช่เลย ในวิทยานิพนธ์ ส่วน ที่เกี่ยวกับรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่จะอยู่ในบทที่ 2 แต่ว่าส่วนรายงานเอกสารที่ เกี่ยวข้องกับการวิจัยส่วนอื่นจะกระจายอยู่หมดทั้ง 5 บทของวิทยานิพนธ์และรายงานการวิจัย ตั้งแต่ความเป็นมา ความสำคัญของปัญหาที่จะมีส่วนที่ต้อง review มาอ้างอิง ในส่วน ของวิธีดำเนินการก็ต้องอ้างอิงว่าใช้เครื่องมือของใคร เอาทฤษฎีของใครมา และ แบบแผนการวิจัยที่สร้างขึ้นได้จากใคร อยู่ในบทที่ 3 ก็มี review ในบทที่ 4 ผลการ วิเคราะห์ ได้ผลการวิเคราะห์หมาท่านต้อง cross check กับผลวิจัยในอดีตก็ต้องมี review และมีการอภิปรายในบทที่ 5 จะมีส่วนที่ review กระจายอยู่ตลอดเท่าเดิม ลูกศิษย์มักจะ review literature เสร็จแล้ววกไปเก็บข้อมูล ตอนจะอภิปรายก็วิ่งไปห้องสมุด ค้นเพิ่ม เพื่อจะอภิปรายทำอย่างนี้ไม่ค่อยถูก จะเห็นว่าวัตถุประสงค์ของการศึกษาเอกสารที่ เกี่ยวข้องกับการวิจัยคือการช่วยให้เราได้ปัญหาที่ชัดเจน ได้สมมุติฐาน ได้ข้อมูลเป็น แนวทางกำหนดแบบแผนวิจัย แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดจะถือว่า review literature คือ ส่วน ที่แสดงถึงคุณภาพของงานวิจัยที่เราทำหรือที่กำลังจะทำ ถ้าเราทำ review literature เก่ามากเกินไป ผลงานวิจัยของท่านจะไม่ค่อยดี การหยิบงานวิจัยขึ้นมาดูให้พลิกดู review literature ก่อนถ้าเรารู้เรื่อง review literature ที่นักวิจัยคนนั้น review ไว้แล้ว ก็ไม่ต้อง อ่านเพราะไม่มีอะไรให้เรียนรู้ งานวิจัยนั้นคุณภาพไม่ค่อยดี แต่ถ้า review literature ที่นักวิจัยคนนั้น review ไว้ คุณยังไม่รู้จักเลย คุณต้องรีบอ่านเดี๋ยวนั้น และตามไปอ่าน เรื่องที่คุณยังไม่รู้เรื่อง นั่นคือสิ่งที่ครูสอน ส่วนวัตถุประสงค์ข้อสุดท้ายคือวัตถุประสงค์ เพื่อเชื่อมโยงความรู้ทางวิชาการ ถ้าท่านทำ review literature ดี เช่น ทำวิจัย R&D ในตอนนี้ เรื่องรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ ถ้าท่าน review งานวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูป การเรียนรู้ทั้งหมด ตั้งแต่ในอดีตมาจนปีนี้ไว้ในงานวิจัยของท่านในปีต่อไปถ้ามีคนมาทำ ก็จะมาอ่านงานวิจัยของท่านเล่มเดียวไม่ต้องอ่านในอดีตจนถึงปีนี้ ท่านได้ทำบุญกับ นักวิจัยรุ่นหลังและนักวิจัยรุ่นหลังก็จะอ่านเฉพาะงานวิจัยปีนี้ และเราจะมีงานวิจัยที่

ลึกซึ้งขึ้นเรื่อย ๆ นักวิจัยรุ่นหลังบ้านเราไม่ค่อยได้อ่านงานวิจัยที่ทำไปแล้วไม่ได้ศึกษาให้ลึกซึ้ง หัวข้องานวิจัยจึงค่อนข้างคงเดิม เช่น ในอดีตที่ผ่านมาสิบกว่าปีหัวข้อวิจัยยอดฮิตที่นิสิตทำกันมากคือ วิจัยปัญหาสภาพปัญหาการบริหารของ... แต่ปัจจุบันนี้ก็ยังคงศึกษาปัญหาวิจัยเรื่องสภาพปัญหาเหมือนเดิมแต่ถ้าเราใช้ข้อค้นพบตรงนี้มาวิจัยต่อเนื่องให้ลึกซึ้งมากขึ้นมันก็น่าจะไปได้ดีมากขึ้น

เมื่อศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยได้แล้วต้องนำมาสังเคราะห์สรุปเป็นรายงานหลักการสังเคราะห์ก็จะมีสังเคราะห์ทฤษฎี และก็สรุปสาระตามประเด็นที่กำหนดไว้ การสังเคราะห์เริ่มจากเรื่องกว้าง ๆ เรื่องทั่วไปนำสู่เรื่องเฉพาะ เสนอรายงานที่มีการสรุปประเด็นสำคัญในแต่ละตอน เสนอรายงานที่มีการเชื่อมโยงในทุก ๆ ตอน ใช้ภาษาที่ดีและมีการอ้างอิงเอกสาร หัวข้อต่อไปก็จะเป็นเรื่องของกรอบแนวคิดในการวิจัยส่วนนี้จะเป็นหลักที่เราจะนำมาเขียนสมมติฐาน สมมุติฐานเป็นข้อความที่เป็นคำตอบมีทฤษฎีมีงานวิจัยเกี่ยวข้องสนับสนุน สมมติฐานควรจะต้องมีทิศทาง ยกตัวอย่างดูรูปในแผ่นสไลด์รูปนี้จะเห็นภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร หลายตัวอย่างนี้จะเป็นรูปแบบที่จะเจอมากในการทำงานวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ นักวิจัยเชิงปริมาณจะเสนอกรอบความคิดจากทฤษฎี นักวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาจากสภาพจริงใน site ให้ความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ก่อนและจะประมวลทฤษฎี เป็นการได้ theory เรียกว่าทฤษฎีฐานราก (grounded theory) ในการเสนอกรอบตรงนี้ออกมา ต่อไปก็จะเป็นเรื่องของวิธีการดำเนินการวิจัย เราจะต้องบอกว่าแบบแผนการวิจัยเราเป็นอย่างไร ประชากรกลุ่มตัวอย่างเป็นใคร และคุณภาพเครื่องมือเป็นอย่างไร วิธีการรวบรวม วิธีการวิเคราะห์ให้ใช้อะไร ในสไลด์แผ่นต่อไปก็พูดถึงประเภทของวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล เราจะเสนอวิธีการวิเคราะห์ ถ้าเป็นเชิงปริมาณจะแบ่งเป็น 3 ตอน ตอนแรก จะเสนอเพื่อบรรยายลักษณะข้อมูล ตอนที่สอง จะเสนอการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบ assumption ตอนที่ 3 ก็จะเป็นการวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามวิจัย ถ้าจะแบ่งประเภทของการวิเคราะห์ข้อมูลก็จะมีเชิงปริมาณกับเชิงคุณภาพ เชิงปริมาณจะไม่ค่อยมีปัญหา เพราะเวลาวิเคราะห์ก็ต้องทำตามแบบ และเราก็มี format มีรูปแบบของการตีความหมาย และการตีความ และการสรุปความไปถึงประชากร ไปถึงสไลด์แผ่นต่อไป ก็จะเป็นสิ่งที่อาจารย์นำเอาไปใช้ได้ ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพทั่วไป นักวิจัยทำการวิเคราะห์พร้อม ๆ กับการรวบรวมข้อมูล เพราะฉะนั้นในขณะที่เราได้ข้อมูลมา เราจะศึกษาความหมายข้อมูลแต่ละส่วนแล้วดูว่าจะเชื่อมโยงกันอย่างไร และอธิบายให้เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงไปด้วย เวลาตีความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูลเราจะบรรยายว่า

สิ่งที่เราค้นพบว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร มีคุณสมบัติเป็นอย่างไร มีลักษณะการเปลี่ยนแปลง การปรับพฤติกรรมอย่างไร มีความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์อย่างไร และอธิบาย ลักษณะความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมในสังคม และดูว่ามันไปสอดคล้องกับสิ่งที่เรารู้ อย่างไม่รู้ เวลาเราอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เราควรแสดงเหตุผลว่า ข้อค้นพบที่ได้มาทำไมเราถึงพอใจ และอะไรที่ไม่พอใจ เป็นไปตามที่เราคาดคิดหรือไม่ และเราจะให้แนวทางการศึกษาเพิ่มเติมข้อค้นพบที่เราได้มาเหมาะสมไหม มีความสมเหตุสมผลจริงไหม สอดคล้องขัดแย้งอย่างไรบ้างกับทฤษฎี และมีความเป็นไปได้ที่จะเป็นอย่างไร ถ้าเราจะเอาไปสร้างเป็นทฤษฎีจะได้อย่างไรหรือไม่ นี่เป็นหลักสูตรกว้าง ๆ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

+

-

ກາພວກ

)-

←

โครงการประชุมนักวิจัย

ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด

โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ความเป็นมา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้จัดทำโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งเป็นโครงการนำร่องที่จะนำสาระจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในเรื่องการปฏิรูปการเรียนรู้ การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การประเมินผล การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ผลการดำเนินงานของโครงการจะนำไปสู่การกำหนดนโยบายการศึกษาของชาติต่อไป

ในปี 2544 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้คัดเลือกโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเข้าร่วมโครงการฯ จำนวน 253 โรงเรียน จากที่อาสาสมัครเข้ามา 3,800 โรงเรียน ของทุกสังกัดและทุกจังหวัดทั่วประเทศ การดำเนินงานโครงการมีผู้เกี่ยวข้องที่สำคัญส่วนหนึ่งคือ นักวิจัยระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิของสถาบันครุศึกษาทั่วประเทศ และหน่วยงานวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการ นักวิจัยดังกล่าวมีภารกิจสำคัญคือ การร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้คำปรึกษา และร่วมวิจัยปฏิบัติการกับครูและผู้บริหารในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการฯ ดังนั้นสำนักงานฯ จึงจัดประชุมนักวิจัยระดับพื้นที่ของ 4 ภูมิภาค เพื่อเตรียมตัว เตรียมใจ เตรียมงานให้การปฏิบัติงานของนักวิจัยร่วมกับผู้เชี่ยวชาญประจำโครงการบรรลุผลตามภารกิจอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเตรียมความพร้อมของนักวิจัยในระดับพื้นที่ให้สามารถปฏิบัติงานในฐานะนักวิจัยประจำโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีความเข้าใจในแนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องตรงกันกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

2. เพื่อกำหนดบทบาทภารกิจของนักวิจัยระดับพื้นที่ในการดำเนินงานตามโครงการและประสานความร่วมมือระหว่างผู้เชี่ยวชาญประจำโครงการฯ นักวิจัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เชี่ยวชาญประจำโครงการฯ และนักวิจัยระดับพื้นที่เพื่อพัฒนาแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ การสอน การประเมินผลผู้เรียน การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อรองรับการประเมินภายนอก

วิธีดำเนินการ

1. ประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญประจำโครงการฯ เพื่อกำหนดกรอบสาระการประชุม

2. ประสานงานกับนักวิจัยระดับพื้นที่เพื่อเชิญเข้าร่วมประชุม และแจ้งให้นักวิจัยแต่ละพื้นที่เตรียมแผนการดำเนินงานเพื่อติดตาม ช่วยเหลือโรงเรียนในโครงการฯ ที่นักวิจัยรับผิดชอบ

3. ดำเนินการประชุมตามกำหนดการ

4. รูปแบบการประชุม ใช้วิธีการหลากหลาย ได้แก่ บรรยาย อภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดมความคิดเพื่อหาข้อสรุป ฯลฯ

ระยะเวลาการประชุม 2 วัน ระหว่างวันที่ 19 - 20 มีนาคม 2544

สถานที่จัดประชุม ณ ห้องรามอินทรา 1 โรงแรมหุลย์สแควร์
ถนนวิภาวดีรังสิต กรุงเทพมหานคร

ผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย

1. ผู้เชี่ยวชาญประจำโครงการ	4 คน
2. นักวิจัยระดับพื้นที่	44 คน
3. วิทยากร	10 คน
4. ผู้แทนต้นสังกัด	10 คน
5. เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ	
จากกลุ่มงานที่เกี่ยวข้อง	22 คน
รวม	90 คน

ผู้รับผิดชอบ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เชี่ยวชาญประจำโครงการ นักวิจัยระดับพื้นที่ และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ เพื่อการวางแผนการดำเนินงานของแต่ละโรงเรียนและของแต่ละพื้นที่ในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้

2. ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเกิดความรู้ความเข้าใจที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานตามโครงการ กรอบแนวคิด หลักการและสาระทางวิชาการที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติการ เพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

3. โรงเรียนทุกโรงในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้วิจัยปฏิบัติการเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ การสอน การประเมินผลผู้เรียน การบริหารสถานศึกษา และการประกันคุณภาพภายในเพื่อรองรับการประเมินภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ

กำหนดการประชุม

นักวิจัยปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด

โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

วันจันทร์ที่ 19 มีนาคม 2544

- 08.00-09.30 น. ลงทะเบียน และรับประทานอาหารว่าง
- 09.30-10.00 น. กล่าวเปิดการประชุม
โดย ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์
- 10.00-11.00 น. บูรณาการการเรียนรู้ : ผู้เรียนสำคัญที่สุด
โดย ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์
ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เณรยอด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ ดำเนินรายการ
- 11.00 -12.00 น. การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
โดย รองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เณรยอด
- 12.00 -13.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 - 15.00 น. แบ่งกลุ่มย่อย : เวียนฐานสานต่อข้อควรคิด (ฐานละ 30 นาที)
ฐานที่ 1 การเรียนรู้อย่างมีความสุข
โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติวดี บุญเชื้อ
ฐานที่ 2 การเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด
โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นวลจิตต์ เขาวกีรติพงศ์

ฐานที่ 3 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.อรพรรณ พรสีมา

ฐานที่ 4 การเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย
ด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา และพัฒนากาย วาจา ใจ

โดย ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์

15.00 - 15.15 น. พัก รับประทานอาหารว่าง

15.15 - 16.30 น. การประเมินผลและการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

โดย ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย

วันอังคารที่ 20 มีนาคม 2544

09.00-10.15 น. การเขียนรายงานวิจัย

โดย ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย

10.15-10.30 น. พักรับประทานอาหารว่าง

10.30-12.00 น. แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการเตรียมแผนการดำเนินงานร่วมกัน
(แบ่งกลุ่มย่อย 5 กลุ่ม)

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ และคณะ

12.00-13.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน

13.00-14.00 น. นำเสนอผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

14.00-15.00 น. อภิปรายทั่วไป

15.00 น. สรุปและปิดการประชุม

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ

ตัวอย่าง

ประสบการณ์จากการปฏิบัติ

ด้านการเรียนการสอนของครูต้นแบบ ปี 2541

ที่สอดคล้องตามแนวคิด 5 ทฤษฎีการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ “ระบบนิเวศในนาข้าว”

อาจารย์มนัส บุรพา

โรงเรียนวัดหนองหมู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดนครสวรรค์

แนวคิดในการจัดกระบวนการเรียนการสอน

กิจกรรมการแสวงหาความรู้ของผู้เรียน โดยการทดลองและวิจัย ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการค้นพบ ตัวอย่างเช่น การศึกษาวงจรชีวิตแมลง ซึ่งเป็นความจำเป็นเพราะแมลงหลายชนิดจะทำลายพืชในช่วงระยะต่าง ๆ เช่น หนอนกอข้าว จะเข้าทำลายต้นข้าวในระยะที่เป็นตัวหนอน การรู้วงจรชีวิตก็เท่ากับว่ารู้ช่วงของการป้องกันกำจัด การพิสูจน์กลุ่มไข่เพื่อต้องการทราบชนิดของแมลง เพื่อจะนำไปสู่การกำจัดแมลงศัตรูพืชในวงจรระยะต่าง ๆ โดยใช้ชีววิธี การทดสอบสมมติฐาน เพื่อพิสูจน์หลักการจึงศึกษาเปรียบเทียบแปลงนาที่ใช้สารเคมีกับแปลงนาของโรงเรียนที่ทำโดยวิธี “การบริหารศัตรูพืชแบบผสมผสาน”

ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนการสอน

1. กิจกรรมการเรียนการสอน “การสุ่มสำรวจแบบตรวนับ”

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถมุ่งสำรวจแบบตรวนับในแปลงนาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

วิธีการ

1. ทบทวนจากกิจกรรมครั้งที่แล้ว โดยใช้แผ่นตารางร้อยเป็นตัวแทนนาข้าวซึ่งให้ผู้เรียนนับเพียง 10 ช่อง
2. สำรวจความพร้อม เช่น แบบบันทึก แวนขยาย ไม้บรรทัด ถุงพลาสติก สวิงโอบแมลง

3. อธิบายวิธีการลงแปลงนา มีวิธีดังนี้

◆ ใน 1 กระทบนา การลงสำรวจให้เดินทะแยงมุม และเดินสลับเปลี่ยนมุม เมื่อจะลงสำรวจครั้งต่อไป

◆ สำรวจ 10 จุด ต่อ 1 กระทบนา แต่ละจุดห่างกัน 5 หรือ 10 ก้าว ถ้านามีขนาดเล็กให้เดินเพียง 5 ก้าว ถ้านามีขนาดใหญ่ก็เดิน 10 ก้าว ซึ่งทั้ง 5 หรือ 10 จุดสำรวจ คือ ตัวแทนข้อมูลของนาทั้งหมด

◆ เมื่อถึงจุดที่ต้องสำรวจ ถ้าเป็นนาดำ สำรวจต้นข้าว 1 กอ ถ้าเป็นนาหว่าน ให้สำรวจข้าว 10 ต้น และสำรวจข้อมูลอื่น ๆ ในพื้นที่ 1 ตารางเมตร

4. วิธีการสำรวจและบันทึกข้อมูล มีดังนี้

◆ ตรวจสอบตั้งแต่ยอดข้าวจนถึงโคนต้นและแหวกดูให้ละเอียด

◆ ตรวจสอบแมลงที่ค้นพบแล้วจดบันทึก

◆ คุณภาพต้นข้าว การเจริญเติบโต การทำลายของแมลงศัตรูข้าว ถ้าสงสัยให้เก็บตัวอย่างมาด้วย

◆ เก็บตัวอย่างกลุ่มไข่ ตัวอ่อน อากาของต้นข้าวที่ถูกศัตรูทำลาย เพื่อศึกษาทดลองต่อ ๆ ไป

◆ จดบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกให้ครบถ้วน ชัดเจน

5. โรค ให้สังเกตต้นข้าว ใบข้าว เช่น สี แผล ความผิดปกติอื่น ๆ

6. วัชพืช ให้นับชนิดและจำนวน

7. เมื่อจะสำรวจครั้งต่อไป ต้องสลับมุมเพื่อป้องกันความเสียหายจากการเหยียบต้นข้าว

แบบฝึกหัด

ให้พิจารณาตามความเหมาะสม แต่สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ

1. ชื่อผู้สำรวจ กลุ่มที่ วันที่สำรวจ อายุข้าว... วัน ความสูงของต้นข้าว ระดับน้ำ อากาศ สภาพดิน

2. ศัตรูข้าวที่พบ ศัตรูธรรมชาติ ตำแหน่งที่พบ จำนวนที่พบ ลักษณะที่สำคัญ พฤติกรรมขณะที่พบ คิดว่าน่าจะเป็นอะไร

3. วัชพืช ประเภท ชนิด จำนวน

4. ความอุดมสมบูรณ์ของต้นข้าว

2. กิจกรรม “เลี้ยงหนอน”

แมลงส่วนใหญ่จะมีวงจรชีวิตอยู่ 4 ช่วงด้วยกัน คือ ไข่ ระยะตัวอ่อน ระยะดักแด้ และระยะโตเต็มวัย แมลงแต่ละชนิดจะมีรูปร่างลักษณะในแต่ละระยะการเจริญเติบโตแตกต่างกันด้วย

วัตถุประสงค์ ผู้เรียนสามารถจำแนกชนิดของแมลงในแต่ละระยะการเจริญเติบโตได้ว่าเป็นแมลงชนิดใด

วัสดุ/อุปกรณ์

1. ขวดน้ำมันพืชตัดครึ่ง
2. ผ้าขาวบางสำหรับปิดปากขวด
3. อาหารของหนอน
4. ยางสำหรับรัดผ้ากับขวด
5. สำลี

ขั้นตอนการปฏิบัติ

1. ให้ผู้เรียนหาหนอนที่อยู่ในบริเวณแปลงนาแล้วนำไปใส่ขวดน้ำมันพืชตัดครึ่ง
2. อาหารของหนอน ให้ดูจากต้นที่พบหนอน ส่วนมากจะเกาะกินจากต้นพืชที่มันเกาะอยู่
3. นำสำลีชุบน้ำสะอาดก่อนพอประมาณวางไว้ในขวด
4. นำผ้าขาวบางปิดฝาขวดแล้วใช้ยางรัดไว้
5. จดบันทึกการเปลี่ยนแปลงทุกวันหรือเท่าที่ทำได้
6. อภิปรายสรุปผล

แบบบันทึกการเลี้ยงตัวอ่อน (หนอน)

วัน เดือน ปี	ลักษณะการเปลี่ยนแปลง		คาดว่าเป็นแมลงชนิดใด
	สี	ขนาด	

ตัวอย่างการบอกเล่าของผู้เรียนเกี่ยวกับแมลง

แมลงวันก้นขน

ผู้เรียนได้เรียนรู้แมลงหลายชนิดและแมลงวันก้นขนเป็นอีกชนิดหนึ่งที่ผู้เรียนได้รู้จัก เพราะมันเป็นตัวเบียนของหนอนผีเสื้อ โดยไข่ไว้บนตัวหนอน ไข่จะฟักเป็นตัวอ่อน แล้วเจาะเข้าไปกินอวัยวะในลำตัวหนอนผีเสื้อจนตาย ดังนั้น แมลงวันก้นขนยังเป็นเพื่อนของชวานาอีกด้วย

ความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามรูปแบบนี้

สนุกและมีความตื่นเต้นมากที่ได้เรียนเรื่องนี้ อยากให้ครูสอนที่โรงเรียนนี้ต่อไป นาน ๆ เพราะมีความสนุกสนานมาก ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เกมหลาย ๆ อย่างและให้แสดงละครเกี่ยวกับการใช้สารเคมีด้วย อีกอย่างหนึ่งก็คือ ใน การเรียน นักเรียนได้เรียนรู้ในการทำงาน การศึกษาชุมชน คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และภาษาไทย ได้เรียนวิชาเกษตรด้วย วิธีการเรียนแบบนี้ ทำให้ได้เรียนรู้มากกว่า การเรียนที่ผ่าน ๆ มา

การสอนโครงการวิทยาศาสตร์

อาจารย์วิมลศรี สุวรรณรัตน์
โรงเรียนบ้านเกาะหมี่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

แนวคิดการจัดการเรียนการสอน

“เมื่อนักเรียนมีปัญหาหรือข้อสงสัยอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมา นักเรียนนำปัญหานั้นไปทดลองศึกษา แก้ปัญหา โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ แล้วนำผลงานมาเสนอวิเคราะห์ เช่น นักเรียนสงสัยว่า ช่วงใดที่เหมาะสมที่สุดในการกรีดยาง เพื่อให้ได้ปริมาณน้ำยางสูงสุด นักเรียนได้ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการทดลองจนได้รับคำตอบ”

ตัวอย่างโครงการวิทยาศาสตร์ จากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1. เรื่อง “ศึกษาช่วงเวลาที่เหมาะสมในการกรีดยางพารา เพื่อให้ได้ปริมาณน้ำยางสูงสุด”

โครงการเรื่องนี้มาจากปัญหาของตัวนักเรียนเองที่ต้องตื่นนอนในเวลาเช้ามืด เพื่อกรีดยางพาราในเวลาที่ไม่แน่นอน นักเรียนต้องการตื่นนอนให้ตรงเวลาในการกรีดยาง เพื่อให้ได้น้ำยางปริมาณสูงสุด ในการออกแบบการทดลอง สมาชิกแต่ละคนกรีดยางพร้อมกันคนละ 10 ต้น ใช้เวลาดันละประมาณ 30 วินาที แล้วนำน้ำยางมารวบรวมชั่งน้ำหนักในช่วงเวลา 1-5 นาที ในการทดลองถ้าจำนวนต้นยางมากกว่านี้ เวลาจะคลาดเคลื่อนไปมาก ผลของโครงการวิทยาศาสตร์นี้ทำให้นักเรียนได้คิดทดลองต่อกับต้นยางที่มีอายุมากกว่า 7 ปีขึ้นไป และจะทดลองโดยวัดอุณหภูมิของอากาศด้วย

2. เรื่อง “การศึกษาการตัดใบข้าวโพดที่มีผลกระทบต่ออาการเจริญเติบโตและผลผลิต”

จากการที่นักเรียนได้เรียนเรื่องยาฆ่าแมลงในบทเรียน ได้ร่วมกันอภิปรายว่า ถ้าเกษตรกรไม่ใช้ยาฆ่าแมลงจะได้หรือไม่ มีการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนคนหนึ่งว่า ถ้าหนอนกัดกินใบพืชเพียงเล็กน้อยจะทำให้ผลผลิตต่ำหรือไม่ ใบพืชถูกทำลายมากแค่ไหน จึงมีผลกระทบต่ออาการเจริญเติบโตและผลผลิต เมื่อทดลองปลูกข้าวโพด โดยการตัดปลายใบในกลุ่มทดลอง 7 กลุ่ม ตั้งแต่ 10 - 70 % กลุ่มควบคุมไม่ตัดใบ นักเรียนสังเกตเห็นว่า ต้นข้าวโพดที่ตัดใบทุกระดับจะไม่ค่อยมีแมลงศัตรูพืชรบกวน ซึ่งต่างกับกลุ่มควบคุมที่ไม่ตัดใบจะถูกทำลายเกือบทุกต้น การตัดใบในระดับ 20 % ไม่มีผลกระทบต่อผลผลิต นักเรียนได้นำผลการทดลองไปใช้กับการปลูกข้าวโพดที่บ้าน ส่วนใบที่ตัดออกเอาไปให้วัวกิน

3. เรื่อง “เครื่องย่ำยางพารา”

ชาวบ้านในหมู่บ้านของนักเรียนมีอาชีพทำสวนยางพารา มีขั้นตอนหนึ่งของการทำยางแผ่น ที่ต้องใส่น้ำส้มขย (กรดอะเซติก) เพื่อให้ยางแข็งตัว เมื่อเทจากตะก (ภาชนะสี่เหลี่ยม) แล้ว ต้องใช้เท้าเหยียบเพื่อให้แผ่ขยายออกเป็นแผ่นก่อนเข้าเครื่องรีด นักเรียนสำรวจพบว่าเท้าของผู้เหยียบอย่างทุกคนจะพุพองเปื่อย เพราะกรดน้ำส้มกัดเท้า นักเรียนจึงอยากจะช่วยคุณยายให้มีเครื่องมือที่ช่วยรีดยางพาราแทนการเหยียบด้วยเท้า จึงออกแบบโดยใช้ท่อพีวีซี ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 15 ซม. สอดเหล็กแกนกลางสำหรับใช้จับ บรรจุซีเมนต์ลงไปในท่อเพื่อให้มีน้ำหนัก เมื่อทดสอบประสิทธิภาพแล้วรีดได้เร็วกว่าใช้เท้าเหยียบ แต่มีปัญหาเกิดขึ้นเมื่อรีดหลาย ๆ แผ่น ผู้ใช้จะรู้สึกเมื่อยลำเพราะต้องก้มลง นักเรียนจึงต้องแก้ปัญหาต่อไป

4. เรื่อง “การใช้สารสกัดจากบอระเพ็ดและฟ้าทลายโจรในการป้องกันการเป็นหนองของปลาเค็ม”

การกำจัดแมลงวันมีหลายวิธี นักเรียนคิดที่จะป้องกันไม่ให้แมลงวันมาวางไข่ที่ปลาเค็ม จากการสังเกตเห็นแม่ค้าใช้สารเคมีกับปลาเค็ม ซึ่งมีอันตรายมาก จึงคิดที่จะใช้ธรรมชาติแทนสารเคมี เพราะสังเกตว่าพืชที่มีรสขมไม่ค่อยมีแมลงวันรบกวน จากการทดลองใช้สารเคมีที่มีรสขมมาทาที่ตัวปลา เพื่อไม่ให้แมลงวันวางไข่ พบว่าสารสกัดจากบอระเพ็ดในอัตราส่วนที่น้อยที่สุด 2 กรัม : น้ำ 300 ลูกบาศก์เซนติเมตร : ปลาสด 1 กิโลกรัม ป้องกันการเป็นหนองของปลาเค็มได้ 5 วัน และไม่มีรสขม

5. เรื่อง “การทำยากันยุงจากดอกปาล์ม”

นักเรียนได้ทราบจากคุณป้าว่า ดอกปาล์มตัวผู้ นำมาจุดป้องกันยุงได้ จึงอยากนำเรื่องนี้มาศึกษา โดยการทดลองเบื้องต้น ปรากฏว่าเป็นจริง จึงเกิดแนวคิดว่าจะทำเป็นรูปโดยผสมกับสารต่าง ๆ ให้จุดไฟติดง่าย และศึกษาประสิทธิภาพจากการทดลอง นำดอกปาล์มตัวผู้ไปฝังแดดให้แห้งนำมาผสมขี้เถ้า ผงถ่าน แป้งเปียก ในอัตราส่วน 2 : 1 : 1 : 1 นักเรียนหาวิธีการที่จะทำเป็นก้อนรูปหลายครั้งที่ล้มเหลว มาประสบผลสำเร็จเมื่อบรรจุสารลงไปในหลอดกาแฟ ใส่ก้านมะพร้าวสอดตั้งออกมาเป็นก้านรูป

6. เรื่อง “การปักชำกิ่งพืชโดยการปักเอนในระดับต่าง ๆ”

เนื่องจากนักเรียนได้เรียนเกี่ยวกับการปักชำพืชจากวิชางานเกษตร ทำให้ได้รับความรู้ว่าการปักชำกิ่งพืชควรปักเอนในระดับ 45 องศา จึงอยากรู้ว่าถ้าปักเอนต่างจากนี้เป็น 20 องศา หรือ 70 องศา จะมีผลต่างกันหรือไม่ ในการทดลองกลุ่มทดลองปักเอนพืชชนิดเดียวกันในระดับ 10-90 องศา สังเกตการแตกกิ่ง ก้าน ใบ ปรากฏว่ากิ่งมะลิปักเอนในระดับ 60 องศา ดีที่สุด และกิ่งพืชชนิดอื่น ๆ ก็แตกต่างกันไปจึงไม่จำเป็นต้องปักเอน 45 องศา เสมอไป ซึ่งจากผลการทดลองนี้อาจเป็นไปได้ว่า เส้นรุ้ง เส้นแวงมีส่วนในการงอกเจริญเติบโตของพืชได้

ข้อคิดเกี่ยวกับการตั้งคำถามของครูเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด

คำถามของครูมีส่วนอย่างมากที่จะช่วยให้นักเรียนคิดโครงงานวิทยาศาสตร์ได้ในบทบาทปฏิบัติ การทดลองทางวิทยาศาสตร์ในบทเรียนเมื่อนักเรียนเรียนจบไปแล้ว ครูควรตั้งคำถามให้นักเรียนคิดต่อไป “ถ้าเป็นอย่างอื่นล่ะ” “ถ้า ... ล่ะ” เช่น การทดลองเรื่อง น้ำยาสูบฆ่าหนอน เมื่อการทดลองในบทเรียนจบแล้ว หากครูตั้งคำถามว่า

“ถ้าเป็นหนอนชนิดอื่นล่ะ” “ถ้าความเข้มข้นของน้ำยาสูบต่างกันล่ะ” ผลจะเป็นอย่างไร หรือการทดลองเรื่องเซลล์ไฟฟ้าจากมะนาว “ถ้าเป็นผลไม้ชนิดอื่นล่ะ” ถ้าเป็นน้ำจากใบพืชที่มีรสเปรี้ยวล่ะ” ผลจะเป็นอย่างไร แตกต่างหรือเหมือนกัน นักเรียนที่สนใจ สงสัย ก็ต้องทดลองดู

}-

-{

การเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษาป่าชุมชน

อาจารย์เสาวณีย์ ไชยมงคล
โรงเรียนบ้านสันมะเค็ด (สันขี้เหล็กพัฒนา) อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

แนวคิดการเรียนการสอนรูปแบบกรณีศึกษาป่าชุมชน

การศึกษาชุมชนเป็นกิจกรรมที่นักเรียนต้องพบปะกับบุคคลในชุมชน จึงจำเป็นที่จะต้องให้นักเรียนได้เรียนรู้และมีมารยาทที่ดีต่อบุคคลในชุมชน เช่น มารยาทในการแสดงความเคารพ การกล่าวคำปฏิสันถารหรือทักทายตามธรรมเนียมที่ยอมรับกันในสังคม เช่น “สวัสดีค่ะ” “สวัสดีครับ...” แสดงกิริยาอาการประกอบคำปฏิสันถารตามฐานะของบุคคล รวมทั้งการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อตกลงของกลุ่ม โดยการให้นักเรียนได้ศึกษารูปแบบตัวอย่างการปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม และการฝึกให้นักเรียนสร้างข้อตกลงเกี่ยวกับการปฏิบัติตนร่วมกัน ก่อนที่จะออกไปศึกษาในแต่ละครั้ง พร้อมทั้งมีการประเมินการปฏิบัติตนตามข้อตกลงที่วางไว้

วิธีการเชิญบุคคลภายนอกมาให้ความรู้แก่นักเรียน

โรงเรียนหรือนักเรียนจัดทำหนังสือเชิญแล้วให้นักเรียนวางแผนการต้อนรับวิทยากรที่จะมาให้ความรู้ เช่น การกล่าวต้อนรับ การกล่าวขอบคุณ การจัดสถานที่ เป็นต้น นอกจากนี้แหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคลซึ่งสามารถให้ข้อมูลข่าวสารความรู้แก่นักเรียนได้ รวมถึงผู้ปกครองและบุคคลอื่น ๆ ในชุมชนด้วย

การเตรียมการเพื่อทำแผนงานปฏิบัติตามทางเลือกร่วมกับชุมชน

เมื่อโรงเรียนและชุมชนได้ร่วมกันเลือกปัญหาที่จะต้องร่วมกันแก้ไข และนักเรียนได้วิเคราะห์เจาะลึกถึงสาเหตุของปัญหาแล้วนำเสนอต่อชุมชน พร้อมทั้งได้ร่วมกับชุมชนเลือกแนวทางในการแก้ปัญหาแล้ว ขั้นตอนต่อไป ครู นักเรียน และตัวแทนของชุมชน เช่น ผู้นำหมู่บ้าน กรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน ตัวแทนกลุ่มหนุ่มสาว พระสงฆ์ หรือบุคคลอื่น ๆ ที่โรงเรียนเห็นว่าเป็นบุคคลที่มีความสามารถร่วมกันเขียนโครงการเพื่อแก้ปัญหา พร้อมทั้งวางแผนการปฏิบัติงาน ในขั้นนี้สิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงอยู่เสมอ คือ กิจกรรมของโครงการจะต้องเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนและชุมชนสามารถที่จะร่วมมือกันปฏิบัติได้โดยไม่เกิดความขัดแย้งกับองค์กรหรือกลุ่มต่าง ๆ อันจะนำไปสู่ความไม่ปลอดภัยทั้งด้านชีวิต ทรัพย์สิน และการปฏิบัติงานของโรงเรียนและชุมชน

+

-

สอนให้สนุก...เป็นสุขเมื่อได้สอน

อาจารย์ชาติรี ตำราญ
โรงเรียนคุรุชนพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

แนวคิดการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้นอกห้องเรียน

เมื่อครูรู้ว่าเด็ก ๆ อยากรู้อะไรก็อยากไปเรียนที่หน้าอาคารเรียน และที่ดอกไม้มีมากแล้ว ครูก็ปล่อยให้เด็ก ๆ ออกไปยังที่ ๆ เด็ก ๆ ต้องการจะไปเรียนรู้ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ได้สัมผัสกับสื่ออันเป็นสิ่งแวดล้อมของผู้เรียน ซึ่งจะกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ เนื่องจากสื่อเหล่านี้เป็นสื่อที่ผู้เรียนคุ้นเคยมาก่อน เขารู้จักและเข้าใจความหมายของสื่อมาแล้ว เมื่อครูนำสื่อเหล่านี้มาเป็นเครื่องช่วยในการเรียนรู้ของเขา จึงทำให้เขาภูมิใจและสนุกกับการเรียนยิ่งขึ้น

การเรียนการสอนไม่จำเป็นต้องยึดพื้นที่ห้องสี่เหลี่ยมในอาคารเป็นที่เรียนเสมอไป เพราะจะเป็นการทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึกเครียดกับบรรยากาศ ถ้าครูพยายามเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมนอกห้องเรียนประเภททุ่งนา ฟ้ากว้าง กลางป่า ก้อนกรวด ดิน หิน ทราย ดอกไม้ สายลมและแสงแดดให้มาก ๆ เด็ก ๆ จะได้กระโดดโลดเต้นอย่างสนุกสนานจนไม่มีความรู้สึกว่าเป็นการเรียนการสอน

เจาะลึกเทคนิคการสอน

ขั้นกำหนดบทเรียน หลักสำคัญของขั้นนี้ คือ ผู้สอนจะต้องมีความคุ้นชินกับผู้เรียน ผู้เรียนมีความไว้วางใจในตัวผู้สอนทำให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าแสดงออก ต้องให้ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดบทเรียนด้วยตนเอง (ตามแผนที่ผู้สอนวางไว้) เพื่อ... สอนในสิ่งที่เด็กอยากเรียนมากกว่าสอนในสิ่งที่ครูอยากสอน

ธรรมชาติของเด็กนั้นชอบเรียนคำใหญ่ ๆ หรือเรียนเป็นชุดไม่ชอบเรียนคำปลีกย่อยแรก ๆ ครูควรสอนเป็นชุด เป็นเรื่องราวก่อน แล้วจึงจะสอนเป็นคำ ๆ และแจกลูกที่หลังสอนแจกลูกผสมคำก็สอนให้ง่ายให้สนุก หลักเกณฑ์ตรงนี้เราต้องการให้เด็ก ๆ ได้รู้จักวิเคราะห์รายละเอียดของคำ ของความรู้ใหม่ว่ามีอะไรเข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง

หนังสือเล่มใดที่ผู้เรียนสนใจแต่อ่านไม่ได้ ถ้าหนังสือเล่มนั้นมีรูปภาพประกอบ ต้องฝึกให้เด็ก ๆ อ่านภาพและบรรยายภาพตามความรู้สึกของเด็ก ๆ เพราะการอ่านและบรรยายภาพจะทำให้ผู้เรียนมีโอกาสดูและคิดอย่างเป็นระบบ โดยมีภาพเป็นผู้กำกับการคิดแทนครูผู้สอน ซึ่งเป็นการช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดอย่างอิสระได้ ความคิดของผู้เรียนจะกลายเป็นความคิดสร้างสรรค์ได้ในที่สุด

ทุกอย่างคือ ตัวเรา ให้เด็ก ๆ สนุก ตื่นเต้นกับการเรียนรู้ บทเรียนที่ครูวางไว้ในบทละคร เด็ก ๆ จะต้องออกไปสังเกต ทดลอง บันทึกข้อมูล นำผลการบันทึกมาร่วมกันอภิปรายในกลุ่ม นำผลสรุปจากกลุ่มย่อยมาอภิปรายเพิ่มเติมในกลุ่มใหญ่ จดบันทึกผลไว้ เก็บใบความรู้ของแต่ละกลุ่มบันทึกไว้ และกลุ่มใหญ่บันทึกไว้มาปะติดไว้ที่ฝาผนัง เป็นความรู้ในช่วงนั้นแล้วไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมมาร่วมกันอภิปราย วิเคราะห์ วิจัย บันทึกผลสรุปปิดไว้เป็นความรู้ใหม่ เมื่อครบหน่วยหรือจบเรื่องนั้น ๆ ก็จะนำความรู้ย่อยเหล่านั้นมาสรุปเป็นความรู้ใหม่ ๆ เรียกว่า องค์ความรู้ เด็ก ๆ จะศึกษาทุกสิ่งที่เขานำมาปะติดไว้แล้วนำไปเขียนเป็นบทเรียนเขียนโดยเด็กตามที่ตนต้องการ

การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมปลูกเร้าความคิด

ห้องเรียนที่แท้จริงของเด็ก ๆ คือ ใต้ต้นไม้ ในสนามหญ้า ป่า เขา ทุ่งนา และบ้านของผู้เรียนมากกว่าห้องสี่เหลี่ยมแคบ ๆ ที่นิยมใช้สอนกันอยู่ทุกวัน

การพัฒนาทางด้านการคิดและสติปัญญาของเด็กนั้นเป็นกระบวนการสร้างความสมดุลระหว่างกระบวนการผสมผสานกลมกลืน (คือ กระบวนการที่เด็กแต่ละคนได้นำเอาวัสดุสิ่งของและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ตนเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมภายนอกมาปรับให้เข้ากันอย่างสอดคล้องกับพฤติกรรมของตนเอง) กับ “กระบวนการที่ก่อให้เกิดความรื่นรมย์” (คือกระบวนการที่เด็ก ๆ พยายามปรับพฤติกรรมของตนเองให้เข้ากันอย่างราบรื่น และเหมาะสมกับภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอก) และเมื่อสภาพทั้งสองอย่างอยู่ในสภาพสมดุลแล้ว กระบวนการคิดต่าง ๆ ก็เป็นไปอย่างราบรื่นและเหมาะสม แต่ถ้าหากว่ากระบวนการทั้งสองอย่างเกิดอยู่ในสภาพไม่สมดุล เด็ก ๆ ก็จะสามารถปรับตัวเองเพื่อขจัดความไม่สมดุลเหล่านั้นออกไปได้ นั่นแหละ คือ วิถีทางไปสู่การพัฒนาการคิดและสติปัญญาของเด็ก

วิธีการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสคิดด้วยตนเองอย่างอิสระ

เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรื่องที่จะเรียน เมื่อทุกคนเสนอเรื่องที่จะเรียนแล้ว ก็นำมาจัดกลุ่มที่เหมือนกันมาให้ร่วมเรียนกลุ่มเดียวกัน ถ้าเรื่องเรียนต่างกันหลากหลายก็พยายามให้ตัดสินใจเลือกเรียนเรื่องที่สามารถเข้ากลุ่มเดียวกันได้ เพื่อง่ายต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. เปิดโอกาสให้เลือกแหล่งเรียนที่สอดคล้องและก่อให้เกิดการเรียนรู้ตรงเรื่องที่จะเรียนรู้

2. ค้นหาความหมายหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ด้วยผู้เรียนเอง ไม่ใช่ผู้สอนเป็นผู้บอกจุดประสงค์การเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้หยั่งรู้หยั่งเห็น (Insight) ด้วยตนเอง

3. เปิดโอกาสและเวลาให้ผู้เรียนเรียนรู้แล้วนำผลที่ตนเองรู้เห็นจริงมาคิดเขียนอย่างอิสระ

4. ไม่วิจารณ์ผลงานเด็กในเชิงลบ เสริมสร้างแรงจูงใจในทางบวก ตลอดจนชี้แจงข้อบกพร่องของงานด้วยการพูดคุยกันตัวต่อตัวและเมื่อโอกาสอำนวย ทั้งนี้เพราะผู้เรียนย่อมภูมิใจต่องานที่สำเร็จด้วยหัวใจเต็มร้อย ถ้าไปวิจารณ์ในเชิงลบจะทำให้ผู้เรียนขาดความมั่นใจในตนเองได้

5. ผลงานทุกชิ้นที่ผ่านผู้สอนจะต้องบันทึกผลการพัฒนาลงไปในกระดาษบันทึกพฤติกรรมของผู้เรียนแต่ละคน ที่ผู้สอนรวบรวมไว้ในแผ่นบันทึกพฤติกรรมร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนผลงานทุกชิ้นที่ผู้สอนอ่านแล้วจะต้องคิดไว้ที่ป้ายแสดงผลงานเพื่อเปิดโอกาสให้ทุกคนอ่าน โดยเฉพาะผู้เขียนจะต้องอ่านให้ผู้สอนฟัง

6. การสอนกระบวนการคิด ผู้เรียนจะต้องเรียนกระบวนการคิด แบบสายใยเครือข่ายความคิด ซึ่งข้อความในวงกลมนั้นคือ สารระย้อยหรือเหตุผลที่จะนำมาเชื่อมต่อร้อยเรียงเป็นเรื่องราวเล่าสู่กันฟัง แต่เป็นเนื้อหาที่มีเหตุผล รับผิดชอบต่อคล้องกันคิดว่าการเขียนโดยไม่คิดในแบบสายใยเครือข่ายความคิด

7. จากการนำข้อความในสายใยเครือข่ายความคิดมาร้อยเรียงเป็นเรื่องราวยาว ๆ นั้น จะต้องค่อย ๆ สอนให้ผู้เรียนจัดกลุ่มเนื้อหาข้อย่อยให้เล็กลงแล้วหาคำนำมาเขียนใหม่ก็จะได้เรื่องที่ใช้คำข้อย่อย ๆ แต่มีความหมาย

การส่งเสริมจินตนาการของผู้เรียน

ทุกครั้งที่สอน ครูชาตรีจะพยายามโน้มน้าวสายตาและจินตนาการของลูกศิษย์ให้หลุดออกจากกรอบกระดานดำ หนังสือแบบเรียน และห้องเรียนสี่เหลี่ยม ไปสู่การเรียนรู้ของจริงจากธรรมชาติ ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ครูชาตรีมักเปิดโอกาสให้เด็กเลือกเรียนในสิ่งที่ตนเองสนใจ ที่อาจเริ่มต้นจากข้อสงสัยของเด็ก ตามมาด้วยการค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง

“ครู...ครู ไข่เดือนมันทกินอะไรนะ” เด็กชายมะดิง หะยีนาแม่ วัย 9 ขวบ ถามครูชาตรีในวันหนึ่ง

“ครูจะไปรู้ได้ไง ครูไม่ใช่ไข่เดือนนี้” ครูชาตรี ว่า

มะดิงทำหน้างุนงงเล็กน้อย จะขำก็ไม่ขำ จะงอนครูก็ไม่เชิง หากคำตอบแบบนี้แหละ ทำทนายให้มะดิงต้องรีบไปค้นหาคำตอบมาอวดครูให้ได้ ว่าไข่เดือนกินอะไรกันแน่

ไม่กี่วันหลังจากนั้น มะดิงก็วิ่งหน้าเล็กลักเข้ามาบอกครูชาตรีว่า

“ครูครับ ผมขุดดินแข็งอยู่หลายวันแล้ว ผมไม่เจอไข่เดือนเลย”

แต่อีกหนึ่งสัปดาห์ต่อมา เด็กชายมะดิงก็กลับมาบอกครูด้วยใบหน้าฉายแววภูมิใจว่า

“ผมพบแล้วครับ ไข่เดือนมันชอบอยู่ที่ดินร่วน ชื้น ตามต้นไม้” และไม่นานต่อมา เด็กชายก็ยื่นหนังสือเล่มเล็กเรื่อง “ไข่เดือน” ที่เขาเขียนขึ้นมาเองให้ครูชาตรี

เรียนรู้นอกสถานที่อย่างมีความสุข

โดยธรรมชาติของเด็ก มักจะสนุกและรู้สึกตื่นเต้นกับการได้ออกไปทัศนศึกษาออกโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นวัด วัง พิพิธภัณฑน์ น้ำตก ไกลถึงข้ามจังหวัด หรือใกล้แค่เดินแถวข้ามถนนไปชมนิทรรศการของโรงเรียนฝั่งตรงข้าม ในบรรยากาศแปลกใหม่เท่านั้น จะช่วยกระตุ้นให้ เด็ก ๆ เกิดความสนใจอยากรู้ อยากเห็นมากกว่าการเรียนอยู่ในโรงเรียน จึงเป็นหน้าที่ของครูที่จะสร้างโอกาสในการเรียนรู้ดังกล่าวให้เกิดขึ้นแก่เด็ก

แต่ละครั้งในการออกไปทัศนศึกษาออกโรงเรียน ครูชาตรีมักจะถามความเห็นจากลูกศิษย์ของตนเองก่อนเสมอ

“พรุ่งนี้จะพากันไปนั่งเล่นแถวคู่งน้ำดีใหม่” ครูชาตรี ชักชวนเด็ก ๆ ในวันหนึ่ง

ไต้ยีนเช่นนั้น เด็ก ๆ ไม่แสดงท่าทีคัดค้านเลย แม้จะต้องรับปากปฏิบัติตามเงื่อนไขของครู เช่น ไปลงเล่นน้ำกันนะ.. ฯลฯ วันรุ่งขึ้น พวกเขาต่างกระตือรือร้นเตรียมกล่องข้าวกลางวันมาเป็นเสบียงกันพร้อมน้ำ ออกเดินเกาะกลุ่มตามครูไปเป็นขบวนระหว่างทางมีเรื่องให้ซักถาม พูดคุยกับเพื่อน ๆ และครูไปตลอดทาง

หากมองจากริมฝั่งคลองที่ครูชาตรีและเด็ก ๆ เดินลัดเลาะอยู่ จะเป็นว่าแนวตลิ่งที่อยู่ฝั่งตรงข้าม มีบางช่วงแหวกมาก แต่บางช่วงกลับแหวกน้อย ไม่นานนักแต่ละคนก็เริ่มเข้าใจได้ด้วยตนเอง เมื่อเห็นได้ชัดว่า ช่วงที่ตลิ่งแหล่งเว้าเข้าไปลึกนั้น สภาพของริมฝั่งจะเป็นลานดินโล่ง ๆ มีเพียงต้นหญ้ากับพวกวัชพืชขึ้นอยู่ประปราย แต่หากช่วงไหนมีกอไผ่หรือ ต้นมะพร้าวขึ้นอยู่ด้วย ตลิ่งจะมีสภาพสมบูรณ์กว่า และยังสังเกตเห็นยอดต่อไปว่า ยังมีต้นไม้มากเท่าไร แนวดินที่อยู่บริเวณริมฝั่งน้ำจะแหวกน้อยลงเท่านั้น

เดี๋ยวนี้เด็ก ๆ รู้แล้วว่า รากของต้นไม้จะช่วยยึดดินไว้เป็นกลุ่มก้อนไม่ให้กระแสน้ำกัดเซาะตลิ่งจนแหวกเว้าหรือพังไป สิ่งที่เด็กพบเห็นด้วยตา และสัมผัสได้ด้วยตนเอง จากของจริง ส่งผลให้เด็กเกิดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งถ่องแท้ โดยที่ครูชาตรีแทบจะไม่ต้องกล่าวอธิบายอะไรเลย นอกจากคิดต่อเพียงว่า จะเชื่อมโยงความรู้เรื่อง “ต้นไม้ช่วยรักษาตลิ่ง” ไปสู่เรื่องของ “ต้นไม้บนภูเขา” หรือ “ต้นไม้ช่วยป้องกันน้ำท่วม” ให้แก่เด็กได้อย่างไร

กระบวนการนั้น สำคัญไฉน

ครูชาตรีถือว่าน่าพอใจมาก หากเด็กบรรยายถึง “วิธีการเรียนรู้” ของตนเองประกอบมากับการจัดทำหนังสือเล่มเล็ก เช่น เด็กชายคนหนึ่งเกิดความสงสัยว่า มดคันไฟชอบกินอะไร หลังจากไปซุ่มสำรวจอยู่หลายวัน รายงานเรื่องนี้ก็ได้รับการเขียนออกมาเป็นหนังสือเล่มส่งครู

ในรายงานนั้นเด็กชายคนนั้นสรุปว่า “มดคันไฟชอบกินข้าวสารกับปลาเค็ม”

อาจจะไม่ใช่ข้อสรุปที่ถูกต้องตามหลักวิทยาศาสตร์ทั้งหมด แต่เด็กชายคนนี้รู้จักวิธีหาคำตอบให้กับเรื่องที่ตนเองสงสัย ในส่วนหนึ่งของรายงาน เด็กชายบรรยายว่า เขา

ไปเจอรังมดคันไฟได้ต้นไม้ใหญ่หลังบ้าน ฝึ่สังเกตเห็นมานานแต่ไม่พบคำตอบ จึงนำสิ่งที่คิดว่าน่าจะเป็นอาหารของมดคันไฟ เช่น น้ำตาลทราย ข้าวสาร เปลือกไม้ ปลาเค็ม อย่างละชนิดละหน่อย มาวางไว้ใกล้กับรัง ในที่สุดเด็กชายพบว่า มดคันไฟคงชอบกินอาหารที่เก็บได้นาน อย่างเช่น ข้าวสาร และปลาเค็ม เนื่องจากเป็นอาหารที่พวกมันเลือกพากันขนกลับรัง

สิ่งที่ครูคาดหวังจากการเรียนการสอน ไม่ใช่ผลลัพธ์ที่นักเรียนหาได้ แต่วิธีการและขั้นตอนในการได้ผลลัพธ์นั้น ๆ มา กลับสำคัญยิ่งกว่า

การสอนที่เน้นกระบวนการ

อาจารย์ประนอม เพชรภู
โรงเรียนพิษณุโลกศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

แนวคิด/วิธีการ

เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองทุกทักษะ เพราะผู้เรียนบางคนมีความรู้ความสามารถ อยากทำ อยากแสดงออก แต่ไม่มีโอกาส อาจแสดงออกทางอื่นที่ไม่พึงปรารถนาของครู การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจ จะทำให้ค้นพบความสามารถด้านต่าง ๆ และผู้เรียนแต่ละคนจะมีความสามารถแตกต่างกัน เช่น บางคนถนัดด้านการพูด การอ่านทำนองเสนาะ การแต่งคำประพันธ์ เป็นต้น เมื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ เสร็จแล้ว ครูควรชมเชย ให้กำลังใจและส่งเสริมเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในความสามารถของตนและจะพัฒนาตนเองให้มีความสามารถยิ่ง ๆ ขึ้นไป ถ้าครูไม่เปิดโอกาสจะไม่ทราบได้เลยว่าผู้เรียนคนใดมีความสามารถด้านใดเป็นพิเศษ

การเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมศิลปะการแสดง และการละเล่นพื้นบ้าน

อาจารย์พงศ์ศักดิ์ สิงหนัด
โรงเรียนบ้านหมีวิทยา อำเภอบ้านหมี จังหวัดลพบุรี

ขั้นตอนกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1. **สำรวจความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนก่อนสอนหรือมอบหมายงาน** โดยการซักถาม สังเกต สัมภาษณ์ หรือให้ทำแบบทดสอบก่อนเรียน หรือเลือกกิจกรรมที่จะทำ

2. **ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน** เพื่อจัดการเรียนการสอน โดยการแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ แล้วให้ผู้เรียนร่วมวางแผนเพื่อกำหนดขอบข่ายเนื้อหาสาระ กิจกรรม การวัดและประเมินผลร่วมกัน

3. **ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตัวเอง** โดยการจัดมุมหนังสือ จัดศูนย์ พัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เช่น จัดบอร์ด จัดนิทรรศการย่อย มุมความรู้ต่าง ๆ ภายในห้องเรียน ภายนอกห้องเรียนจะจัดร่วมกับห้องสมุด เช่น กระเช้าหรือตะกร้าความรู้ ต้นไม้พูดได้ เป็นต้น

4. **ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงโดยการปฏิบัติจริง** การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงโดยการปฏิบัติจริง เช่น การฝึกทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละครหรือการละเล่นในท้องถิ่น เช่น ราชวิชา ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่น และ ราชวิชา ท 061 ภาษาไทย เพื่อกิจกรรมการแสดง หรือราชวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

5. **จัดหาสื่อและอุปกรณ์ต่าง ๆ ประกอบการเรียนการสอน** เพื่อชักจูงให้ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนรู้ เช่น สไลด์ วิดีทัศน์ เทปบันทึกเสียง แผ่นภาพ แผ่นภาพโปร่งใส คอมพิวเตอร์ของจริง และหุ่นจำลองต่าง ๆ นอกจากนี้ในบางโอกาสอาจเชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาบรรยายให้ความรู้

6. **แนะแนวทางให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการสรุป** รวบรวมเนื้อหาสาระที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถวิเคราะห์ข้อมูลหรือแก้ไขปัญหาที่พบให้ได้ด้วยตนเอง

7. **แบ่งกลุ่มการทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย** เช่น การทำรายงาน ผู้เรียนแต่ละกลุ่มจะต้องรู้จักการวางแผนในการทำงาน ดำเนินงานตามแผน รู้จักวิเคราะห์ แสดงความคิดเห็น และประเมินผลงานต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

8. **คำนึงถึงหลักประชาธิปไตยในการเรียนการสอน** ในการมอบหมายงานต่าง ๆ โดยเฉพาะงานกลุ่ม จะคำนึงถึงหลักประชาธิปไตยในการเรียนการสอน โดยผู้เรียนจะมีอิสระในการเลือกกลุ่ม และให้ความร่วมมือในการทำงานของกลุ่ม เป็นการส่งเสริมประชาธิปไตย และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ

9. **จัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบ** เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องหรือเกี่ยวพันกัน โดยตลอด และใช้วิธีการสอนที่หลากหลายโดยคำนึงถึงความเหมาะสม ความพร้อมและความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก

กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ เกม เพลง หมอลำ เป็นสื่อ

อาจารย์วิไลวรรณ คำมัน
โรงเรียนบ้านห้วยกอก 1 จังหวัดมุกดาหาร

ในการจัดกิจกรรมการสอนชั้นนำ ชั้นสอน และชั้นสรุป ครูผู้สอนใช้เทคนิคการร้อง ลำ ทำเพลง เพื่อสร้างบรรยากาศของการเรียนให้สนุกสนาน ทุกคนได้แสดงออกได้เคลื่อนไหวร่างกาย ทำให้ไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน และทำให้จดจำบทเรียนได้เร็วคงทนยิ่งขึ้น ครูผู้สอนจึงต้องขยัน แต่งเพลง แต่งกลอนลำ จัดหาเกมใหม่ ๆ แปลก ๆ มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ

การทำบทเรียนภาษาไทยให้สนุก นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทย สามารถทำได้หลากหลายวิธี เน้นไปที่ผู้เรียน ทั้งการฟัง พูด อ่าน และเขียน โดยสร้างบรรยากาศทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน ใต้ร่มไม้ สนามเด็กเล่น รอบบริเวณโรงเรียน ล้วนเป็นสถานที่เรียนได้อย่างวิเศษ กิจกรรมการเรียนการสอนจัดเป็นขั้นตอนกระบวนการจากง่ายไปหายาก เช่น ครูเล่าเรื่องให้ผู้เรียนฟัง ผู้เรียนเล่าเรื่องย้อนกลับให้ครูฟัง แล้วแสดงบทบาทสมมติตามเรื่องราว ผู้เรียนและครูช่วยกันเขียนเรื่องในแผนภูมิพร้อมกับวาดภาพประกอบข้อความ ผู้เรียนแบ่งกลุ่มช่วยกันทำหนังสือเล่มใหญ่ เอาไว้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ในการเรียนขั้นต่อไป สร้างความภูมิใจโดยทำหนังสือเล่มเล็กเป็นของตนเอง โดยการเขียนเรื่องพร้อมกับวาดภาพระบายสีจนจบเรื่อง ฝึกกิจกรรมทักษะทางภาษาให้เกิดความชำนาญ ด้วยการฝึกจำคำ อ่านคำ เขียนคำ เขียนคำแต่งประโยค อ่านและเขียนประโยคที่แต่งจากคำในหนังสือเล่มใหญ่ ฝึกแจกลูกสะกดคำเป็นคำใหม่อย่างหลากหลายและโยงเข้าสู่ชีวิตประจำวันที่บ้านและที่ชุมชน เพื่อสัมผัสและเรียนรู้สิ่งที่อยู่รอบตัว ฝึกอ่านเรื่องจากเรื่องใหม่ เช่น อ่านนิทาน อ่านเรื่องสั้น อ่านหนังสือเสริมการอ่าน อ่านข่าว ฯลฯ ฝึกเล่าเรื่องที่ได้อินได้ฟังหรือที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน ถ่ายทอดให้ผู้อื่นรับรู้ได้ ฝึกพูดโต้ตอบสนทนาเรื่องราวต่าง ๆ ฝึกเขียนเรื่องสั้น ๆ ง่าย ๆ เช่น เขียนบรรยายภาพ เขียนเรื่องจากจินตนาการ เขียนเรื่องตามหัวข้อที่กำหนด ฯลฯ

เทคนิคการกระตุ้นนักเรียนให้ใช้ความคิด

เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการเลือกตั้งหัวหน้า รองหัวหน้า เลขานุการ และสมาชิก เพื่อเรียนรู้ประสบการณ์ในการเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี ฝึกการยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ความมีน้ำใจต่อกัน การรู้จักยอมรับตัวเองเพื่อปลูกฝังนิสัยความเป็นประชาธิปไตยทุกครั้งปฏิบัติงานกลุ่ม ต้องให้โอกาสนำเสนอผลงาน มีการประเมินผลงาน เพื่อฝึกการยอมรับการผิดพลาด จะได้อึ้งจิกแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ดีขึ้นได้

ภาษาไทยเรียนได้ทุกที่ ทุกวิชาคือภาษาไทย

อาจารย์สุขพงศ์ ทักษณกุลกิจ
โรงเรียนวัดฉัตรแก้วจางลณี กรุงเทพมหานคร

ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนการสอน

1. กิจกรรมเที่ยงวันฉันมีสุข

เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเที่ยงวัน โดยมีเวทีจัดกิจกรรมใช้เวลาประมาณ 15 นาที ก่อนขึ้นเรียน นักเรียนจะมาชุมนุมกันก่อนขึ้นห้องเรียน กิจกรรมจะเป็นการนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ เช่น ข่าวสารบ้านเมือง การแสดงบทบาทสมมติ การตอบปัญหา การเล่นเกมครุภัณฑ์ภาษาไทย เวทีนี้เปิดโอกาสให้ครูที่สอนวิชาอื่น ๆ เข้าร่วมได้ เช่น วันจันทร์ วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต วันอังคาร ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วันพฤหัสบดี วิชาการงานพื้นฐานอาชีพ และวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย วันศุกร์ วิชาภาษาไทย

2. กิจกรรมศุกร์นี้มีสุข

เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงออกอย่างเสรีในการนำเสนอกิจกรรม วันศุกร์เป็นวันที่นักเรียนรอคอยด้วยใจจดจ่อ เท่าที่สังเกตนักเรียนจะแสดงออกเต็มที่เพราะรุ่งขึ้นจะเป็นวันที่เขาได้หยุดพักผ่อน

เริ่มตั้งแต่ตอนเช้า จัดรายการเสียงตามสาย เพลงตามคำขอ อ่านร้อยแก้วร้อยกรองที่ไพเราะ เล่านิทาน สัมภาษณ์ ยอดนักอ่านโดยร่วมกับห้องสมุด ให้นักเรียนได้ไปจัดกิจกรรมเสียงตามสายนำเสนอสิ่งที่เป็นสาระประโยชน์ โดยอาศัยหอกระจายเสียงของชุมชน ซึ่งจะเผยแพร่ได้กว้างไกลกว่า เป็นการร่วมมือกับชุมชนอีกทางหนึ่ง

กิจกรรมต่าง ๆ จัดให้มีรูปแบบหลากหลาย สนุกสนานเร้าใจ ทันเหตุการณ์ เมื่อเคารพธงชาติเสร็จแล้ว เปิดเพลงมาร์ช นักเรียนปรบมือพาเหรดเข้าชั้นเรียน ประหนึ่งว่าพวกเขาได้ร่วมแข่งขันเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ 13 ด้วย นักเรียนมีความสุข รอยยิ้ม ท่าทางบ่งบอก

3. กิจกรรมพ่อแม่ฟังฉันอ่าน

เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการรับรู้เรียนรู้ร่วมกับนักเรียน ทุกเย็นวันศุกร์ นักเรียนจะมารับแฟ้มหรือซองบรรจุแผ่นความรู้/สารคดี/แผ่นพับ/แผ่นปลิวที่มีประโยชน์ หรือผลงานของนักเรียน โดยให้นักเรียนนำเอกสารไปอ่านให้ผู้ปกครองฟัง ขอเวลาผู้ปกครอง เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมเสร็จแล้วให้ผู้ปกครองลงนาม และประเมินผลด้วยเป็นการประเมินทางจิตพิสัยแบบง่าย ๆ เช่น ลูกฉันเก่ง ลูกผมเล่า นิทานสนุก ฯลฯ

การเรียนรู้แบบเพื่อนสอนเพื่อน

อาจารย์ประหยัด ฤาชากุล
โรงเรียนไชยวานวิทยา อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี

ที่ผ่านมาอาจารย์ประหยัดใช้วิธีแก้ปัญหาเด็กเรียนอ่อนโดยเรียกมาคุยเป็นการส่วนตัว ค่อย ๆ แก้ไขไปเท่าที่จะทำได้ แต่เนื่องจากเด็กกลุ่มนี้มีความถนัดในด้านภาษาน้อย ครั้นจะไปเคี่ยวเข็ญให้กลายเป็นคนเก่ง คงเกินกำลังความสามารถ สิ่งที่ได้ทำ คือ กระตุ้นให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และการเรียนมากขึ้น

อาจารย์ประหยัดเลือกใช้รูปแบบที่เรียกว่า “เพื่อนสอนเพื่อน” ในการแก้ปัญหา เด็กไม่ผ่านการประเมิน โดยฝึกเด็กเก่งสอนเพื่อนที่อ่านภาษาอังกฤษ ปრაกฏว่าวิธีนี้ได้ผลดีมาก เพราะเด็กด้วยกันเองจะกล้าซักถามข้อสงสัยจากเพื่อนมากกว่าครู

เบญจมาศได้รับการฝึกจากอาจารย์ประหยัดให้ทำหน้าที่คอยช่วยเหลือเพื่อนที่มีปัญหาในการเรียนภาษาอังกฤษ เด็กหญิงเต็มใจรับหน้าที่ทุกครั้งที่อาจารย์ขอ เพราะนอกจากจะได้ช่วยเหลือเพื่อนแล้ว ยังได้ทำให้เธอสามารถทบทวนความรู้เดิมไปในตัวด้วย

ห้องเรียนวิทยาศาสตร์แบบพึ่งพา

อาจารย์สุภาภรณ์ มั่นเกตุวิทย์
โรงเรียนบ้านทุ่งเสียวนารัฐ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ครั้งหนึ่งอาจารย์สุภาภรณ์เดินเข้ามาในห้องเรียนและพบว่า นักเรียนกำลังพูดคุยถึงปัญหาเรื่องเพื่อนทะเลาะกัน เมื่อวันวานได้โอกาสเหมาะเพราะครูกำลังจะชวนลูกศิษย์เรียนเรื่อง “พลังงานในธรรมชาติ” อยู่พอดี อาจารย์สุภาภรณ์ร่วมวงนั่งฟังเด็ก ๆ เล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น เมื่อจบแล้ว เธอจึงโยงเข้าเรื่องที่ต้งใจนำมาสอนวันนี้ว่าการทะเลาะเบาะแว้ง เตะต้อย คำว่า ทูบตี เป็นการใช้พลังงานของร่างกายในทางที่ไม่สร้างสรรค์

“ถ้าเราใช้พลังงานที่มีอยู่ในตัวคนน้ำตื้นไม้ ออกกำลังกาย จะได้ประโยชน์มากกว่า” อาจารย์สุภาภรณ์ อรรถาธิบาย เมื่อเห็นเด็ก ๆ ยังมีสีหน้างุนงง อาจารย์จึงยกตัวอย่างต่อไปว่า “ในยามที่แดดออก น้ำเคลื่อนไหว และลมพัด จะให้พลังงานและคุณค่าแก่สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ บนพื้นโลก พวกเราก็เช่นกัน ต้องออกแรงเพื่อให้เกิดคุณค่า”

เมื่อนักเรียนเข้าใจชัดเจนขึ้นแล้ว ครูจึงรุกต่อว่า พลังงานจะมาจากทางใดได้อีก คราวนี้เด็กไม่ตอบ หากขออนุญาตครูออกจากห้องเรียน เพื่อไปศึกษาเรื่องพลังงานในร่างกายที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหว ไม่ว่าจะเป็นการวิ่ง กระโดดเชือก รดน้ำต้นไม้ หรือเก็บขยะ เพื่อได้เหงื่อกันพอสมควร

การเรียนวิทยาศาสตร์แบบพึ่งพาจะเริ่มต้นจากการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นวิทยากร และใช้สื่อจากสิ่งแวดล้อมและชุมชนที่เน้นความประหยัดหากมีประสิทธิภาพ โดยส่วนหนึ่งประดิษฐ์จากเศษวัสดุเหลือใช้จำพวกขวดน้ำพลาสติก ขวดเหล้า ถ้วยน้ำดื่ม กล่องยาสีฟัน เป็นต้น

ส่วนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นวิทยากรนั้น ครูจะเลือกสรรความรู้ดั้งเดิมของท้องถิ่นมาศึกษา เช่น การลอยขึ้นสู่ท้องฟ้าของโคมัยเป็งโดยใช้พลังงานความร้อน หรือการนำภูมิปัญญาในด้านการใช้สมุนไพรของชาวบ้านมาผสมผสานกับการแพทย์แผนปัจจุบัน เป็นอาทิ

ในด้านการเรียนการสอน จัดทั้งในห้องเรียน และสภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน เป็นจุดศึกษาให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้โดยไม่จำกัดเวลา

ปัจจุบันโรงเรียนดำเนินการจัดทำจุดศึกษาและสวน วิทยาศาสตร์ โดยได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการสร้างจุด ต่าง ๆ ได้แก่ ระบบนิเวศน์ในบ่อบัว พืชสมุนไพรใกล้ตัว สวนหินดินทรายเรือนเพาะชำธรรมชาติ (ศึกษาเรื่องการขยาย พันธุ์พืช) การดำรงชีวิตสัตว์ (เลี้ยงนก กระจ่าง และปลา) สวนเฟิร์น และการเลี้ยงกล้วยไม้

จุดศึกษาต่าง ๆ เหล่านี้นอกจากเป็นการศึกษาเพื่อหาความรู้แล้ว ยังเป็นสถานที่ ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมเพื่อสร้างอาชีพตามความสนใจ เช่น การเพาะเลี้ยงบัว การ เพาะเลี้ยงปลาสวยงาม กระจ่าง นกหงส์หยก ในการดำเนินการดังกล่าวมีชุมชนเข้ามา ร่วมให้ความรู้อย่างใกล้ชิด

การสอนดนตรีแบบโคโค

รองศาสตราจารย์ ดร.รัชชัย นาควงษ์
โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

แนวคิดและวิธีการ

วิธีการสอนดนตรีแบบของโคโคจะเริ่มต้นจากสิ่งใกล้ตัว โดยไม่ต้องอาศัย
เครื่องมือหรือเครื่องมืออื่นมาประกอบให้ยุ่งยาก นั่นคือ การร้องเพลงของเด็ก เสียงร้องเพลง
เป็นเสียงที่ใกล้ตัวที่สุดในการแสดงความรู้สึกทางดนตรีของมนุษย์ การร้องเพลงจะช่วย
ฝึกการฟังเสียง และแยกแยะตัวโน้ตได้ดี โดยที่เด็กจะสามารถร้องเพลงและแยกแยะ
โน้ตโดยไม่ฝึกเขียน รวมทั้งการฝึกร้องเพลงบ่อย ๆ พร้อมทั้งให้รู้จักโน้ตร้องเพลง
ประสานเสียงได้

เริ่มต้นจากเพลงพื้นเมือง

เมื่อนำวิธีการสอนนี้มาใช้ในเมืองไทย ครูรัชชัยใช้เพลงไทยในการสอน โดยเลือก
เพลงที่คุ้นหูคน หรือเพลงประกอบกิจกรรม เช่น การเดินตามจังหวะเพลง บางครั้ง
ดัดแปลงเนื้อร้องต่างประเทศ เป็นเนื้อร้องภาษาไทย เพื่อให้เด็กเข้าใจได้ง่ายขึ้น

นอกจากจะใช้เพลงพื้นเมืองในการเรียนการสอนแล้ว ครูรัชชัยยังหยิบยกเอา
บทร้องเล่น ซึ่งเป็นการละเล่นของเด็กในอดีต ที่ตกทอดกันมาจนปัจจุบันมาใช้
เนื่องจากการละเล่นบางอย่างของไทย จะมีจังหวะจะโคนที่ใช้นำมาสอนเด็กได้เป็นอย่างดี
เพราะฉะนั้น เขาจึงแต่งทำนองใส่ลงไปในการเล่นที่เขาเลือก เช่น มอญซ่อนผ้า โพงพาง
รารีข้าวสาร ส่วนบางเพลงที่ใช้ในการสอน ต้องการโน้ตเพียง 2 ตัวเท่านั้น แต่เพลงใน
บ้านเราเองไม่มีแต่งเอาไว้ หรือหากจะใส่ทำนองลงไปในการเล่นอีกก็จะไม่เข้ากัน
ครูรัชชัยจึงหาวิธีปรับใช้โดยนำเอาทำนองเพลงจากต่างประเทศบางเพลง มาใส่
เนื้อร้องภาษาไทยเข้าไปแทน

เมื่อเด็ก ๆ ทำความเข้าใจเรื่องสัญญาณมือกับเสียงเพลงดีแล้ว คราวนี้ครูจะขอให้เด็กคนหนึ่งลองแต่งเนื้อเพลงขึ้นมาสั้น ๆ ทำสัญญาณมือให้เพื่อนดูเป็นจังหวะ พอทั้งชั้นเรียนดูสัญญาณมือแล้วรู้ว่าเป็นตัวโน้ตเสียงอะไร คราวนี้จะให้เด็กทั้งชั้นร้องตามเด็กคนนั้น ขณะเดียวกันก็ทำสัญญาณมือตามไปพร้อมกันด้วย เท่ากับครูกำลังสอนให้เด็กสามารถแต่งเพลงง่าย ๆ ได้ด้วยตนเอง โดยที่เด็กเองไม่รู้ตัว และไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นเรื่องยากเกินความสามารถของเขา เมื่อเด็กเรียนตัวโน้ตสองตัวคล่องแล้วดีแล้ว ครูจะเป็นผู้เติมเสียง ลา ซึ่งเป็นตัวโน้ตอีกตัวหนึ่งเพิ่มเข้ามา แล้วค่อยเริ่มกระบวนการเดิม คือสอนให้เด็กใช้โน้ต 3 ตัว แต่งเพลงสั้น ๆ ง่าย ๆ อีก เพื่อให้ใช้เรียนรู้สัญญาณมือ และสังเกตความสัมพันธ์ของระดับเสียง โด และ เร จนครบโน้ตทั้ง 7 ตัว

การละเล่นพื้นบ้านคือสื่อที่ง่ายที่สุด

หากเข้าใจธรรมชาติของเด็ก และหากวิถีในการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็กแล้ว เด็กจะสามารถเรียนรู้ได้มาก การเรียนดนตรีควรเป็นเรื่องของความเพลิดเพลินเริงรมย์ ความผ่อนคลาย สร้างความสนุกสนาน และเด็กได้พบกับความสุขเมื่อได้เรียนวิชานี้

ดังนั้น เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน ครูต้องนำการเล่นเข้ามาสอดแทรก ระหว่างเรียนด้วย

ครูรัชชัชนำเอาการละเล่นแบบไทย ๆ เป็นต้นว่า มอญซ่อนผ้า โพงพาง รีรีข้าวสาร มาเป็นสื่อการเรียนในชั่วโมงดนตรีของเขา

ผู้เรียนทุกคนมีส่วนในการแสดงออก

ภายในห้องเรียนดนตรีที่มีครูรัชชัชเป็นผู้สอน เด็ก ๆ จะไม่ออกอาการง่วงเหงาหาวนอนหรือนั่งเบื่อ นัยน์ตาใสแจ๋วของเด็กจะเปล่งประกายเจิดจ้า เพราะเด็ก ๆ รู้ว่า ชั่วโมงแห่งความสนุกสนานกำลังจะเริ่มขึ้นผ่านการสอนดนตรีภายในห้องสี่เหลี่ยมโล่งกว้าง ที่ไม่มีโต๊ะเก้าอี้นักเรียนวางให้เกะกะสักตัว เด็ก ๆ จึงสามารถใช้พื้นที่ทุกตารางนิ้วภายในห้องสนุกกับดนตรีของพวกเขาเต็มที่ เสียงดังฟังชัดของครูรัชชัชกำลังบอกให้เด็ก ๆ เล่นปรบมือตามจังหวะ แ่วลอลมมานอกห้องเรียนดนตรีของชั้น ป. 1

สอนอย่างมีความสุข สนุกเมื่อมีเพลง

ซอล ลา ซอล มี ซอล ซอล ลา ซอล ซอล มี

โยน สูง โยน ต่ำ โดย ลูก บอล ให้ ลิง ตัว ดำ

พอมาถึงเพลงนี้ ครูรัชชัยชวนเด็ก ๆ เล่นเกมคล้ายกับลิงชิงบอล แวตาของเด็กเริ่มคึกคักขึ้นมาทีเดียว เด็ก ๆ จะนั่งล้อมวงบนพื้นห้องเรียน แล้วโยนลูกบอลส่งต่อกันไปเป็นทอด ๆ ระหว่างร้องเพลง เด็กที่ได้ลูกบอลตรงคำสุดท้ายว่า “ดำ” พอดีจะต้องเล่นเป็นลิง

การสอนดนตรี นอกจากจะร้องเพลงแล้ว อาจจะใช้เกมหรือนิทานเข้ามาประกอบด้วย เพื่อสลับสับเปลี่ยนบรรยากาศในชั่วโมงสอน การใช้กิจกรรมหลากหลายรูปแบบในการสอนจะทำให้ไม่เกิดความเบื่อหน่ายจำเจ และยังคงความสนใจของเด็กให้อยู่กับสิ่งที่ครูต้องการถ่ายทอดได้จนหมดชั่วโมง

→

←

การสอนคณิตศาสตร์แบบเรียนปนเล่น

อาจารย์เพลินจิต คนขยัน
โรงเรียนบ้านน้ำเที่ยงวันครู 2501 อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร

“ง่ายแท้ใด ง่ายแท้ใดการคูณ (ซ้ำ)

มาพวกเราเรียนมา มาเรียนวิชาคณิตศาสตร์การคูณ

การคูณบ่ยากปานใด (ซ้ำ)

เราต้องเข้าใจ คือบวกเท่ากันหลาย ๆ ครั้ง”

ไม่ถึง 10 นาที เด็กทั้งห้องก็ส่งเสียงสอดประสานกันครื้นเครง จบแล้ว ครูก็ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม ๆ ละ 3 คน ทั้งห้องมี 27 คน วันนี้ทุกคนอยู่กันพร้อมหน้า จึงแบ่งได้ 9 กลุ่ม ลงตัวพอดี

ครูเพลินจิตอธิบายสั้น ๆ สลับกับตั้งคำถามตามจังหวะ เช่น ถ้ามึงจำนวนกลุ่มและตั้งเข้าเรื่องซึ่งสอดคล้องกับเนื้อเพลงข้างต้นว่า หากนำจำนวนในสมาชิกในกลุ่มทั้ง 3 มาบวกกัน 9 ครั้ง จะได้ผลลัพธ์เท่าไร

นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันคิด คิดได้แล้วตอบเสียงดัง แข่งขันระหว่างกลุ่มนี้กลุ่มนี้

“คราวนี้ ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนไปเขียนประโยคสัญลักษณ์บนกระดานค่ะ” คำครุยยังไม่ทันจบดี ตัวแทนของทุกกลุ่มวิ่งต้อนไปหน้าชั้น คว่าชอล์กได้ก็รีบเขียน

การส่งเสริมกระบวนการคิดของนักเรียน

เพลินจิตเชื่อว่า การส่งเสริมให้เด็กสร้างโจทย์เอง จะกระตุ้นให้เด็กรู้จักคิดสร้างสรรค์ และเสริมสร้างความเข้าใจทางด้านคณิตศาสตร์ให้ลึกซึ้งขึ้น ไม่เพียงเท่านั้น เด็กยังจะได้ฝึกการเขียนเรียบเรียงความคิด โดยครูสามารถสอดแทรกทัศนคติที่ดีในการดำเนินชีวิตได้ด้วย

โดยทั่วไป โจทย์คณิตศาสตร์มักจะเริ่มทำนองว่า “... แม่ให้เงิน 100 บาท ฉันนำไปซื้อเสื้อ 70 บาท ซื้อขนม 10 บาท ฉันจะเหลือเงินเท่าไร”

“ทำไมนักเรียนไม่หาอะไรมาขายบ้างล่ะคะ” เพลินจิต ตั้งกระทู้ หวังกระตุ้นให้นักเรียนลด-ละวิธีคิดแบบบริโภคนิยมแต่ฝ่ายเดียว

+

-

ร่าง
รายงานการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นรายโรงเรียน

ชื่อรายงานการวิจัย

สรุปสาระ ชื่อรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้	
นักวิจัยและทีมงาน	
ชื่อโรงเรียน	
ระดับการศึกษาที่เปิดสอน	
จำนวนครู-นักเรียน	
วัน เดือน ปี ที่เริ่มดำเนินการ	
เป้าหมายหลัก	
ลักษณะสำคัญของรูปแบบ	
เทคโนโลยีที่ใช้	
การมีส่วนร่วม - ของบุคลากรในโรงเรียน - ของผู้ปกครอง - ของชุมชน	
ผลการปฏิรูปการเรียนรู้ - ต่อนักเรียน - ต่อครู - ต่อผู้บริหาร - ต่อผู้ปกครอง - ต่อชุมชน - ต่อนักวิจัย	
ผลกระทบ - ต่อการปฏิบัติงานของบุคลากร - ต่อโรงเรียน - ต่อชุมชน	
ต้นทุนค่าใช้จ่าย	
สัมฤทธิ์ผลตามเวลาที่กำหนด	
ความเป็นไปได้ในการขยายผล	

ชื่อรายงานการวิจัย

บทนำ (รวมความเป็นมาของโครงการ วัตถุประสงค์ ขอบเขต)

สาระสำคัญของโรงเรียน

วิธีการดำเนินงาน (รายละเอียดสาระการดำเนินงานของนักวิจัยและทีมงานร่วมกับบุคลากรของโรงเรียน โปรดแยกให้เห็นชัดว่าส่วนใดเป็นส่วนที่นักวิจัยพัฒนา และส่วนใดเป็นส่วนที่โรงเรียนทำ)

สาระของรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ที่พัฒนา

ผลการปฏิรูปการเรียนรู้

ผลกระทบ

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางแก้ไข

แนวทางการดำเนินงานต่อไปในอนาคต

ความเป็นไปได้ในการขยายผล

ความคิดสะท้อน (reflection) ของนักวิจัย

สรุปและข้อเสนอแนะ

⌋

⌋

แนวทางการดำเนินงานโครงการ และภารกิจของนักวิจัย*

เมื่อปลายปี 2542 หลังจากประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติแล้ว คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ได้ให้นโยบายการใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ของครูกับผู้บริหาร โดยมีสถาบันครุศึกษา หรือสถาบันเอกชน ซึ่งทำหน้าที่ในการพัฒนาองค์ความรู้ พัฒนาค้น หรือบุคลากรทางการศึกษา และมีกลไกในสถาบัน เช่น สถาบันราชภัฏ มีศูนย์ศึกษาการพัฒนาครู ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของการเรียนรู้ ซึ่งจะครอบคลุมการศึกษาทั้งในระบบ โรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยตามเจตนารมณ์ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ ก็คือการศึกษาตลอดชีวิตหรือการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะฉะนั้นผู้เรียนก็คือทุกคนในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นครู ผู้บริหาร กรรมการโรงเรียน และนักเรียน โดยใช้บริบทสังคมและวัฒนธรรมของตัวเอง มีการโยงเป็นเครือข่าย ก่อให้เกิดพลัง เป็นประชาคมนักวิจัยเรื่องการเรียนรู้ เมื่อท่านอาจารย์ที่เป็นนักวิจัยในโครงการนี้เข้ามาเรียนรู้กับโรงเรียน ร่วมพัฒนาการเรียนรู้ของครูและผู้บริหาร แล้วสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยมีผลกระทบเกิดขึ้นกับนักเรียน กระบวนการนี้ใช้มาตรา 30 คือ ใช้การวิจัยและพัฒนาเป็นเครื่องมือหรือกลไกในการเรียนรู้ คนที่ทำงานนี้ถือเป็นนักวิจัย กลุ่มของพวกท่านจะเรียกว่านักวิจัยภายนอก เนื่องจากอยู่นอกโรงเรียน

เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ.2543 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ประกาศลงหนังสือพิมพ์ประมาณ 2 สัปดาห์ เพื่อเชิญชวนให้โรงเรียนที่คิดว่าตัวเองทำงานปฏิรูปแล้ว หรือยังไม่ได้ทำแต่มีใจอยากทำให้สมัครเข้าร่วมโครงการ โดยมีเงื่อนไขว่าต้องทำการปฏิรูปทั้งโรงเรียน คือ ถ้าครูต้องการทำ แต่ผู้บริหารไม่ต้องทำก็ถือว่าไม่เข้าเกณฑ์ ผู้บริหารต้องการทำ ครูไม่ต้องการทำหรือต้องการทำเพียงส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งไม่ต้องทำ

* ถอดเทปจากคำบรรยายของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ ในการประชุมโรงเรียนปฏิรูปฯ

แต่ผู้บริหารยืนยันว่ามีความสามารถที่จะเชิญชวนให้ร่วมใจทั้งหมดได้โดยไม่มี การบังคับ เมื่อได้โรงเรียนมาสามพันกว่าโรงจากทุกสังกัด จึงได้หารือกับต้นสังกัดให้ ช่วยพิจารณา จะเห็นได้ว่าเรานำเกณฑ์ของกรมมาประกอบในการคัดโรงเรียน พอคัด ได้จำนวนหนึ่งเราจึงแจ้งกับโรงเรียนว่าหลังจากสำรวจข้อมูลของโรงเรียนแล้ว คิดว่า โรงเรียนของท่านสามารถทำงานด้วยกันได้ จากนั้นได้ส่งเอกสารวิชาการที่จะใช้ในการ ปฏิรูปการเรียนรู้ พร้อมทั้งจดหมายให้โรงเรียนยืนยันการเข้าร่วมโครงการรอบที่สอง เป็นลายลักษณ์อักษรว่าเข้าร่วมโครงการตามเงื่อนไข จากนั้นจึงเชิญโรงเรียนจากทุกภาค เข้าร่วมประชุม

นโยบายของศาสตราจารย์ นพ.ประเวศ วะสี ต้องการให้สถาบันครุศึกษา ทำงานด้วยกันกับสถานศึกษา เราจึงคิดยุทธศาสตร์ให้นักวิจัยภายนอกสมัครเข้ามา บาง ท่านได้เรียนเชิญโดยผ่านที่ประชุมสภาคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ และคณะครุศาสตร์ ให้ ช่วยแนะนำ โครงการนี้เป็นโครงการเพื่อชาติ เนื่องจากทุกท่านมาด้วยใจ มีปัญหาอะไร เราเรียนรู้ด้วยกัน แก้ไขไปด้วยกัน นักวิจัยภายนอกจะมี 2 ส่วน ส่วนแรก คือพวกท่าน ที่อยู่ใกล้พื้นที่ ถือหลัก 1 ท่านหรือ 1 ทีมต่อ 2 จังหวัด ดูแลโรงเรียนโดยประมาณ 6 โรง ซึ่งจะให้ท่านเลือกโรงเรียนและตกลงกันเอง นักวิจัยอีกกลุ่มหนึ่ง คือกลุ่มที่มอง ทั้งประเทศเป็นเรื่อง ๆ คือ การพัฒนาครู การประเมินผล และการบริหารโรงเรียน ใน เอกสารรายชื่อโรงเรียนจะเห็นชื่อคนที่ปรากฏอยู่ในช่องครูต้นแบบ ครูแห่งชาติ รวมถึง ครูที่ได้รางวัลหรือได้รับการอบรมมาแล้วโดยเป็นครูแกนนำของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นครูที่ครูสภายกย่องเป็นครูดีเด่น เป็นครูแม่พิมพ์ เป็นครูแม่แบบ หรือครูอะไรก็ตาม ซึ่งเราอยากจะทำให้เขาเข้าร่วมด้วยช่วยกันตอบคำถามครู ตอบคำถามผู้บริหารได้โดย การทำจริงแล้วมีประสบการณ์ตัวเองโดยตรง เพราะฉะนั้นบทบาทนักวิจัยของเราตรงนี้ เราไม่จำเป็นต้องเก่งทุกเรื่อง หน้าที่ของเราไม่ใช่เข้าไปบอกกับครูหรือไปบอกผู้บริหาร แต่เราจะไปเรียนรู้กับเขา แต่เราต้องมีประสบการณ์ มีความรู้ลึกซึ้งในทฤษฎี รู้กว้าง เห็นกว้างขวางกว่าเขา ซึ่งถือเป็นจุดแข็งที่เราจะเข้าไปช่วยในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แต่ เราจะมีผู้นำที่เป็นทั้งผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จและอย่างน้อยก็ดำเนินการบ้างแล้ว สามารถที่จะชี้แนะได้ดีกว่าเรารวมทั้งครูด้วย เพราะฉะนั้นเขาจะเข้ามาช่วยตรงนี้ได้ จะมีทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เป็นเครือข่ายของเขาเอง ในการทำงานของเราซึ่ง เป็นนักวิจัยภายนอกนั้น สามารถประสานงานกับต้นสังกัด ในลักษณะที่ทุกคนเป็นผู้เรียนหมด

เนื้อหาของการวิจัยปฏิบัติการเพื่อการเรียนรู้ เรื่องแรกคือ การปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียน กระบวนการวิจัยปฏิบัติการที่เกิดขึ้นจะเน้นว่า นักเรียนได้อะไร นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพ เก่งดีมีสุขหรือไม่ ครูจะต้องจัดประสบการณ์การเรียนการสอนและประเมินผลนักเรียนได้ตามแนว พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ ผู้บริหารก็จะบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management) เนื้อหาสำหรับนักวิจัยภายนอกนั้น นอกจากเรื่องการเรียนรู้ การสอน การบริหาร เราน่าจะได้กระบวนการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนทั้งโรงเรียน สถาบันครูศึกษาที่มีนักวิจัยมาร่วมทำงานในโครงการ จะได้บทเรียนไปพัฒนาภารกิจประจำ คือ การพัฒนาคน เพราะฉะนั้นทุกคนชนะหมด รวมทั้งตัวเราด้วย เนื้อหาอีกส่วน คือ การประกันคุณภาพภายในโรงเรียน โรงเรียนที่ครูประกันการสอน ผู้บริหารประกันการบริหาร ผลที่เกิดขึ้นก็คือ ผลสำเร็จและคุณภาพของผู้เรียนตามที่ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในโรงเรียนร่วมกันกำหนดและพึงพอใจร่วมกัน

วิธีการทำงานร่วมกับโรงเรียนต้องยึดหลักการคือ เคารพและเชื่อในความเป็นผู้นำและความสามารถของกันและกัน ในโครงการทุกคนเป็นผู้เรียน แต่เราซึ่งมาจากภายนอกจะได้เปรียบ เพราะเขาเคารพเราและเชื่อเรา เราจะต้องให้เขามองกลับใหม่ก็คือศรัทธาตัวเองและเชื่อในความสามารถของตัวเอง ตรงนี้เป็นเรื่องยาก แต่เราจะต้องเข้าไปช่วยให้เกิดการเรียนรู้ด้วยกัน สิ่งสำคัญที่ต้องให้เกิดคือ การทำงานเป็นนิสัย ตัวอย่างเช่น มีครูเครือข่ายอยู่ที่จังหวัดสมุทรสาครเป็นลูกศิษย์ไปเรียนกับครูต้นแบบที่จังหวัดสุพรรณบุรี แล้วกลับมาพัฒนาตนเอง เรียนรู้แบบร่วมกันทำ ซึ่งในช่วงแรกจะเหนื่อย แต่พอทำไปแล้วจะเป็นไปโดยธรรมชาติคิดเป็นนิสัยว่า ถ้าวันไหนเขาสอนโดยเขาไม่ได้คิดไม่ได้วิเคราะห์หลักสูตร และศึกษาเนื้อหาเพิ่มเติมในท้องถิ่น เขาจะมีความรู้สึกทงไม่ได้ หน้าทีของนักวิจัยภายนอกที่เข้าไปทำงานกับโรงเรียนนั้น จะต้องไปจุดประกายความคิด กระตุ้น ทำทนายให้เขาคิด จะไม่บอกว่าคุณต้องทำอย่างนั้นต้องทำอย่างนี้ เราจะมีกรณีศึกษาว่า ฉันทำอย่างนี้ แล้วฉันประสบความสำเร็จ ฉันมีปัญหาอย่างนี้ เพราะฉะนั้นคุณเรียนรู้จากฉัน คุณจะไปปรับอย่างไร เอาไปวางแผนอย่างไร (Plan) แล้วลงมือทำ (DO) ให้เกิดผลไปอยู่ที่ผู้เรียน เจตนารมณ์ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติคือ เกิดประโยชน์กับผู้เรียน แต่เดิมเราทำวิจัยแล้วได้ตำราเป็นเล่ม ๆ แต่พฤติกรรมไม่เปลี่ยนในการปฏิรูปการเรียนรู้ของครู ไม่ใช่ตัวเองเรียนรู้แล้วได้ผลดีอย่างเดียว แต่ประโยชน์สูงสุดอยู่ที่นักเรียนด้วย ผู้เรียนเป็นครู ครูชนะและนักเรียนของครูต้องชนะด้วย เมื่อลงมือทำแล้วต้องวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปบทเรียนให้ได้ ขั้นนี้คือ กระบวนการตรวจ

สอบ (Check) หรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสะท้อนความคิด การเรียนรู้เป็นปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หรือพฤติกรรมทางสังคม เพราะฉะนั้นการเรียนรู้โดยที่ไม่มีกระจากสะท้อน ไม่มีการแลกเปลี่ยน จะไม่มีการกระตุ้นให้คิด กระบวนการตรวจสอบนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) ได้ดำเนินการอยู่ โดยมีการทำความเข้าใจร่วมกัน แล้วไปทำ ทำแล้วกลับมาทบทวน จะวนไปวนมาอย่างนี้ ส่งผลให้เกิดความรู้และปัญญาในตัวของเราเอง เมื่อผลการประเมินออกมา ถ้าทำดีก็จะพัฒนาไปเรื่อย ๆ ถ้าทำไม่ดีก็จะปรับปรุง หลังขยายผลพัฒนาแล้วจะมีการสร้างเครือข่าย (Act) เป็นเรื่องของกระบวนการที่เราจะทำงานด้วยกัน เรียกว่าเป็นวงจร PDCA

ข้อมูลจากหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) ดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้เป็น 3 โครงการหลัก โครงการหนึ่งเป็นการพัฒนาโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 ประมาณ 152 โรง ปัจจุบันขยายไปเป็น 876 โรงแล้วจะเป็นสี่พันกว่าโรง กระจายไปเต็มพื้นที่ อีกโครงการหนึ่งเป็นโรงเรียนเพื่อนเด็ก เป็นโรงเรียนที่ดำเนินการพัฒนาทั้งโรงเรียนเต็มรูปแบบ และโครงการโรงเรียนกรณีศึกษาป่าชุมชน เป็นโรงเรียนที่ดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ไปได้ระดับหนึ่ง วิธีดำเนินการของ สพช. ถือหลักการพัฒนาบุคลากร พัฒนาโรงเรียน คือพัฒนางานบนภาวะการทำงานปกติ หมายความว่าไม่ได้อบรมอะไรเป็นพิเศษเพราะเชื่อว่าทุกคนทำงานอยู่แล้ว แต่นำสิ่งนั้นมาแลกเปลี่ยนเติมเต็มซึ่งกันและกัน มีการดำเนินงานและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีเอกสาร มีการประชุมสัมมนาในรูปของแนวทางในการพัฒนางาน พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามความต้องการของโรงเรียนและครู โดยมีหลักประการแรกคือ นำโรงเรียนมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนา ประการที่สอง ใช้บุคลากรมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาซึ่งจะสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) และประการที่สาม เรื่องของครูแกนนำ เราใช้คำว่าบุคลากรแกนนำ เนื่องจากไม่ได้มุ่งเน้นจะพัฒนาเฉพาะครูกับผู้บริหารเท่านั้น แต่มุ่งเน้นพัฒนาศึกษานิเทศก์ด้วยเพราะอยู่ใกล้ชิดกับโรงเรียน โดยเฉพาะศึกษานิเทศก์อำเภอ คนกลุ่มนี้สามารถช่วยเหลือโรงเรียนได้เร็วที่สุดและมากที่สุด สพช.ได้ดำเนินงานมาระดับหนึ่งซึ่งถือเป็นการสร้างกระแสและจุดประกาย ขณะนี้กำลังเจาะลึกในเรื่องของความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการต่อ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียน โรงเรียนแกนนำจะเป็นแหล่งเรียนรู้การปฏิรูปใน

ระดับพื้นที่ การที่ท่านจะไปเป็นที่ปรึกษา นับเป็นสิ่งที่ดีมากเนื่องจากจะทำให้โรงเรียนมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น สนับสนุนการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล ซึ่งธรรมชาติของโรงเรียนท้องถิ่นจะไม่เหมือนกับโรงเรียนของรัฐบาลทั่วไป คือท้องถิ่นจะมีความพร้อมในตัวเอง และใช้หลักการของกระทรวงมหาดไทยทำให้เขาสามารถยืนบนขาของตัวเองได้ ส่วนกลางแทบจะไม่ได้มีบทบาท แต่ละเทศบาลจะไปประสานกับสถาบันหรือองค์กรที่เชี่ยวชาญโดยทำเป็นข้อตกลง เช่น ภาคเหนือกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในต่างจังหวัดจะมีโรงเรียนอยู่สองสังกัด คือ เทศบาลกับ สปช. เหมือนกับว่าคนไทยมีนักเรียนอยู่สองสัญชาติ ซึ่งในบางแห่งมีการแข่งกันว่าสังกัดใครจะเด่นกว่า ทำอย่างไรจะทำให้เกิดการร่วมมือกัน เดินไปพร้อมกัน ใครมีความพร้อมด้านไหนก็ช่วยสนับสนุน ดังนั้น อาจารย์ที่เป็นนักวิจัยจะมาเชื่อมประสานให้โรงเรียนทั้ง 2 สังกัดนี้สามารถพัฒนาไปพร้อม ๆ กันได้

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

โครงการประชุมนักวิจัยปฎิรูปกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ผู้เชี่ยวชาญ

1. ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์
2. ศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ
4. รองศาสตราจารย์ ดร.บุญมี เณรยอค

นักวิจัย

5. รศ.ดร.อรพรรณ พรสีมา	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
6. ผศ.ดร.สุนีย์ เหมะประสิทธิ์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
7. ผศ.ดร.จิราภรณ์ ศิริทวี	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
8. รศ.ดร.สุพักตร์ พิบูลย์	สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
9. ดร.วิมลรัตน์ จตุรานนท์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
10. ผศ.มนสิข ลีทธิสมบูรณ์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
11. รศ.พฤทธิพงษ์ เล็กศิริรัตน์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
12. ดร.โกวัฒน์ เทศบุตร	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
13. ผศ.ดร.พิสมัย ศรีอำไพ	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
14. ผศ.ชญญา อภิบาลกุล	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
15. ผศ.พิมพ์ สวรรณฤทธิ	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี
16. ดร.ศุภวรรณ เล็กวิไล	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏพระนคร
17. นายปัญญา ทองนิล	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี
18. รศ.ดร.กานดา พูนลาภทวี	คณะครุศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระนครเหนือ

19. ผศ.มนต์ชัย คมสาคร	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาตงกรณ์
20. ดร.สุรัชย์ เทียนขาว	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏลพบุรี
21. ผศ.สุภาณี กระตุกฤษ์	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี
22. ผศ.เจริญ แสนภักดี	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
23. ผศ.ดร.อารมย์ สนานภู	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
24. ผศ.ปฎุท นันทวงศ์	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา
25. ดร.อรุณี สติติย์ภักดีกุล	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช
26. ผศ.ดร.สุวรรณ ภาควัตชัย	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏยะลา
27. ผศ.เพ็ญจันทร์ เกือบประเสริฐ	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏภูเก็ต
28. ผศ.ดร.ประโยชน์ คุปต์กาญจนากุล	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี
29. ผศ.ดร.เรขา อรัญวงศ์	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร
30. ดร.สุชาติ ลีตระกูล	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงราย
31. ดร.ไชยพร ตันต์จิตานนท์	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงราย
32. ผศ. พิทยาภรณ์ มานะจตุติ	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่
33. ผศ.ดร.สายสมร ดีวิเศษ	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครสวรรค์
34. นายอุดม คำขาด	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์
35. นางแขก มูลเดช	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์
36. ผศ.ยงยุทธ เต็ดแก้ว	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม
37. ผศ.ดร.เพ็ญรุ่ง ปานใหม่	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา
38. ผศ.กษณชัย โพธิอาสา	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสุรินทร์
39. ดร.เสนอ ภิรมย์จิตรพ่อง	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี
40. ดร.ชาติชาย ม่วงปฐุม	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุดรธานี
41. ผศ.ถาดทอง ปานสุภวัชร	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสกลนคร
42. ผศ.ดร.สมศักดิ์ คำศรี	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏมหาสารคาม
43. ดร.สมเกียรติ ศรีปีดถา	คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์
44. นางวิภา ตันกุลพงษ์	สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ หน่วยศึกษานิเทศก์
45. นายสมจิต สุวรรณบุษย์	สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน

วิทยากร

46. ผศ.ดร.นวลจิตร เขาวีรติพงษ์

สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

ผู้สังเกตการณ์

47. ผศ.กิตติวดี บุญเชื้อ

ข้าราชการบำนาญ

48. ผศ.ดร.วรรณดี แสงประทีปทอง

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์

49. นางศุภลักษณ์ สัตย์เพริดพราย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

50. ผศ.ดร.ทศพล อารีนิจ

คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี

51. ผศ.สกล แก้วศิริ

คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงราย

52. ผศ.พัชรินทร์ ไชยเดช

คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่

53. ผศ.บุญธรรม บัวทอง

คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์

54. ผศ.เปรมฤดี เนื้อทอง

คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสุรินทร์

55. นางชนิดา ชิพเป็นสุข

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

56. นางสาวมาลี โตสกุล

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

57. นางสาวพิรุณ ดิลกภัทร

กรมสามัญศึกษา

58. นายโสภณ คำนึ่งเนตร

กรมสามัญศึกษา

59. นางปิยะธิดา เกษสุวรรณ

สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

60. นางรัชณี สินธุเศรษฐ์

สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

61. นายชลธิ กุลประดิษฐ์

สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

62. นายสมหวัง สมานสิน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

63. นางเบญจลักษณ์ น้ำฟ้า

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

64. นางฐิตาภา เมตไตรพันธ์

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

65. นายสุรกิจ โปรงฟ้า

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

66. นางอรวรรณ เหมือนสุดใจ

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

67. นายขยยุทธ สุวรรณนัง

มหาวิทยาลัยศิลปากร

68. นางสาวเสาวภา สุขาทิพย์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยศิลปากร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

69. นางสาวประภาพรธรรม ไชยวงษ์	นักวิชาการศึกษา
70. นางจินตนา ศักดิ์ภู่อราม	นักวิชาการศึกษา
71. นางสาวเพ็ญพิชช์ ศรีอรุณ	นักวิชาการศึกษา
72. นางสาววลัยรัตน์ อิศเวศน์	นักวิชาการศึกษา
73. นางอุมาพร หล่อสมฤดี	นักวิชาการศึกษา
74. นางสาวศศิธร เล็กสุขศรี	นักวิชาการศึกษา
75. นางโสภณา ตาแก้ว	นักวิชาการศึกษา
76. นายวีระ พลอยครบุรี	นักวิชาการศึกษา
77. นางสาวบุญเทียม ศิริปัญญา	นักวิชาการศึกษา
78. นายรวิช ตาแก้ว	นักวิชาการศึกษา
79. นางอรวรรณ สุขวัฒน์	นักวิชาการศึกษา
80. นางประดับ ศุภกิจ	นักวิชาการศึกษา
81. นางสาวสุวิมล เล็กสุขศรี	นักวิชาการศึกษา
82. นายคุณิต ทองสลวย	นักวิชาการศึกษา
83. นายสำเนา เนื้อทอง	นักวิชาการศึกษา
84. นางสาววาสนา อธิรัตน์ปัญญา	นักวิชาการศึกษา
85. นางกัลยาณี ปฎิมาพรเทพ	นักวิชาการศึกษา
86. นางสาวทวีพร บุญวานิช	นักวิชาการศึกษา
87. นางณิชกมล ดวงมาลัย	นักวิชาการศึกษา
88. นางอริศรา เล็กสรรเสริญ	นักวิชาการศึกษา
89. นางสาวประวีณา ชะลวย	นักวิชาการศึกษา
90. นางสาวกิงกาญจน์ เมฆา	นักวิชาการศึกษา
91. นางพัชราพรรณ กฤษฎาจินดารุ่ง	นักวิชาการศึกษา
92. นางสาวรุ่งกาญจน์ สุขสมัย	นักวิชาการศึกษา
93. นางสาวรุ่งตะวัน หอเจริญ	นักวิชาการศึกษา
94. นางสาวปารเมนทร ภูรัตน์	นักวิชาการศึกษา
95. นางสาวปัทมา เขียมละออง	นักวิชาการศึกษา
96. นางสาวอนงค์ นอกเมือง	เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล

คณะผู้จัดการประชุม

ที่ปรึกษา

ดร.รุ่ง แก้วแดง
ผศ.ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ
ดร.นงราม เศรษฐพานิช

ผู้เชี่ยวชาญโครงการ

ศ.สุมน อมรวิวัฒน์
ศ.ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย
รศ.ดร.บุญมี เณรยอด
ผศ.ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ

ผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินผลการพัฒนาครู
ผู้บริหารสถานศึกษา และกรรมการสถานศึกษา
ผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินผลการเรียนรู้
ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสมรรถนะด้านการบริหาร
ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้

คณะผู้จัดการประชุม

นางสาวศศิธร เล็กสุขศรี
นางสาวบุญเทียม ศิริปัญญา
นายสำเนา เนื้อทอง

นางอริศรา เล็กสรรเสริญ
นางพัชราพรรณ กฤษญาจินดารุ่ง
นางสาวอนงค์ นอกเมือง

ผู้รับผิดชอบโครงการ

นางสาวศศิธร เล็กสุขศรี
นางสาวบุญเทียม ศิริปัญญา
นายสำเนา เนื้อทอง

นางอริศรา เล็กสรรเสริญ
นางพัชราพรรณ กฤษญาจินดารุ่ง
นางสาวอนงค์ นอกเมือง

คณะบรรณาธิการ

นางสาวศศิธร เล็กสุขศรี
นายสำเนา เนื้อทอง
นางอริศรา เล็กสรรเสริญ

เรียบเรียง / จัดทำรูปเล่ม

นางอริศรา เล็กสรรเสริญ

สถาบันแห่งชาติเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ 1

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300 โทร. 0-2668-7123 ต่อ 1410 หรือ 0-2243-0090

โทรสาร 0-2243-4174

Web site : <http://www.onec.go.th>

เพื่อเป็นการใช้ทรัพยากรของชาติให้คุ้มค่า
หากท่านไม่ใช่หนังสือเล่มนี้แล้ว
โปรดมอบให้ผู้อื่นนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป